

T.C.

DİCLE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TEMEL EĞİTİM ANABİLİM DALI
SINIF EĞİTİMİ BİLİM DALI

İLKOKUL DÖRDÜNCÜ SINIF SOSYAL BİLGİLER DERS KİTAPLARINDA YER
ALAN TARİH KONULARININ MİLLİ BİLİNÇ OLUŞUMUNDAKİ YERİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Abdumelik DOĞAN

DİYARBAKIR-2024

T.C.
DİCLE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TEMEL EĞİTİM ANABİLİM DALI
SINIF EĞİTİMİ BİLİM DALI

İLKOKUL DÖRDÜNCÜ SINIF SOSYAL BİLGİLER DERS KİTAPLARINDA YER
ALAN TARİH KONULARININ MİLLİ BİLİNÇ OLUŞUMUNDAKİ YERİ

HAZIRLAYAN
Abdumelik DOĞAN

Tez Danışmanı
Dr. Öğr. Üyesi Özcan EKİCİ

DIYARBAKIR-2024

T.C
DİCLE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ
DİYARBAKIR

Abdulfelik DOĞAN tarafından yapılan “İLKOKUL DÖRDÜNCÜ SINIF SOSYAL BİLGİLER DERS KİTAPLARINDA YER ALAN TARİH KONULARININ MİLLİ BİLİNÇ OLUŞUMUNDAKİ YERİ” konulu bu çalışma, jürimiz tarafından Temel Eğitim Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyesinin

Ünvanı

Adı Soyadı

Başkan: Doç. Dr. Danyal TEKDAL

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Mehmet DEMİRKOL

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Özcan EKİCİ

Tez Savunma Sınavı Tarihi: 05/09/2024

Yukarıdaki bilgilerin doğruluğunu onaylarım.

.../.../2024

Doç. Dr. İsmail KINAY
ENSTİTÜ MÜDÜRÜ
(MÜHÜR)

BİLDİRİM

Tezimin içerdiği yenilik ve sonuçları başka bir yerden almadığımı ve bu tezi D.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsünden başka bir bilim kuruluşuna akademik gaye ve unvan almak amacıyla vermediğimi; tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada kullanılan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yapıldığımı, aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ediyorum.

Abdullah DOĞAN

05/09/2024

ÖNSÖZ

Bir toplumun birlikte var olabilmesi, yaşaması ve gelişmesi için ortak dil, kültür, değerler, inançlar, ortak hedef ve amaçlar, ortak tarih gibi çeşitli ögelere ihtiyaç vardır. Bu unsurlar toplumu oluşturan bireyleri bir araya getirir ve toplumun birlikte hareket etmesini sağlar. Toplumu bir arada tutan bu ortak akıl ve ögeler milli bilinç kavramını meydana getirecektir. Milli bilinç aynı zamanda bir milletin geleceğini güvence altına almaktır. Milletin sahip olduğu bu ortak şuur onun tarihsel sürekliliğini ve kimliğini koruyarak sahip olduğu maddi ve manevi öğeleri gelecek nesillere aktarılmasını sağlar. Dolayısıyla bu araştırma ile ilkökul dördüncü sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarındaki tarih konularının milli bilinç oluşumundaki yerine ilişkin öğretmen görüşleri yönünde incelemek amaçlanmıştır.

Tüm süreç boyunca değerli yönlendirmeleri ve destekleri ile yanımda olan beni sabırla dinleyen gerekli dönüt ve düzeltmeleri ile yol gösteren kendisiyle çalışmaktan büyük keyif aldığım Dr. Öğr. Üyesi Özcan EKİCİ 'ye destekleri için teşekkür ediyorum. Ayrıca görüş ve önerileri ile çalışmaya katkı sağlayan Dr. Öğr. Üyesi Mehmet DEMİRKOL hocama, uygulama sürecinde görüşmeye katılan değerli meslektaşlarıma sabır ve görüşleri için teşekkür ediyorum.

Abdumelik DOĞAN

Diyarbakır, 2024

İÇİNDEKİLER

BİLDİRİM	iv
ÖNSÖZ	v
İÇİNDEKİLER	vi
ÖZET	ix
ABSTRACT	x
TABLolar LİSTESİ	xi
ŞEKİLLER LİSTESİ	xii
GÖRSELLER LİSTESİ	xiii
KISALTMALAR LİSTESİ	xiv
1. GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Araştırmanın Amacı	2
1.3. Araştırmanın Önemi	3
1.4. Varsayımlar	4
1.5. Sınırlılıklar	4
1.6. Tanımlar	5
2. KURAMSAL ÇERÇEVE	6
2.1. Sosyal Bilgiler Nedir?	6
2.2. Sosyal Bilgilerin Önemi	6
2.3. Sosyal Bilgiler İçerisinde Kültür ve Miras	7
2.4. Sosyal Bilgiler Öğretiminin Amaçları	8
2.5. İnterdisipliner Yaklaşım Olarak Sosyal Bilgiler Öğretimi	9
2.6. Milli Bilinç	12
2.7. Milli Bilinci Oluşturan Etmenler	12
2.7.1. Milli Bayramlar	12
2.7.2. Dini Bayramlar	13
2.7.3. Belirli Gün ve Haftalar	13
2.7.4. Milli Tarih	15
2.7.5. Milli Dil	16
2.7.6. Milli Kültür	18
2.7.7. Milli Marş	20

2.7.8. Maddi ve Manevi Değerler.....	22
2.7.9. Bağımsızlık Sembolü: Bayrak.....	23
2.7.10. Ortak Vatan	24
2.7.10.1. Millet.....	25
2.7.10.2. Milli Egemenlik	25
2.7.10.3. Ülke.....	26
2.7.11. Atatürk ve Milli Bilinç	26
2.7.11.1. Cumhuriyetçilik	27
2.7.11.2. Milliyetçilik	27
2.7.11.3 Halkçılık.....	27
2.7.11.4. Devletçilik	27
2.7.11.5. Laiklik	27
2.7.11.6. İnkılapçılık	28
2.8. İlgili Araştırmalar	29
3. YÖNTEM.....	33
3.1 Araştırmanın Modeli	33
3.2. Durum Çalışması.....	33
3.3. Çalışma Grubu	34
3.4. Veri Toplama Araçları.....	35
3.5. Görüşme Tekniği.....	36
3.6. Doküman İncelemesi	36
3.7. Veri Analizi.....	37
3.8. Temel Nitel Araştırmalarda Geçerlilik ve Güvenirlik.....	38
4. BULGULAR	40
4.1. Görüşme Sonucu Elde Edilen Bulgular	40
4.1.1. Milli Bilinç Kavramına İlişkin Öğretmen Görüşleri.....	40
4.1.2. Milli bilincin gelişme / oluşma durumuna İlişkin Öğretmen Görüşleri	42
4.1.3. Milli Bilincin Gelişmesinin Önemine İlişkin Görüşler.....	43
4.1.4. Dördüncü sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında milli bilincin gelişmesi için yer alan konuların yeterliliğine İlişkin Görüşleri	45
4.1.5. Milli bilincin gelişmesi için, ders kitabında verilebilecek konulara ilişkin öğretmen görüşleri	47
4.2. Doküman İncelemesi Yoluyla Elde Edilen Bulgular	49
5. SONUÇ TARTIŞMA VE ÖNERİLER	75

5.1. Görüşme sonucu elde edilen verilere ilişkin tartışma ve sonuç	75
5.1.1. Milli bilincin tanımına ilişkin elde edilen tartışma ve sonuç.....	75
5.1.2. Milli bilincin gelişme/ oluşma durumuna ilişkin elde edilen sonuçlar	75
5.1.3. Milli bilincin gelişmesinin önemine ilişkin elde edilen sonuçlar.....	76
5.1.4. Dördüncü sınıf Sosyal bilgiler ders kitabında milli bilincin gelişmesi için yer alan konuların yeterliliğine ilişkin sonuçlar.....	77
5.1.5. Milli bilincin gelişmesi için ders kitaplarında yer verilebilecek konulara ilişkin sonuçlar.....	78
5.2. Doküman incelemesinden elde edilen verilere ilişkin tartışma ve sonuçlar	78
5.3. Öneriler	81
6. KAYNAKÇA.....	82
7. EKLER.....	96
ÖZGEÇMİŞ.....	101

ÖZET

İlkokul Dördüncü Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Yer Alan Tarih Konularının Milli
Bilinç Oluşumundaki Yeri

Abdulmelik DOĞAN

Dicle Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Sınıf Eğitimi

Yüksek Lisans Tezi 101 sayfa , Eylül 2024

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Özcan EKİCİ

Bu araştırma ilkökul dördüncü sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarında yer alan tarih konularının milli bilinç oluşumundaki yerine ilişkin öğretmen görüşlerini alarak milli bilinç öğelerini saptamaktır. Araştırmada ayrıca doküman incelemesi yoluyla 4. sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabı içerisindeki ünite ve konularda yer alan milli bilinç öğeleri, analiz edilmiştir. Araştırma, nitel araştırma desenlerinden durum çalışması ile şekillenmiştir. Araştırma, 2023-2024 eğitim öğretim yılında Diyarbakır merkez ve ilçelerindeki ilkokullarda görev yapan 40 sınıf öğretmeni ile yapılmıştır. Araştırmaya dair verileri toplamak için görüşme tekniği ve doküman incelemesi kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubundan elde edilen verileri analiz etmek için içerik analizi kullanılmıştır. Ayrıca ders kitaplarından elde edilen veriler için de doküman analizi yöntemi tercih edilmiştir.

Araştırmanın sonucunda çalışma grubu öğretmenleri milli bilincin; tanımına, gelişimine önemine, ders kitaplarındaki yeterliliğine ve ders kitaplarında yer verilebilecek konulara ilişkin görüş beyan etmişlerdir. Toplumsal aidiyet, kültürel bilinçlenme, ailelerin bilinçli olması, öğretmenlerin duyarlı olması, toplumsal bütünlük, toplumun devamını sağlama, milli ve dini bayramlar, tarihi kahramanlar cevapları öne çıkan alt temalar arasında yer almaktadır. Çalışmanın doküman incelemesi kısmında ise ilkökul 4.sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan milli bilinç konularının bir öğrenme alanı ve bir ünite ile sınırlı kaldığı tespit edilmiştir. Kültür ve miras öğrenme alanı içerisinde yer alan geçmişimi öğreniyorum ünitesi; aile tarihi, milli kültür, geleneksel çocuk oyunları, Milli Mücadele konuları ağırlıklı olarak milli bilinç öğelerini kapsamaktadır.

Anahtar kelimeler: Milli bilinç, sosyal bilgiler, tarih konuları, ilkökul

ABSTRACT

The Place of History Subjects in Primary School Fourth Grade Social Studies Textbooks in the Formation of National Consciousness

Abdulmelik DOĞAN

Dicle University Institute of Education Sciences Primary Education

Master Thesis, 101 pages, September 2024

Thesis Advisor: Assoc. Dr. Özcan EKİCİ

The aim of this research is to determine the elements of national consciousness by taking teachers' opinions about the place of history subjects in the fourth grade Social Studies textbooks in the formation of national consciousness. In the study, the elements of national consciousness in the units and subjects in the 4th grade Social Studies textbook were analyzed through document analysis. The research was shaped by case study, one of the qualitative research designs. The research was conducted with 40 classroom teachers working in primary schools in the center and districts of Diyarbakır in the 2023-2024 academic year. Interview technique and document analysis were used to collect data for the research. Content analysis was used to analyze the data obtained from the study group. In addition, document analysis method was preferred for the data obtained from the textbooks.

As a result of the research, the study group teachers expressed opinions on the definition of national consciousness, its importance in development, its adequacy in textbooks and the subjects that can be included in textbooks. Social belonging, cultural awareness, consciousness of families, sensitivity of teachers, social integrity, ensuring the continuation of society, national and religious holidays, historical heroes are among the prominent sub-themes. In the document analysis part of the study, it was determined that the national consciousness topics in primary school 4th grade social studies textbooks were limited to one learning area and one unit. The unit “I am learning my past” in the learning area of culture and heritage; family history, national culture, traditional children's games, and the National Struggle mainly cover national consciousness elements.

Key words: National consciousness, social studies, history subjects, primary school

TABLÖLAR LİSTESİ

<u>Tablo No</u>	<u>Tablo Adı</u>	<u>Sayfa No</u>
1.	Çalışma grubu sınıf öğretmenlerinin demografik özellikleri	35
2.	Milli bilinç ile ilgili anahtar kavramlar	38
3.	Milli bilincin tanımına ilişkin görüşler.....	40
4.	Milli bilincin gelişme durumuna ilişkin görüşler.....	42
5.	Milli bilinç gelişiminin önemine ilişkin görüşler.....	44
6.	Milli bilinç ile bağlantılı konuların yeterliliğine ilişkin görüşler	46
7.	Milli bilincin gelişmesi için ders kitabında yer verilebilecek konulara ilişkin görüşler	47
8.	Dördüncü sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında milli bilinç ile ilgili yer alan kavramlar	74

ŞEKİLLER LİSTESİ

<u>Şekil No</u>	<u>Şekil Adı</u>	<u>Sayfa No</u>
1.	Sosyal Bilgilerin Diğer Disiplinlerle İlişkisi.....	11

GÖRSELLER LİSTESİ

<u>Görsel No</u>	<u>Görsel Adı</u>	<u>Sayfa No</u>
1.	Aile tarihi	49
2.	Sözlü tarih ve sözlü tarih aşamaları	50
3.	Aile mirası	51
4.	Kronoloji	52
5.	Milli kültür	53
6.	Milli kültür öğeleri: Gelenek ve görenekler	54
7.	Milli kültür öğeleri: Etnografya müzeleri	55
8.	Milli kültür öğeleri: Mimari yapılar	56
9.	Milli kültür öğeleri: Medreseler	57
10.	Milli kültür öğeleri: Dini ve milli bayramlar	58
11.	Geleneksel çocuk oyunları	59
12.	Geleneksel çocuk oyunları: Dalıe ve saklambaç	60
13.	Geleneksel çocuk oyunları: Aşık oyunu	61
14.	Geleneksel çocuk oyunları: Topaç çevirme	62
15.	Geçmişten günümüze çocuk oyunları	63
16.	Milli Mücadele	64
17.	Mustafa Kemal Atatürk	65
18.	Milli Mücadele cephele: Doğu Cephesi	66
19.	Güney Cephesi kahramanları	67
20.	Güney Cephesi kahramanları: Sütçü İmam ve Ali Saip Bey	68
21.	Güney Cephesi kahramanları: Şahin Bey	69
22.	Batı Cephesi	70
23.	Batı Cephesi savaşları	71
24.	Batı Cephesi kahramanları	72
25.	Başkomutanlık Meydan Muharebesi	73

KISALTMALAR LİSTESİ

Bu çalışmaya ait kısaltmalar aşağıda açıklamaları ile birlikte verilmiştir.

MEB: Milli Eğitim Bakanlığı

TDK: Türk Dil Kurumu

SOKM: Somut Olmayan Kültürel Miras

1. GİRİŞ

Bu bölümde araştırmanın problem durumuna, amacına, önemine, varsayımlara, sınırlılıklara ve tanımlara yer verilmiştir.

1.1. Problem Durumu

Sosyal Bilgiler; öğrencilerin toplumsal yaşamı anlamalarına ve uluslararası alanda meydana gelen değişimlere uyum sağlamalarına yardımcı olmak için sosyal bilimlerin temel disiplinlerini öğretmeyi amaçlayan bir derstir. Bu ders farklı disiplinleri bir araya getirerek zengin bir öğrenme deneyimi sunmayı amaçlar (Öksüzoğlu & Çelikkol, 2021). Sosyal Bilgiler dersi sayesinde öğrenciler kendilerini tanır, toplumsal ve milli kimlik edinimi gerçekleştirirler. Öğrenciler bu ders aracılığıyla kendilerini hayata hazırlarken diğer taraftan toplum içerisinde aktif yurttaşlar olmaları sağlanır (Metin Göksu, 2020).

Sosyal Bilgiler disiplinler arası yaklaşımla, içerisinde birçok disiplinin bir arada ele alınmasını sağlar. Disiplinler arası yaklaşım sayesinde birçok bilgi, çok yönlü bakış açılarıyla sunulur. Bu sayede öğrenciler bir alanla sınırlı kalmaz analiz, sentez gibi üst düzey düşünme becerilerini deneyimleme fırsatı bulur (Turna & Bolat, 2015). Sosyal Bilgiler dersi içerisinde önemli bir yer kaplayan disiplinlerden biri de tarihtir. Tarih, Sosyal Bilgilerin temelini oluşturan disiplinlerin başında gelir. Tarih, toplumların geçmişlerini anlamalarını sağlarken aynı zamanda geleceğe yönelik bilinçli adımlar atmalarına da yardımcı olur. Geçmiş ve gelecek arasında ilişki kurarak, toplumda ortak bir hafıza oluşturup, bireylerin daha sağlıklı ve bilinçli kararlar almalarına yardımcı olur (Yıldız, 2003).

Tarih; geçmiş dönemlerde insanlar, kültürler ve toplumlar hakkında bilgi vererek bugünkü toplumların kökenlerini anlamamıza yardımcı olur. İnsanoğlunun kendi geçmişine olan merakı iyi bir tarih bilincinin önemini de ön plana çıkarmaktadır (Bulut, 2011). Tarih bilinci, milletlerin kendi geleceklerini inşa etme sürecinde yönlendirici bir role sahiptir. Tarih bilinci sayesinde milli bir kimlik edinimi ve ortak toplumsal belleğin oluşumu kazandırılır (Yükseler, 2019). Bu sayede geçmişte yaşanmış olaylar hakkında neden sonuç ilişkisi ile ortak geçmişe daha derin bakış açıları kazandırılır.

Sosyal Bilgiler dersi aracılığıyla tarih konularının öğretimi tarihsel sorgulama becerisini geliştirir (Keçe, 2013). Bu durum bireylerin düşünme becerileri üzerinde, zihinsel süreçlerini zenginleştiren bir araç olarak kullanabileceğini ortaya koyar (Collingwood, 2007). Sosyal

Bilgiler içerisinde önemli bir yer kaplayan tarih öğretiminin birçok amacı bulunmaktadır. Bu amaçların bazılarını (Akt. Er, 2015) şu şekilde ifade etmiştir:

- Öğrenciye geçmişle bağlarını güçlendirecek kadar geleneksel bilgi aktarımını gerçekleştirmek
- Geçmişimizin bugünümüzü şekillendiren temel unsurlardan biri olduğu ve bu nedenle tarihimizi, kültürümüzü ve sanatımızı öğrenmenin önemli olduğunu kavratmak.
- Var olan mevcut bilgileri temel bilgilerle işleyip bilgiyi anlamlı bir şekilde kavramalarına yardımcı olmaktır.

Ulusal tarih bilincinin oluşturulması ve geliştirilmesi; bireylerin kimliklerini tanımalarına ve ulusal değerleri korumalarına yardımcı olacaktır. Din, dil, kültür ve kültürel öğeler bireylerin kimliklerini oluşturan temel unsurlardır ve bu unsurların bilinmesi ve korunması ulusal tarih bilincinin oluşturulmasında önemli rol oynamaktadır (Sezginsoy & Akkoyunlu, 2011). Bir bireyin tarih bilincine sahip olması, onun geçmişle olan bağlantısını anlaması ve bu bağlamda kendi kimliğini şekillendirmesi açısından büyük önem taşır. Tarih bilinci, bireyin sadece geçmiş olayları öğrenmesi değil, aynı zamanda bu olayların günümüzdeki etkilerini ve gelecekteki olası sonuçlarını da değerlendirebilmesi anlamına gelir (Turan, 2021).

Sosyal Bilgiler aracılığıyla sunulan tarih eğitimi, birçok yönüyle öğrencilerin sosyo-kültürel gelişimlerine ve tarih bilincine önemli katkılarda bulunur. Bu ders, öğrencilerin içinde bulundukları toplumu, kültürü ve tarihi anlamalarına yardımcı olan önemli bir alandır. (Çakmak, Akgün, & Salur, 2022). Sosyal Bilgiler içerisinde tarih odaklı öğrenme alanı olan kültür ve miras eğitimi; önemli bir yere sahip olup öğrencilerin kültürel mirasa sahip çıkma, ulusal bilincin oluşumu gibi konularda duyarlılık kazanmalarına yardımcı olmaktadır (Azrak & Yalçınkaya, 2020). Bu nedenle bu araştırmanın problem durumu; dördüncü Sosyal Bilgiler ders kitabı içerisinde yer alan tarih konularının milli bilinç oluşumuna katkısını, öğretmen görüşlerini alarak ve ders kitabı içerisinde yer alan ünite ve konularda yer alan milli bilinç öğelerini doküman incelemesi yaparak saptamaktır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Milli bilinç; bir toplumu bir araya getiren, birlikte hareket etmelerini sağlayan, toplumda uyumu ve dayanışmayı güçlendiren önemli bir faktördür. Bu bilinç; insanları ortak değerler etrafında birleştirirken millet olma ve ortak bir yaşam imkânı elde etmelerine fırsat sunar

(Deveci, 2011). Bireylerin milli kimlik ve kişiliklerin şekillendiren milli bilinç; birlik ve beraberlik içinde hareket eden toplumlar var edecektir. Bu sayede ortak ideal ve hedeflere ulaşma yolunda daha etkili çözümler üretmelerine fırsat sunacaktır. Milli bilinç, bir milleti ayakta tutan önemli bir bağıdır. Bu bağ sayesinde ortak kültür, ortak tarih ve ortak dil meydana gelecektir. Bu öğeler bir kültür ve mirası var edecektir (Özdemir, 2015). Dolayısıyla tarih konularının milli bilincin sağlayıcı öğelerini ne kadar içerdiğini tespit etmek önem arz etmektedir.

Bu araştırmanın temel amacı ilkökul dördüncü Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarında yer alan tarih konularının milli bilinç oluşumundaki yerine ilişkin öğretmen görüşlerini tespit etmek ve buna ilişkin önerilerde bulunmaktır. Çalışmada öğretmenlere milli bilincin tanımı, neden önemli olduğu ve gelişimi için neler yapılmalı gibi sorular sorularak problem tespiti ve karşılaşılan bu problemlere ilişkin çözüm önerileri getirilmesi amaçlanmaktadır. Bu amaçla aşağıdaki alt problemlere cevap aranmıştır.

- Sizce milli bilinç nedir?
- Sizce bireylerde milli bilinç nasıl gelişir?
- Bireylerde milli bilincin gelişmesi neden önemlidir?
- Dördüncü sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarında yer alan tarih konularının öğrencide milli bilincin gelişmesi için yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?
- Öğrencilerden milli bilincin gelişmesi için sizce dördüncü sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında hangi konulara daha çok yer verilmelidir?

1.3. Araştırmanın Önemi

Milli bilinç; bireylerin topluma olan bağlılığını arttıran, milletlerin değerlerini, kültürlerini ve tarihlerini özümsemelerini sağlayan önemli bir kavramdır. Devletlerin varlıklarını devam ettirmesi ve ayakta kalması için gerekli olan şey vatandaşlarında milli bilinç oluşumunu sağlamaktır (Serinpınar & Yeşilyurt, 2021). Bunu gerçekleştirmenin yollarından biri de eğitim ve öğretim kurumlarının, milli bilinci güçlendirecek ve pekiştirecek öğretim programlarına yer vermesidir. Bundan dolayı yurttaşların aidiyet duygularını arttıracak şekilde temel milli bilinç öğelerini sağlamak öğretim programlarının hedefleri arasında sayılabilmektedir.

Bu araştırma, ilkokul dördüncü sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarındaki tarih konularının milli bilinç oluşumundaki yerine ilişkin öğretmen görüş ve beklentilerinin göz önünde bulundurularak araştırmaya dair sonuçlar ortaya koymayı amaçlamaktadır. Elde edilen bulgular; ders kitaplarının içerik yapısında, işlenen konularda ve öğrenme alanlarında gerekli değişikliklerin ve zenginleştirmelerin yapılmasına yardımcı olabilmektedir. Daha önce benzeri çalışmaların sınırlı kalması ve bu alanda yapılacak başka çalışmalara ışık tutması mevcut araştırmanın önemini artırmaktadır. Bu kapsamda araştırmada elde edilen bulguların:

- Sosyal Bilgiler öğretim programları içerisinde yer alan milli bilinç içeriğinin düzenlenmesinde sınıf öğretmenlerinin görüş ve düşünceleri göz önünde bulundurularak araştırmanın verileri değerlendirilebilir.
- Yapılan benzer araştırmaların sınırlı olması itibari ile ileride yapılacak araştırmalara yeni fikir ve veriler sunabilir.
- Sosyal Bilgiler ve milli bilinç alanlarında literatüre katkı sağlayabilir.
- Araştırmanın bulguları; program geliştirme uzmanları ve uygulayıcıları için veri sunup katkıda bulunabilir.

1.4. Varsayımlar

- Araştırmaya dâhil olan öğretmen grubunun görüşlerini samimi bir şekilde ifade ettikleri varsayılmıştır.
- Çalışma grubu öğretmenlerinin, hem nicelik hem nitelik açısından araştırmanın gereksinimlerini karşıladığı varsayılmıştır.
- Araştırmacı tarafından kullanılan veri toplama araçlarının, geçerlilik ve güvenilirliği için başvuru uzman görüşlerinin yeterli nitelikte olduğu varsayılmıştır.

1.5. Sınırlılıklar

- Araştırma, 2023-2024 Eğitim-Öğretim yılı Diyarbakır ili merkez ve ilçelerinde çalışmaya katılan sınıf öğretmenleri ile sınırlıdır.
- Araştırma; görüşmeye katılan sınıf öğretmenlerinin görüş, düşünce ve önerileri ile sınırlıdır.
- Araştırma, ilkokul dördüncü sınıf Tuna Yayınları Sosyal Bilgiler ders kitabı ile sınırlı kalmıştır.

1.6. Tanımlar

Milli Bilinç: Bir millete ait dil, din, tarih, kültür ve miras gibi maddi manevi değerlerin özümsemiş ortak hedefler etrafında birleşmesini sağlayan milletin ortaya koyduğu ortak akıl olarak ifade edilmektedir (Atmaca, 2017; Kemişli, 2008; Uslu, 2011).

Milli Kültür: Milli kültür kavramı bir milletin tarihinin, değerlerinin, inançlarının var olmasını sağlayan kendine özgü yaşam biçimine denir (Tekin, 2020; Tanrıku, 2022).

Milli Tarih: Bir ulusun kimliğini şekillendiren ve ortak bir bilinç oluşturan bir araç olarak tanımlanmaktadır (Vurgun, 2016).

2. KURAMSAL ÇERÇEVE

2.1. Sosyal Bilgiler Nedir?

Sosyal Bilgiler dersi; bireylerin topluma uyumlu, sorumluluk sahibi, kendisine ve topluma faydalı işler yapan, uluslararası gelişmeleri takip eden, çevresine duyarlı bireyler olmalarını amaçlayan bir disiplin olarak karşımıza çıkar (Turan, 2019; Öksüzoğlu & Çelikkol, 2021). Sosyal Bilgiler ile ilgili çeşitli tanımlar mevcut olsa da Doğanay (2008) bu tanımların ortak noktalarını şu şekilde ifade etmiştir:

- Bu dersin temel amacı; bireyleri toplumun bir parçası olarak bilinçlendirmek, haklarını ve sorumluluklarını bilen iyi bir vatandaş olarak yetiştirmektir.
- Vatandaşlık eğitimiyle beraber kazanacağı önemli bilgi ve bilgi işleme becerileri, düşünce yapılarının gelişmesine yardımcı olur.
- Sosyal Bilgiler; insanların geçmişten bugüne kadar değişen toplumsal yapılarını ve insan ilişkilerini anlamalarını sağlar.

Sosyal Bilgiler dersi, zaman içerisinde sosyal bilimlerin basit bir şekli olmaktan sıyrılıp iyi bir vatandaşlık eğitimi vermek amacıyla disiplinler arası bir yaklaşımı benimseyen bir program haline almıştır (Özmen, 2015). Dolayısıyla Sosyal Bilgiler dersi; Tarih, Coğrafya, Psikoloji, Sosyoloji, İnsan Hakları, Yurttaşlık ve Demokrasi gibi birçok konuyu ve disiplini bütüncül olarak ele almaktadır.

2.2. Sosyal Bilgilerin Önemi

Sosyal Bilimler; değişen ve gelişen dünyada kendi kararlarını alıp verebilen, sorunlar karşısında çözüm bulabilen aktif yurttaşlar yetiştirmek amacıyla interdisipliner yaklaşımı benimseyen bir öğretim programıdır (Öztürk, 2015). Yapılan birçok tanımlamalardan yola çıkarak Sosyal Bilgilerin önemini Küçük Turan (2023) şu şekilde ifade etmiştir:

- Bireylerin toplumsal varoluşlarını gerçekleştirerek sosyal ilişkilerini düzenler, bireyler, toplumsal sorumluluklarını yerine getirir ve yaşadığı topluma katkıda bulunurlar.

- Sosyal Bilgiler, disiplinler arası bir alandır ve farklı bilim dallarından gelen bilgileri bir araya getirir. Tarih, Coğrafya, Sosyoloji, Psikoloji, Ekonomi, Antropoloji ve Siyaset Bilimi gibi farklı alanlardan gelen bilgileri birleştirerek toplumun sosyal yapısını anlamaya çalışan bir disiplindir.
- İnsanların yaşadığı fiziki ve sosyal çevrelerini farklı zaman boyutlarında inceleyerek insanların yaşamlarını etkileyen çeşitli faktörlerin anlaşılmasına ve gelecekle ilgili çeşitli yordamlar yapılmasına imkân kılar.
- Son olarak konuları ayrı ayrı incelemek yerine bütüncül olarak ele alan toplu öğretim yaklaşımı benimser.

Sosyal Bilgiler dersi öğrencilere hayatları boyunca ihtiyaç duyacakları temel bilgi ve becerileri kazandırarak onları aktif ve etkin vatandaşlar olmalarını sağlar. Günümüzde toplumsal sorunların ve bozulmaların önlenmesi ve çözülmesi noktasında Sosyal Bilgiler dersi önemli bir yer kaplamaktadır (Kılıçoğlu, 2015). Çünkü Sosyal Bilgiler öğretimi öğrencilere toplumsal sorunları ve problemleri fark etmeleri konusunda farkındalık kazandırır. Sorunların çözümü için uzlaşma, dayanışma ve iş birliği gibi becerilerin önemini vurgular. Bu sayede daha bilinçli ve etkili çözümler üreten bireyler yetiştirilebilmektedir.

2.3. Sosyal Bilgiler İçerisinde Kültür ve Miras

Kültür, bir milletin ortaya koyduğu maddi manevi tüm mirası içeren kompleks bir yapıdır. Kültür aynı zamanda insanların bir arada yaşamalarını mümkün kılan bağ olarak da iş görür. Kültürel miras ise bir topluluğun ortak olarak paylaştığı bağ anlamına gelmektedir (Tunçer, 2017). Dönemler arası köprü kurarak bizi geçmişten geleceğe taşır. Kültürel miras, geçmişin izlerini bugüne taşıyan önemli bir kaynaktır ve toplumların gelecek nesillere taşıdığı en değerli öğelerden biridir. Kültürel mirasın korunması ve aktarılması ile bir toplumun kimliğinin ve değerlerinin devam ettirilmesi sağlanır (Çengelci, 2012). Kültürel miras eğitimi ise geçmişten geleceğe aktarılan mirasın korunması, tanıtılması ve yeni nesillere aktarılmasını sağlar (Küçük Turan, 2023).

Kültür ve miras öğrenme alanı, Sosyal Bilgiler dersinde büyük yer kaplamaktadır. Öğrencilere farklı kültürleri anlama, takdir etme ve değerlendirme becerileri kazandırır. Bu nedenle kültür ve miras öğrenme alanı üzerinde durulmalı ve bu alanın daha fazla vurgulanması önemli olarak görülmektedir (Avcı & Taşer, 2020). Kültür ve miras eğitimi, bir toplumun kültürel kimliğini korumak ve gelecek nesillere aktarmak için son derece önemlidir. Bu eğitimle beraber bir toplumun arkeolojik kazı alanları, müzeleri, kervansarayları, gelenek ve

göreneklere, mimarisi, kültürel sokak görünüşleri, edebi eserleri, kayıtlı dokümanları ve bunları içeren birçok alan tanınır ve bunların korunması gerektiği konusunda da bilinç oluşturur. Kültürel miras eğitiminin ilk ve en önemli ayağı kişinin kendi yaşadığı çevreyi tanımasıdır. Bununla beraber kişi sadece yaşadığı çevreyi tanımakla kalmaz tarih ve kültür bilgisinin artırmasına da yardımcı olur. Kültürel miras eğitimi aynı zamanda birçok farklı amaca hizmet eder. Öğrencilere hem geçmiş keşfetme hem de geleceğini şekillendirme fırsatı sunar. Bu sayede öğrencilere farklı kültürel ve tarihler hakkında daha geniş bir perspektif kazanmaları sağlanmış olur (Avcı & Memişoğlu, 2016; Dönmez & Yeşilbursa 2014).

Sosyal Bilgiler dersi içerisinde önemli bir yer kaplayan “Kültür ve Miras” öğrenme alanı tarih ve kültür odaklı bir içerik sunar. Türk kültürünü oluşturan temel öğelerden hareketle kültürün korunması ve geliştirilmesini sağlayacak bir milli bilincin oluşturması amaçlanmaktadır (MEB, 2018). Bu öğrenme alanı öğrencilere kendi kimliklerini, tarihlerini ve kültürel miraslarını daha iyi anlamaları için fırsatlar sunar. Öğrencilere milli ve evrensel kültürün önemini kavratılırken aynı zamanda geçmişten günümüze uzanan bir perspektif kazandırılır. Kültürel mirasla ilgili bilinmesi gereken önemli konulardan biri de ona değer veren bir toplumun olmasıdır (Yeşilbursa, 2013). Çünkü toplumun kültür ve mirasa değer vermesi onu koruma ve yaşatma konusunda gerekli adımların atılmasını sağlar. Dolayısıyla kültürel mirasın korunması ve yaşatılmasına yönelik bilinçli ve kararlı bir tutum onu korur ve gelecek nesillere aktarır.

2.4. Sosyal Bilgiler Öğretiminin Amaçları

Her dersin kazandırması gereken belli becerileri ve kazanımları vardır. Sosyal Bilgiler dersi de öğrencilere toplumun yapısı ve işleyişi hakkında bilgi vererek onları topluma kazandırmayı amaçlayan önemli bir ders olarak görülmektedir (Tokat, 2022). Bu dersin çeşitli amaçları mevcut olsa da bu amaçların bazılarını Topkaya (2019) şu şekilde ifade etmiştir:

“Öğrencilere kültürel mirası tanıtmak ve öğretmek, onları iyi bir yurttaş olarak yetiştirmektir. Öğrencilere milli ve evrensel değerlerin korunması için sivil toplum kuruluşları ve sosyal kuruluşlar hakkında bilgi verilmesi önemlidir. Öğrencilerin karşılaşacağı problemleri tanımlama, analiz etme ve çeşitli seçenekleri değerlendirerek karar verme süreçlerinde yardımcı olmak önemli amaçlardan bazılarıdır.”

Kalaycı ve Baysal (2020) ise sosyal bilgilerin temel amacını şu şekilde ifade etmiştir:

“Öğrencilerin sosyal ve kültürel değerleri anlamalarına farklı toplum yapılarını ve tarihlerini öğrenmelerine, çevrelerindeki sorunları analiz etmelerine ve bu sorunlara çözüm yolları üretmelerine yardımcı olur.”

Dinç ve Doğan’a (2010) göre ise “Sosyal Bilgiler dersi, öğrencilerin Türk tarihinin önemli dönemleri ve olayları hakkında genel bilgi sahibi olmalarını, milli kimlik ve kültürlerini tanımalarını, yaşadıkları ülkenin coğrafi özelliklerini öğrenmelerini ve çevreye duyarlı bireyler olarak yetişmelerini hedeflemektedir. Ayrıca, Sosyal Bilgiler dersinin temel amaçları arasında, bireylerin bir vatandaş olarak hak ve sorumluluklarını bilmeleri ve demokratik bir toplumda nasıl etkin rol alacaklarını öğrenmeleri de bulunmaktadır.”

Sözer (1998) sosyal bilgilerin birçok amacını ifade etmekle beraber davranışa dönüştürecek biçimde dört küme üzerinde açıklamıştır:

- Sosyal Bilgiler dersleri sayesinde öğrencilerin eleştirel düşünme, problem çözme iletişim ve iş birliği becerileri gelişir.
- Sosyal Bilgiler öğretimi çocukların sosyal becerilerini, iş birliği yapma yeteneklerini ve sorumluluk bilincini geliştiren bireyler olarak yetişmesine yardımcı olur.
- Sosyal Bilgiler dersleri çocuklara temel yurttaşlık hak ve sorumluluklarını öğretmek için önemli bir fırsattır. Çocuklara yurttaşlık hakları ve sorumlulukları öğretilirken demokratik değerlerin önemi vurgulanır.
- Sosyal Bilgiler aracılığıyla çocuklara temel ekonomi okuryazarlığı becerileri kazandırılır. Bu sayede ihtiyaçlarını saptamada ve doğru tercihlerde bulunmalarına yardımcı olunur.

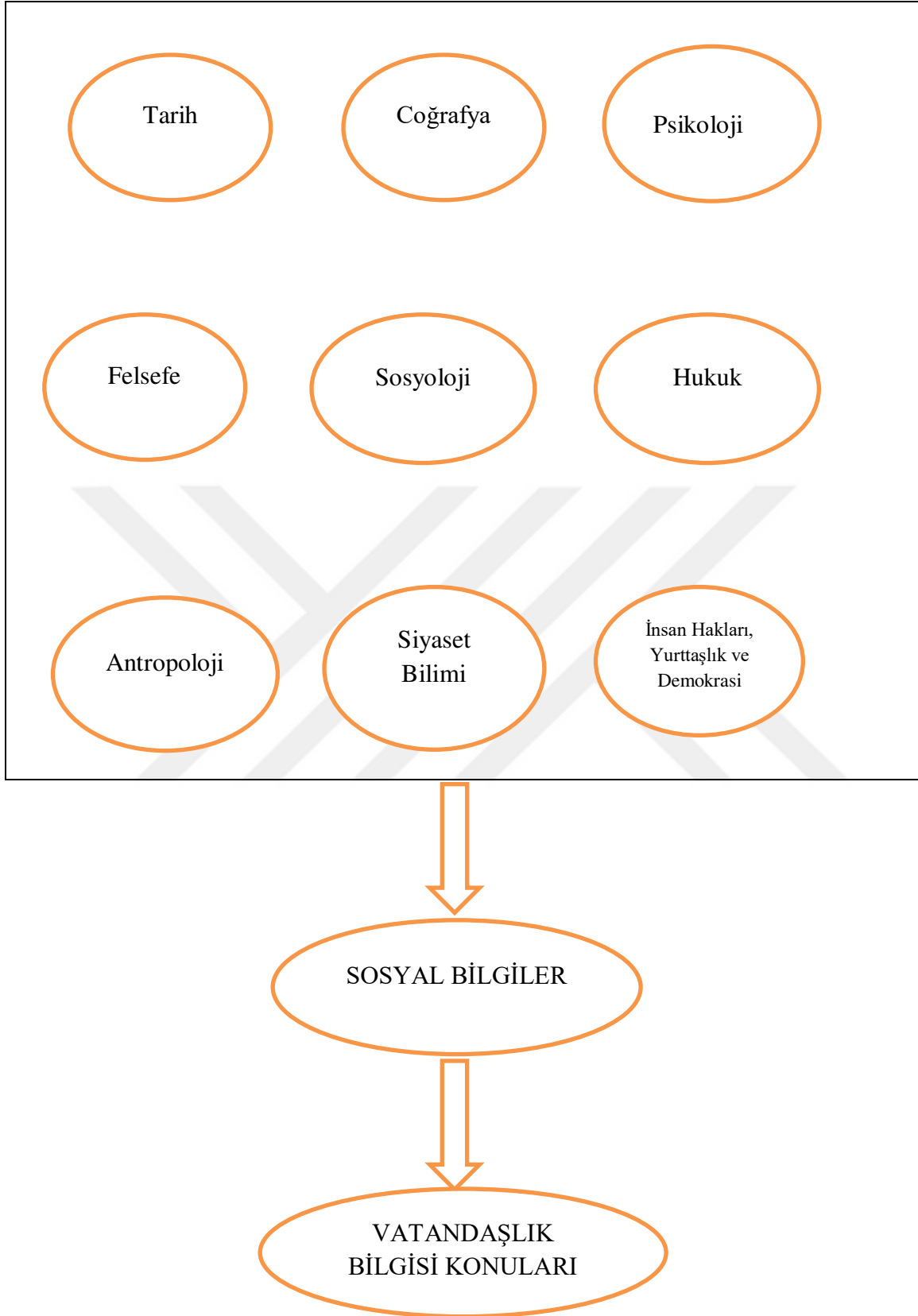
2.5. İnterdisipliner Yaklaşım Olarak Sosyal Bilgiler Öğretimi

Disiplinler arası yaklaşım, farklı disiplinlerden gelen bilgi ve yöntemleri bir araya getirerek daha kapsamlı ve derinlemesine anlayışlar elde etmeyi amaçlar (Demir, 2009). Bilgiyi derinleştirir ve geliştirir çoklu bakış açılarıyla yaklaşmayı teşvik eder. Disiplinler arası yaklaşım sayesinde belirli bir disipline ait bilgi ve beceriler belli bir alanda sınırlı kalmaz daha geniş bakış açılarına ışık tutabilecek bütünsel anlayış geliştirilmesine yardımcı olur (Aydın & Balım, 2005) . Bu yaklaşımı benimseyen disiplinlerden biri de Sosyal Bilgiler dersi.

Sosyal Bilgiler, içerisinde birçok disiplinin yer aldığı konuları bütüncül olarak sunan bir derstir. Her disiplin farklı bakış açılarını tercih eder. Bu farklı bakış açıları konuları daha derin

ve kapsamlı bir anlayış geliştirmeyi amaçlamaktadır. Örneğin tarih geçmişteki olayların incelenmesi ve anlaşılması için önemli bir araçtır. Geçmişte toplumların yapılarını anlamamıza yardımcı olur. Coğrafya insanların yaşadığı çevreyi ve mekânı incelerken; Psikoloji insan ve hayvan davranışlarını farklı açılardan ele alır ve inceler. Sosyoloji, bireylerin ve toplumların genel işleyişini anlamaya yöneliktir. Ekonomi; üretici-tüketici ilişkilerini düzenleyen, üretim, dağıtım, tüketim, ticaret ve değişim süreçlerini yönlendirir. Antropoloji; kültürler ve kültürler arasındaki etkileşimi anlamaya çalışırken eğitim bilimleri ise bireylerin kendi potansiyellerini gerçekleştirmelerine yardımcı olur (Safran, 2015).

Sosyal Bilgiler, içerisinde birçok disiplin bulunan mozaik bir yapıya sahiptir (Saim vd.,2020). Sosyal Bilgiler; geçmişte sırf tarih, coğrafya ve vatandaşlık gibi dersleri barındıran bir disiplin olarak görülürken günümüzde bunların yanı sıra ekonomi, sosyoloji antropoloji, psikoloji, felsefe, siyaset bilimi, hukuk gibi birçok dalı bütüncül olarak işleyen bir ders halini almıştır (Sağdıç, 2019). Bu dersleri ayrı konular olarak değil bütüncül, iç içe geçmiş bir şekilde sunar. Akdağ (2014) bu disiplinlerin birbiri ile olan ilişkisini ve içeriğini şu şekilde temalaştırmıştır:

Şekil 1. Sosyal Bilgilerin Diğer Disiplinlerle İlişkisi (Akdağ, 2014).

2.6. Milli Bilinç

Milli bilinç; bir millete ait dil, din, tarih, kültür ve miras gibi maddi manevi değerlerin özümstenip ortak hedefler etrafında birleşmesini sağlayan milletin ortaya koyduğu ortak akıl olarak ifade edilmektedir. Milli bilinç aynı zamanda bir milletin ortak hedefler etrafında birleşmesini sağlayan ve bu hedeflere ilerlerken ortaya koyduğu iradenin birlik, beraberlik ve bütünlüğünü ifade eder. Ayrıca ülke içerisinde sevgi, saygı, sorumluluk, hoşgörü gibi toplumsal değerlerin yaşatılması açısından önemli katkılarda bulunur. Aynı ülkede yaşayan vatandaşların farkındalık düzeylerini yukarı çeker, ülkelerine duydukları aidiyet bağlarının kuvvetlenmesinde önemli rol oynar.(Atmaca, 2017; Kamişli, 2008; Uslu, 2011).

Milli bilincin oluşumu ve gelişimi önemli olduğu kadar sürdürülebilirliği de önemlidir. Zira bir millete ait ortak dil, din, tarih, vatan gibi toplumun tümüne ait ortak unsurların öğrenilmesi ve yaşatılması sürdürülebilirlik açısından gerekli görülebilmektedir. Bu ortak öğeler milli bilinci oluşturan temel kavramlar arasında yer almaktadır.

2.7. Milli Bilinci Oluşturan Etmenler

2.7.1. Milli Bayramlar

Çelepi 'ye (2020) göre bayramlar kültürel belleği ve toplumsal anımsamayı nesilden nesile aktaran önemli günlerdir. Bu özel günler bir toplumun değerlerini, geleneklerini ve deneyimlerini gelecek kuşaklara taşıma işlevi görür. Şahin ve Dönmez'e (2014) göre ise bayramlar bir toplumun ortak kimliğini güçlendiren tarihini, kültürünü, değerlerini, birlik ve beraberliğini pekiştiren özel günlerdir. Bu özel günler aracılığıyla bir milletin tarihi kahramanlıkları, değerleri gelecek nesillere aktarılacak kültürel sürekliliği sağlanabilmektedir. Özkan vd. (2021) göre bayramlar Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşunda vatanı için canını veren şehit ve gazilerin vermiş oldukları kahramanlıkları ve mücadeleyi yeni kuşaklara aktarmak ve anmaktır. Bu kahramanlar ile kendini özdeşleştiren genç nesiller ulusal bir bütünlük içinde vatanına ve bayrağına sahip çıkan, saygı duyan karakterli bir nesil yetişmesine aracılık edebilmektedir. Öteleş'e (2020) göre milli bayramlar, genç kuşakların milli kültürlerini tanımlarına yardımcı olur. Kendi kültürünü tanıyan genç kuşaklar sağlıklı bir toplumsallaşma için önemlidir. Zira milli kültüre bağlı yetişmeyen gençler kendi köklerini ve kimliklerini bulma sürecinde çeşitli sorunlarla karşılaşabilmektedir. Dolayısıyla milli bir kültür ve ulusal bir bilinç oluşturması açısından milli bayramlar önemli bir role sahiptir.

Şentürk'e (2021) göre mili bayramlar aynı ülkede yaşayan vatandaşları bir araya getiren birlik ve beraberlik duygularını besleyen özel günlerdir. Ulus devlet anlayışını geliştiren ve milli bilincin oluşumuna önemli katkıları olan bu özel günler her yıl tören ve etkinliklerle ülkenin her yerinde kutlanmaktadır. Milli bayramların anlam ve önemini anlatan törenlerde öğrencilere üzerinde yaşanan vatan toprağında şehitlerin kanı olduğuna dikkat çekilmeli ve Milli Mücadele kahramanlarının göstermiş olduğu fedakârlıklardan dem vurulmalıdır (Açıkel, 2010). Bu sayede öğrencilerin vatan toprağına karşı aidiyet duymaları ve bilinçli hareket etmeleri sağlanabilmektedir.

2.7.2. Dini Bayramlar

Bayramlar bir toplumu ayakta tutan ve milli bilincin sağlayıcısı olarak öne çıkmaktadır (Pür, 2020). Sağgöz'e (2020) göre ise dini bayramlar "Farklı kültüre ait dini inançlar gereği dinsel ritüellerin gerçekleştirilmesidir." Bu günler, bir kültürün korunması yaşatılmasının en canlı örnekleridir; çünkü toplumun neredeyse tamamı bu günlerde bir araya gelir geleneksel etkinliklere katılır ve kültürel alışverişte bulunur (Cabul, 2020). Ayrıca dini bayramlar geçmişten günümüze kadar ulaşmış maddi manevi değerlerin taşıyıcısı ve aktarıcısı konumundadır. Çalışır vd. (2018) göre dini bayramlar insanların dini duygularını canlı tutmak, birlik ve beraberliği pekiştirmek, ortak değerlerde buluşmayı sağlamak açısından toplumu beslemektir. Dini bayramların en önemli özelliklerinden bir tanesi de bir araya getirme, toplanma özelliğidir. Bu sayede bir araya toplanan ev halkı bayramlaşma, ziyaret, kutlama gibi faaliyetlerde bulunur (Yüksel, 2011). Dolayısıyla bayramla beraber sevgi, saygı, misafirperverlik, sıla-i rahim gibi değerler perçinlerken aynı zamanda millet olma bilinci ön plana çıkmaktadır. Üçüncü'ye (2016) göre bayramlar Milli Mücadele döneminde halkı birleştirip kenetlendiği günler olarak tarif etmektedir. Çünkü o dönem birçok yeri işgal altında olan memleketin halkı bayramlar sayesinde bir araya gelmekte hüznün ve neşesini paylaşarak ortak bir şuur ortaya koyabilmekteydi.

2.7.3. Belirli Gün ve Haftalar

Öğrencilerin okulda ders dışı vakitlerini kontrollü ve verimli bir şekilde gerçekleştirmelerinin en iyi yollarından biri ders dışı etkinliklerdir (Köse, 2013). Ders dışı etkinlikler çocukların kendilerini geliştirmelerine olanak sunar. Araştırmalar ders dışı etkinliklerin öğrencilerin akademik başarısına, ilgi ve alanlarını keşfetmeye, yeteneklerini geliştirmeye, liderlik vasıflarını ortaya çıkarmaya, sorumluluk almaya, demokratik tutum

kazanmalarına, sosyal ve ahlaki gelişimlerine önemli katkıları olduğunu göstermektedir (Köse, 2007). Bu tür becerileri geliştirmenin ve buna uygun ortamın yaratılmasının en güçlü yollarından biri de belirli gün ve haftalarda yapılan etkinliklere öğrencilerin katılım göstermelerini sağlamaktır (Keskin & Kuru, 2018). Ders dışı etkinliklerin önemli bir parçasını oluşturan belirli gün ve haftalarda, bireylerde ortak bir şuur oluşturmak ve toplumu ortak bir hedefle bir araya getirmek maksadıyla çeşitli etkinliklerin düzenlenmesi büyük önem taşımaktadır (Güneş Can, 2022). Belirli gün ve haftalar ülkemizdeki maddi ve manevi değerleri korumak, öğrencilerin ulusal ve toplumsal açıdan bilinçli birer vatandaş olmalarına katkıda bulunmak, toplumsal ve güncel sorunlar hakkında farkındalık yaratmak ve duyarlı birer insan olmalarına destek sağlamak amaçlanmaktadır (Karakoç Öztürk, 2014; Şiringel, 2006). Gültekin (2007) ise belirli gün ve haftaların öneminden şöyle bahsetmektedir: “Belirli gün ve haftalarda yapılan etkinlikler eğitim programlarını zenginleştirir, öğrencilerin ilgi ve ihtiyaçlarını karşılar, toplumsal becerilerini geliştirirken yaratıcı ve eleştirel düşünme becerilerine de katkıda bulunur.” Çelikkaya (2020) belirli gün ve haftaların amaçlarını şu şekilde ifade etmişlerdir: “Öğrencilerin milli değerlere olan bağlılıklarını geliştirmek için vatan ve millet sevgisini geliştirmek, diyalog ve uzlaşma temelleri üzerine insan haklarına saygılı birer vatandaş olmaları konusunda bilinçlendirme, geçmiş ve gelecek arasında bağ kurarak kültür ve miras alanı hakkında bilgilendirme yapıp geçmişleriyle gurur duymalarını sağlamak, gelenek ve göreneklerin kültürümüzün bir parçası olduğu ve toplumsal yaşam için gerekliliğinden, toplum için önemli bir role sahip olan büyüklerimize karşı sevgi ve saygı göstermek, bunlardan bazılarıdır.” Belirli gün ve haftaların amacına tam manayla ulaşılabilmesi için kutlanacak etkinliğin önceden öğrencilere günün anlam ve önemini belirtecek şekilde hissettirilmelidir. Bu sayede günün ne anlam ifade ettiği öğrenciler tarafından kavranmış olacaktır.

Yurttaşlık ve milli bilinci geliştirmenin önemli yollarından biri belirli gün ve haftaların öğretimi ve kutlanmasıdır (Özdemir, vd.,2020). Belirli gün ve haftalarda yapılacak etkinlik ve kutlamalar diğer derslerle ilişkilendirilip disiplinler arası bir geçiş sağlanmalıdır. Öğrencilerle yapılacak etkinlikler önceden belirlenip uygun bir yol haritası hazırlanmalıdır. Kutlanacak gün, ay, hafta veya bayramın öneminden bahsedilmeli, öğrencilerin günü anlamasına ve kavramasına yardımcı olunmalıdır. Çünkü bu sayede toplum içerisinde özel ve önemli olaylara karşı farkındalık kazanır, değerleri benimser ve olayları anlamalarına fırsat veren imkânlar yaratılır. Belirli gün ve haftalarda yapılan etkinlikler öğrencilerin liderlik ve iş birliği becerilerini, sorumluluklarını yerine getirme, takım çalışması bilincinin oluşması ve etkinlikler aracılığıyla yaşadığı deneyimleri ortama uyum sağlamalarına katkıda bulunacaktır (Karapınar,

2019). Örneğin çocuk haftasında çocuk haklarının öneminden dem vurulur, Kızılay haftasında doğal afet ve felaketlere karşı milletçe ortaya konan şuurun öneminden bahsedilirken hayvan hakları koruma gününde hayvanların yaşam haklarından, hayvan sevgisinden canlı çeşitliliğini koruma bilincine kadar çeşitli konulara dikkat çekilir. Bu sayede öğrencilerin yurttaşlık bilinçleri kuvvetlenir, toplumsal sorunları çözmek için daha duyarlı hale gelebilmektedirler.

Belirli gün ve haftalar; değerler eğitimi kapsamında incelendiğinde bireylerin kültürel mirası koruması, önemli toplumsal sorunlara karşı duyarlı olması, sorumluluk sahibi ve karakter eğitim sürecine katkıda bulunabilir (Dönmez, 2017). Bu sayede kişinin sevgi, saygı, duygudaşlık ve yardımseverlik gibi değerleri günlük yaşamda uygulaması teşvik edilir. Yazıcı, Koca ve Dönmez (2017) yaptığı çalışmada belirli gün ve haftalarda değerler eğitiminin önemini şu şekilde ifade etmiştir: Belirli gün ve haftalar öğrencilerin sorumluluk sahibi, bireysel ve toplumsal değerlere saygılı, karakter özelliklerini geliştiren, toplumun kültürel mirasına sahip çıkan bireylerin yetişmesine yardımcı olacaktır. Nitekim Kurtdeğir Fidan (2017) yaptığı çalışmada belirli gün ve haftaların değerler eğitimine katkısını tespit etmek için sınıf öğretmenlerinin görüşlerini tespit etmiştir. Çalışma sonucunda belirli gün ve haftaların değerler eğitimine katkısı olduğunu ulusal ve ahlaki değerleri kazandırdığı tespit edilmiştir. Değer kazanımı noktasında bazı günlerin daha ön planda olduğu sonucuna varılmıştır.

2.7.4. Milli Tarih

Sosyal bilimler içerisinde önemli bir yer kaplayan tarih; geçmişte yaşanmış olan olayları ve bu olaylara ait belgeleri, verileri inceleyerek geçmiş ve gelecek arasında bağlantı kuran bilim dalıdır (Çoldur, 2019). Bıçak (1996)' a göre ise tarih; geçmişte yaşanan olayları, süreçleri ve bu süreçlerdeki etkileşimleri inceler, kaynaklardan bilgi toplar, analiz eder ve bu sayede geçmişi ortaya koyar. Şenses'e (2002) göre ise sosyal Bilgiler programı içerisinde yer alan tarih; öğrencilere insan hakları, özgürlük, demokratik değerleri kavratmak, vatan ve millet bütünlüğünü muhafaza etmek ve milli çıkarlarımızı ayakta tutma bilincini korumak için öğretilmelidir. Post modern dönemde ise milli kimlik oluşturma çabalarının referans noktası haline gelen tarih, vatandaşlık ve bireysel kimliğin saptanmasında etkili olmaktadır (Pamuk, 2017).

Vurgun'a (2016) göre milli tarih ise ulusun kimliğini şekillendiren ve ortak bir bilinç oluşturan bir araç olarak yorumlanır. Milli tarih, bir milletin birlik ve beraberliğini pekiştirmek ve aynı zamanda ortak bir bilincin yerleşmesi açısından öne çıkmaktadır. Dolayısıyla milli tarih, milli kültür ve milli dil bir topluma ortak bir şuur kazandırılmasında önemli bir rol

oynamaktadır. Çünkü ortak tarih bilinci kişilerin kültürel kimliklerini güçlendirir ve kişilerin milli kültürlerine daha fazla sahip çıkmalarına ve onu daha belirgin bir şekilde ortaya koymalarına yardımcı olur (Kıdır & Aksoy, 2004).

Milli tarih bilincini besleyen ve kaynak oluşturan etmenlerden biri de değerlerdir. Değerler bir milletin dil, din, kültür ve bilgisinden beslenir. Bilgili (2017) ise milli tarihe yüklenen değerleri şu şekilde ifade etmiştir:

- İçerik olarak kendine özgü kendi milletin değerlerine bağı ve geliştiricidir.
- İnsanlığa faydalı, ulusal ve evrensel değerlere saygılıdır.
- Her türlü yabancı ideolojiyi reddeder. Türk-İslam ilkelerini tek referans kaynağı olarak kabul eder.
- İslam dünyasında birlik bilincini oluşturur ve bunun gerekliliğini kavratır.
- Türklerin farklı coğrafyalarda yaşayan diğer Türklerle tarihsel, kültürel bağlarını güçlendirecek ortak bir tarih anlayışı yaratmayı amaçlar.
- Devletini her türlü tehlike ve zarardan korur, müdafaa eder.
- Tarihin geçmiş dönemlerinde elde edilen zaferleri, ortak geçmiş içinde harekete geçirerek birlik ve beraberlik içinde hareket etme gücünü gösterir. Bunu yaparken herhangi bir ayrım (sınıf, mezhep, bölge vb.) yapmaksızın gerçekleştirir.
- Türk- İslam kimliğini korur ve bunu korumanın önemini kavrar.
- Türk- İslam kültür mirasının korunması ve geliştirilmesi, toplum bilincinde olması gereken bir sorumluluktur.
- Kişi iç ve dış tehditlere karşı tedbir olarak kendini ve değerlerini koruyabilecek gerektiğinde hızlı ve etkili bir şekilde hareket edebilecektir.
- Türk kültür ve mirasında tarihe yön veren önemli şahsiyetlerin, kahramanların, komutanların, bilim insanlarının davranış, tutum ve değerlerini örnek alarak değer eğitime model oluşturur.

2.7.5. Milli Dil

Dil, aynı toplum içinde yaşayan bireylerin birbirleriyle iletişim kurmak amacıyla-duygu, düşünce ve bilgi aktarımında kullandıkları bir araçtır (Bulut & Coşkun, 2020). İnsanlar dil sayesinde düşüncelerini ifade eder, duygularını paylaşır ve birbirleriyle bağ kurarlar. Dil,

toplum içinde aynı dili konuşan insanlar arasında ortak bir iletişim aracı oluşturur ve böylece toplumun bireyleri birbirleriyle anlaşabilir ve düşüncelerini rahatlıkla ifade edebilir. Dil, toplumun birlik ve beraberlik duygusunu güçlendirmede de etkilidir. Aynı dili konuşan bir toplumda insanlar kendilerini daha rahat ifade eder ve millet olma bilinci kazanır. Oluşan ortak milletle beraber paylaştıkları toplumun gelişimi için gayret gösterirler.

Dil; bir ulusun kültürünü yansıtan, dünyayı anlamamızı sağlayan ve düşüncelerimizi ifade etmemize olanak tanıyan bir araçtır (Kızıltan & Ersanlı Yangın, 2008). Dil aynı zamanda kişinin içinde bulunduğu toplumun davranışlarını ve ilişkilerini anlamlandırmaya yardımcı olan önemli kaynaklardan biridir. Çünkü kişi doğduğu toplum içinde uyum sağlama, değer yargılarını anlama ve diğer bireylerle sağlıklı iletişim kurmak gibi davranışları dil sayesinde gerçekleştirir (Yaman, 2011). Dil, salt bilgi aktarmak amacıyla kullanılan bir iletişim aracı değildir. Dil, çeşitli amaçlar için farklı biçimlerde kullanılır (İpek, 2015). Bu amaçlar bazen birbirleriyle iç içe geçebilir ya da farklı durumlarda bir diğeri öncelik kazanabilir. Dil bir toplumu birleştiren ve bir arada tutan en önemli öğelerden biridir (Arslan & Kılıç, 2012). Ortak bir dilin olması demek aynı toplumu paylaşan bireylerin birbirleriyle olan ikili veya toplumsal ilişkilerinde kolay bir iletişim konforu sağlayacaktır. Dolayısıyla aynı dili konuşan bir toplum içinde ortak bir iletişim kanalı var olacaktır.

Dil bir milletin değerlerini ve kültürel kimliğini diğer toplumlardan ayıran bir özelliktir. Farklı diller, farklı düşünce biçimlerini ve kültürel yaklaşımları yansıtır. Dil, insanların düşüncelerini ve kültürlerini ifade etmelerine başka toplumlarla etkileşimde bulunmalarına olanak sağlar. Tarihsel süreç içerisinde milletlerin kendilerini diğer kültürlerden farklılaştırması ve milli bir bilince sahip olması için sözlü edebiyat ürünleri büyük bir etki yaratmıştır (Uzun, 2022). Halkın bu ortak ürünleri toplumda ortak bir hafıza oluşturmuştur. Ayrıca halkın içinden çıkan bu ürünler (masallar, destanlar, halk hikâyeleri vb.) insanları bir araya getirerek ortak kültürel miras oluşturur. Bu, ortak miras kültürünü özgün kılar ve diğer kültürlerden farklılaşmayı sağlar.

Dil, tarih boyunca bir milletin inançlarını, değerlerini, kültür ve mirasını gelecek nesillere aktaran bir köprü görevi üstlenmiştir. Bu şekilde kültür ve mirasın korunup geleceğe taşınması sağlanmış olacaktır. Dil, bir milletin tarih boyunca ortaya koyduğu eserleri yaşanan çağa aktararak bilim, sanat ve edebiyat gibi birçok alanda teknik ilerlemenin kilit ögesi olmuştur. Milli kültürün taşıyıcı öğelerinden ve aynı zamanda sözlü edebiyat türlerinden biri olan destan, şiir ve efsaneler dil aracılığıyla bir sonraki nesle aktarılır. “Bilim birikimli ilerler” ilkesinden hareketle tarihin tüm dönemlerinde bilime katkı sağlamış tüm çalışmalar yine dil

sayesinde bir sonraki çağa aktarılmıştır. Yaşanılan dönemin hayatı ve kültürü hakkında bize çeşitli bilgiler sunan sanatsal çalışmalar, tarihin önemli ipuçlarını yine dil aracılığıyla bize sunmaktadır (Uzun, 2022).

İyi bir dil kullanımı iletişim sürecinde düşüncelerimizi ve duygularımızı etkili bir şekilde ifade etmemizi sağlar. Bunun için de iyi bir dil bilinci geliştirmek önemlidir. Dil bilinci, bireyin dilini doğru ve etkili bir biçimde dilin kurallarına bağlı olarak kullanılmasını sağlar (Tekşan & Kanık Uysal, 2018). Erdem ve Eskimen'e (2019) göre dil bilinci, dilin duyarlılığını ve farkındalığını iletişim sürecinde etkin bir şekilde kullanmak olarak ifade etmişlerdir. Dil bilincine sahip bir kişi iletişim aracı olan dilin önemini ve etkisini bilir onu doğru ve düzgün bir şekilde kullanmaya itina eder (Sarıkaya & Şakiroğlu, 2021). Çünkü dil bilinci iletişimi etkiler, dilin korunmasını sağlar ve dilin gelişimine katkıda bulunur.

2.7.6. Milli Kültür

Bir topluma ait maddi manevi tüm öğelere kültür denir. Kültür bir milletin kimlik kazanmasında önemli rol oynayan ve diğer milletlerden sıyrılıp kendine özgü oluşturduğu yapıya denir (Özen , 2014) . Milli kelimesi ise bir millete ait olmak olarak ifade edilmektedir. Bu bağlamda karşımıza çıkan milli kültür kavramı bir milletin tarihinin, değerlerinin, inançlarının var olmasını sağlayan kendine özgü yaşam biçimine denir (Tekin, 2020). Milli kültür aynı zamanda bir milletin birlik ve beraberliğini ayakta tutan, milli bilinci uyandıran dinamik olarak karşımıza çıkmaktadır (Tanrıku, 2022).

Dinç'e (2020) göre milli kültür, bir milletin içinde yaşayan her bir ferdin dilini, dinini, değerlerini her yönden etkileyen; şekil ve yön veren bir varlık olarak tanımlamaktadır.

Milli kültür, geçmişten günümüze ulaşmış gelenek, örf ve adetlerin kalıplaşmış yapıları değil; değişen, gelişen dinamik organizmaları olarak ifade edilebilmektedir. Milli kültür alanı içerisine dahil olan pek çok öge bulunmaktadır. Bunların başında kuşkusuz, dil önemli bir yer kaplamaktadır (Soysal, 1985). Dil, kültürel mirasın koruyucusu ve ortak bir kültür birliğinin temel yapı taşıdır (Can, 1991). Dil ile beraber birçok halk kültürü ürünü, atasözü ve deyimler, edebiyat gibi öğeler gelecek kuşaklara aktarılır.

Milli kültürün bir diğer sağlayıcı ögesi dindir. Din ve kültür kavramları iç içe geçmiş kavramlardır. Herhangi birinin göz ardı edilmesi toplumun kendine özgü yapısını anlamayı zorlaştıracaktır (Cebeci, 2008). Din, aynı zamanda bir milletin inanç sistemini ve ahlaki

değerlerini şekillendirir. Bayramlar, ibadetler, dini ritüel ve yapılardan oluşan dini kültür, ulusal bir kimlik ve şuur oluşturabilmektedir.

Milli kültürü yansıtan bir diğer öge farklı amaçlarla inşa edilmiş mimari yapılardır. Mimari yapılar geçmişte yaşamış toplumların yaşam biçimleri, sosyal ilişkileri, inançları ve tarihi geçmişleri ile ilgili bilgiler sunar. Çünkü halkın yaşadığı yerler; toplumun değerlerini, inançlarını ve yaşam tarzını halk mimarisine yansıtabilmektedir. Evlerin ve diğer toplumsal alanların tasarımı ve inşası gelenek ve göreneklere uygun olarak şekillenir (Yiğit, 2023). Bu yapılar genel olarak cami, kilise, tapınak, kervansaray, medrese, kümbet, çeşme veya geleneksel evler olabilmektedir.

Milli kültürün bir diğer önemli parçası edebiyat ve sanattır. Bir milletin sanat anlayışı, edebi eserleri ve sanatsal öğeleri milli kültür hakkında ipuçları barındırır. Çünkü edebiyat dilin ve kültürün en güzel şekilde ifade edildiği bir alandır (Aras, 2017). Sanat ise bir milletin estetik değerlerini, maddi manevi arzularını, yaşam tarzını gösteren bir müessesedir (Binark, 2013). Dolayısıyla bir milletin kendine ait edebi ve sanatsal eserleri, milli kültürü yansıtan öğeler içerisinde yer almaktadır.

Milli kültür ve geleneksel kültür içerisinde karşımıza çıkan önemli kavramlardan biri de miras kavramıdır. Miras geçmişten gelen somut ya da soyut öğelerin oluşturduğu kolektif kültürün bir parçasıdır (Diker, 2019). Kültürel miras ise bir toplumun geçmişinden gelen ve onun kimliğini yansıtan değerli varlıkları ifade eder (Polat & Ünsal, 2017). Miras somut ve soyut şeklinde iki gruba ayrılır. Somut kültürel mirası daha çok taşınır eserler ile doğal yaşam alanlarının kalıntılarını kapsar (Yücel Batmaz & Biçici, 2021). Somut olmayan kültürel miras ise somut nesnelerin yanı sıra bir toplumun, grubun veya bireylerin kültürel mirasların taşıyıcıları olarak kabul ettikleri pratikler, semboller, sözlü anlatılar, bilgiler, beceriler ve buna ilişkin materyallerden oluşur (Türkiye Kültür Portalı, 2024). Bu kültürel miraslar, geçmiş nesillerden miras kalan ve toplumların kimliklerini belirleyen önemli öğelerdir.

Somit olmayan kültürel miras sadece ait olduğu topluma değil tüm insanlığın ortak mirasıdır. Bunların topluma yansıyan birçok önemli işlevi vardır. Bu özellikleri Unesco (2024) şu şekilde ifade etmiştir:

- Bugünümüz ile geçmişi birbirine bağlayan köprü görevi görür.
- SOKM (Somit olmayan kültürel miras) kültürlerarası diyalogun geliştirilmesine yardımcı olur çünkü farklı kültürlerin birbirlerini anlamalarına, kültürlerin etkileşimde bulunmalarına ve ortak bir paydada buluşmalarını teşvik eder.

- Yılın belli bölümlerinde düzenlenen festival ve etkinliklerde kısa süreli pazar sistemleri ekonomik değer taşır.
- Toplumu doğrudan veya dolaylı olarak SOKM'dan mahrum bırakmak sosyal bir erozyona ya da kimlik kaybı ve çatışmalara yol açabilir.

MEB Sosyal Bilgiler öğretim programı içerisinde yer alan kültür ve miras öğrenme alanı, öğrencilere Türk kültürünü anlamaları, korumaları ve geliştirmeleri için araçlar sunarak milli bilinci güçlendirmeyi hedeflemektedir (Tosun & Çalışkan, 2020). Dolayısıyla kültürel mirasın korunması ve sürdürülmesi önemli bir sorumluluktur. Bu insanların geçmişlerine saygı duymaları ve tarihi miraslarını gelecek kuşaklara aktarmak için çaba sarf etmeleri anlamına gelebilmektedir.

2.7.7. Milli Marş

Milli bilincin oluşması bir toplumun millet haline gelmesinde önemli bir faktördür (Orhan & Gedik, 2013). İnsanları ortak değerler etrafında birleştiren ve millet olma şuuru kazandıran unsurlar vardır (İşcan & Şimşek, 2012). Bir toplumda milli şuurun oluşturulmasında ve kazandırılmasında önemli görevler üstlenen milli marşlar da bu temel unsurlardan biridir (Çuhadar, 2009). Milli marşlarda tıpkı bayrak ve vatan gibi ülkenin sembolik değerleri arasında sayılmaktadır. Türk milletinin vatanına olan sevgisinin ve bağlılığının en önemli sembollerinden biri olan İstiklal Marşı büyük küçük demeden tüm milletin vatanı için hiç düşünmeden canını verebileceği özgürlük ve bağımsızlık tutkusunun sembolüdür (Duran & Torun, 2011).

Her ülkenin bağımsızlığını, egemenliğini gösteren semboller bulunmaktadır. Milli marş da bayrakla beraber ülkenin önemli sembolleri arasında sayılmaktadır. Her ülke kendi milli birlik ve beraberliğini güçlendirmek, vatan ve millet sevgisini pekiştirmek amacıyla milli marşa ihtiyaç duymuştur. Bu sayede halkın milli duygulara ve milli değerlere olan bağlılığı artacak, ülkenin sembolik değerlerinden biri olan milli marşına sahip çıkacaktır (İşcan & Şimşek, 2012).

Her milli marş yazıldığı dönemin heyecanını ve birlik ruhunu yansıtır. İstiklal Marşı da yazıldığı dönem içerisinde halkın Milli Mücadele döneminde ortaya koyduğu çaba ve gayretin izlerini taşır. Millî Mücadele döneminde milli bir marşın yazılması fikri, halkın heyecanını ve milli duygularını canlı tutmak için atılmış önemli bir adımdır. Nitekim halk ve orduyu bir arada tutma hedefiyle yazılan marş, mücadelenin ilk dönemlerinde önemli bir görev üstlenmiştir. İstiklal Marşı, milletin Millî Mücadele'yi kazanacağına dair olan inancını arttırmış, egemenlik

ve bağımsızlık arzusunu dile getirmiştir. Bu sayede halkın vatan ve millet sevgisi güçlendirilmiş olup Millî Mücadele'nin zaferle sonuçlanmasına önemli katkı sağlamıştır. Dolayısıyla savaşın nihai amacına ulaşmasında ordu ve halkı birleştirici güçlerden biri olmuştur (Duran & Torun, 2011).

Millî mücadele, Osmanlı devletinin yıkılma sürecinde başta Mustafa Kemal Atatürk olmak üzere subay, aydın, sivil teşkilatlar ve halkla beraber Anadolu'nun bağımsızlığını savunmak için bir araya gelmiş, milletin varlığını ve özgürlüğünü korumak için mücadele etmiştir (Keskin, 2023). Bundan dolayı milli mücadele döneminde halkın heyecanını ve inancını yükseltecek, güçlendirecek bir esere ihtiyaç vardı. Bu eser Mehmet Akif Ersoy tarafından halkın milli ve manevi duygularını yansıtan İstiklal Marşı idi. İstiklal Marşı o dönem halk tarafından benimsenmiş, milli duyguları canlı tutan ve bağımsızlık mücadelesini simgeleyen önemli bir sembol olmuştur. Nitekim Çelikten ve Doğan (2022) yapmış oldukları çalışmada; farklı fakültelerde öğrenim gören üniversite öğrencilerinden İstiklal marşı ile ilgili kompozisyonlar toplamışlardır. İncelenen çalışmalarda İstiklal Marşının Milli Mücadele döneminin his ve heyecanını, birlik ve beraberliğini, halkın bağımsızlık ve özgürlük isteğini anlatan önemli bir destan olduğu görülmüştür.

İstiklal Marşı içerdiği değerler itibarıyla de öne çıkmaktadır. Marşın içerisinde genel olarak kullanılan vatan, bayrak ve dini kavramlar toplum içerisinde anlaşılması güç olan soyut kavramları somutlaştırarak herkesin anlamasını kolaylaştırır ve bir sonraki nesillere aktarılmasına yardımcı olur (Doğan & Alkayış, 2021). Gelecek nesillere aktarılması, halkın geçmiş dönemlerde ortaya koyduğu mücadeleye sahip çıkması bakımından önemlidir. Bu açıdan milli egemenlik ve bağımsızlık gibi kavramların erken yaşlarda kazandırılması önemlidir (Seçgin & Er Tuna, 2022).

İstiklal Marşı MEB tarafından yayımlanan öğretim programlarında yer alan değerler bakımından incelendiğinde birçok değeri barındırdığı görülmektedir. İçerisinde sıkça geçen vatan kavramıyla toplumun ülkesine olan aidiyetini ve sadakatini temsil ederken; bayrak sevgisi ise ulusal bağımsızlığın sembolünü temsil eder. Bağımsızlık ve özgürlük gibi değerleri de barındıran İstiklal Marşı, halkın bağımsız yaşama arzusunu dile getirmiştir. Bu değerler toplumun birlik ve beraberlik duygusunu pekiştirerek toplumsal dayanışmayı arttırabilmektedir. İstiklal Marşının sözlerinde sıkça yer alan bir diğer önemli öge ise dini kavramlardır. Bu kavramlar, toplumun dini inancını ve manevi değerlerini yansıtır. Çünkü dini değerler bir toplumun hem ortak duygularını paylaşmalarına yardımcı olur hem de sosyal

ilişkilerini düzenler (Tay & Nalçacı, 2020). Dolayısıyla İstiklal Marşı içerik, anlam ve mana itibariyle önemli mesajlar içermektedir.

2.7.8. Maddi ve Manevi Değerler

Kaynağını geleneklerimizden alan ve geçmişin bir yansıması olarak gelecek nesillere miras olarak bırakılan davranış biçimleri değer olarak tanımlanmaktadır. Değerler geçmiş ve gelecek arasında bir köprü işlevi görür. Çünkü bir toplumun gelişmesi ve sürdürülebilir olması için nitelikli değerlerle yetişmiş bireylerin varlığıyla mümkündür. Değerler, aynı zamanda ortak bir toplumun oluşması ve oluşan bu toplumda birlik ile uyumunu teşvik eder. Çünkü toplum içinde kabul görmek ve diğer bireylerle beraber yaşamak değerlerin öğrenmesi ve bu öğrenilen değerlerin davranışa yansıtılması ile mümkündür (Ekici, 2023). Ayrıca değerler toplum içinde sergilenen davranışların doğru ve yanlışlarının tespit edilmesinde bir mihenk taşı görevi üstlenmektedir (Ekici, vd., 2023).

Milli değer yargıları ise toplum üyelerinin ortak bir amaç etrafında birleşmesini sağlar (Kanık Uysal & Tekşan, 2017). Nitekim milli mücadele döneminde milletin ortaya koyduğu birlik ve beraberlik ruhunun halk tarafından özümsemesi son derece önemlidir. Çünkü halkın ve bölgesel kahramanların başta özgürlük mücadeleleri olmak üzere vatan sevgisi, yardımlaşma, dayanışma ve bağımsızlık arzusu dönemin milletçe ortaya koyduğu iradeyi temsil etmektedir (Bayburt & Duman, 2020).

Her toplum; kendi değerlerini öğrenen, benimseyen, uygulayan bireyler yetişmesini arzular (Ezer & Kınacı, 2020). Değerler toplumların birlikteliklerini korur ve kültürel mirasını devam ettirme konusunda büyük rol oynar. Değerlerin korunması aynı zamanda kültürel mirasın gelecek nesillere aktarılmasını sağlar. Çünkü kültürel değerler bir toplumun geçmiş tarihi öğelerinden beslenir.

Değerlerin nesilden nesle aktarılmasını sağlayan ve bunu bir sistem aracılığıyla yapan sağlayıcı öge eğitimidir. Eğitim aracılığıyla bireylere temel bazı davranış ve bakış açıları kazandırılır. Bu sayede bireyler sürekli yeni değerler edinir, edindiği değerleri özümser, özümsemediği değerleri kişilik haline dönüştürerek yeni davranış şekilleri meydana getirir (Candan & Ergen, 2014). Değerler eğitimi aracılığıyla günlük hayatta kullanabilecekleri bilgi ve becerileri etkin bir şekilde öğrenmelerinin yanı sıra iyi bir karaktere sahip aktif yurttaşlar olmaları sağlanır (MEB, 2018).

Nitekim okul öncesi eğitiminden başlayıp ilkokul, ortaokul ve lise ile devam eden öğretim süreçleri belli değerleri öğrencilere kazandırmayı hedefler. Salt akademik başarıya odaklanmayan bu sistem öğrencilere evrensel ve ahlaki bütünlük içinde duyarlı, farkındalığı yüksek, milli ve manevi değerleri özümsemiş, özgüvenli ve ülkesine maddi manevi katkıda bulunan aktif, vatansever yurttaşlar yetişmesini hedeflemektedir. Geçmişten miras kalan değerlerimizin eğitim sisteminde yer alması öğrencilere tarih bilincinin kazandırılmasının yanı sıra kültürel ve milli kimliklerini korumaları için fırsat sunar (Memduhoğlu & Yüce, 2020). Bu sayede sorumluluklarını bilen kendi davranış ve düşüncelerini eleştirebilen yargılayabilen, hakkını savunan zorluklar karşısında direnç ve tahammül gösteren; çevresine, ailesine ve vatanına aidiyet duyan, saygı gösteren, başkalarının ihtiyaçlarının farkında olan bireylerin yetişmesi sağlıklı bir toplumun temellerinin atılması için önemli görülmektedir.

Genel açıdan değer tanımına bakıldığında farklı tanım ve tasnifler mevcuttur. Değerleri ulusal ve evrensel, maddi ve manevi değerler şeklinde kategorize edenler olmuştur. Milli ve manevi değerler bir milletin geçmiş tarihi ve sosyal birikimlerinden beslenen bayrak, vatan, dil, din, millet gibi kavramlarını oluşturduğu değerler olarak ifade edilirken evrensel değerler ise tüm insanlığın kabul edip onayladığı adalet, eşitlik, özgürlük insan hakları gibi değerleri içerir (Demircioğlu & Gömleksiz, 2008). Ulusal değerler bir toplumun ayakta kalmasından ve birlikte yaşamasını sağlayan önemli dinamiklerdir (Gömleksiz & Cüro, 2011). Milli ve manevi değerlerden bazılarını ele alacak olursak bayrağın tüm ulusu temsil eden bir simge olduğundan; dilin, bir milletin kültürel kimliğinin temsil aracı olduğundan, sınırları belli bir toprak parçası üzerinde aynı amaç ve akılla bir araya gelen insan topluluğundan, farklı inanç ve mezhepleri bir arada tutup aynı dini inanca hizmet etmek bunlardan bazılarıdır.

Değerler tüm toplumu bir arada tutan ortak özelliklerdir. Bu açıdan bakıldığında değerlerin tüm toplum tarafından kabul edilmesi gerekmektedir. Çünkü bireylerin toplum tarafından kabul edilebilmesi ve bir arada yaşayabilmesi için ortak bir değer sistemin oluşturulması ve bu değerlerin her bireye öğretilerek davranışa dönüştürülmesi gerekmektedir (Ekici, 2023). Bu sayede değerler amacına hizmet etmiş olacak değerlere uygun davranışlar sergileyen insan haklarına saygılı hoşgörülü bir toplum var olabilecektir.

2.7.9. Bağımsızlık Sembolü: Bayrak

Bayrak, yüzyıllarca Türk milletinin birlik, beraberlik ve bağımsızlık sembolü olmuştur. Uğruna büyük mücadeleler verilerek kazanılan ay yıldızlı bayrak Türk milletinin milli ruhunu ve inancını temsil eder. Büyük fedakârlıklarla kazanılan Millî Mücadele zaferleri bayrağın

yeniden dalgalanarak yükselmesini mümkün kılmıştır. Bir toplumu bir araya getiren ortak değerlerden biri olan ay yıldızlı bayrak, bir ülkeyi ve milleti temsil eder. Bayrak günümüzde tüm kamu ve kuruluşlarında yer almaktadır. Bunu yanı sıra bayrak dini ve milli bayramlarda ön plana çıkarılarak gösteri ve törenlerde kullanılır (Üçüncü, 2015). Aynı zamanda milli yas ve törenlerde de bayrak kullanılır. Çünkü bayrağın dalgalanması milletin mutluluğunu, sevincini ve kederini yansıtır.

Bayrak aynı zamanda bir ülkede milli bilincin sağlayıcı öğelerinden biridir. Bireylerin vatan sevgisi ve millet bilinciyle yetişmeleri temelini Atatürk ve inkılaplarından alan ve bu düşünceyle donanmış kişilerin bayrak- vatan-millet üçgeninde ilerlemeleri demokratik değerleri koruyacak ve ileriye taşıyacaktır (Güzel, 2006). Çünkü bayrağa saygısı olan bireyler ülkenin milli sembollerine karşı aidiyet duyarlar. Bunu sonucunda vatandaşlık bilinciyle yetişmiş vatansever, milli değerleri el üstünde tutan aktif yurttaşlar var olacaktır.

2.7.10. Ortak Vatan

Vatan; ortak tarih, kültür, dil ve değerlerle birbirine bağlı olan insan topluluklarının yaşadığı ve kendilerini ait hissettiği toprak parçasıdır (Çifçi & Dikmenli, 2016). Yılmaz'a (2019) göre vatan üzerinde yaşanan yurt, memleket olarak tanımlanmaktadır. Yapılan tanımlamalardan yola çıkarak değerlendirildiğinde vatan, sadece üzerinde yaşanan toprak parçası değil aynı zamanda birçok unsuru bünyesinde barındıran bir kavramdır. (Er Türküresin, 2018)

Toplumlar, kendilerini meydana getiren kişilerin iyi olmasını, topluma adapte olmasını ve devamlılık noktasında topluma katkıda bulunmasını ister (Ünal, 2019). Vatan bilincinde devamlılığı sağlamak ise manevi unsurların desteklenmesi ile mümkündür (Er Türküresin, 2018). Vatanın devamlılığı noktasında karşımıza çıkan önemli kavramlardan biri de devlettir. TDK'ye göre devlet "toprak bütünlüğüne bağlı olarak siyasal bakımdan örgütlenmiş millet veya milletler topluluğunun oluşturduğu tüzel varlık; ülke." olarak tanımlanmaktadır. Devletle ilgili çeşitli tanımlar mevcut olsa da tüm devletlerde olması gereken bazı ortak öğeler vardır (Durmuş, vd., 2017). Millet, ülke ve egemenlik kavramları devletin temel yapı taşlarını oluşturur. Millet, belli bir coğrafyada yaşayan ve ortak bir kültüre, dile, tarihe ve etnik kökene sahip insanların oluşturduğu bir topluluk olarak ifade edilirken ülke, bir milletin sürekli olarak üzerinde yaşayabileceği sınırları belli toprak parçasıdır. Egemenlik ise millete ait olma yetkilerinin tümünü ifade eder (Ay & Uçar, 2015).

2.7.10.1. Millet

Bir devletin varlığından söz edilebilmesi için ilk olarak o devleti meydana getiren iradeden bahsetmek gerekir (Özkaya, 2020). Bu iradenin temsilcisi millet olarak tanımlanmaktadır (Çatak & Yıldız, 2018). Millet kavramıyla ilgili çeşitli tanımlar mevcuttur. Esas olarak kan ve soy birliğini içeren bu kavram tarihsel süreç içerisinde değişime uğrayarak millet anlamına dönüşecektir (Yıldırım, 2016). TDK'ye göre ise millet; çoğunlukla aynı topraklar üzerinde yaşayan aralarında dil, tarih, duygu, ülkü, gelenek ve görenek birliği olan insan topluluğu olarak tanımlanmaktadır. Millet seviyesine gelen toplumlarda halkın topluma etkili bir şekilde katılımı mevcuttur (Ak, 2023). Kişi artık ülkesine vatandaşlık bağı ile bağlı olan bir yurttaş haline gelmiştir. Bu durumda kişilerin sosyal katılım düzeyleri yüksek olur ve toplumun siyasi, ekonomik, kültürel ve sosyal alanlarında aktif rol alabilirler.

Millet kavramıyla beraber ortaya çıkan önemli olgulardan bir tanesi de ortak bir toplumun yaratılma sürecidir. Toplumlaşma, bireyin içinde yer aldığı toplumun dilini, normlarını, davranışlarını öğrenip sosyal yaşama adapte olma sürecini ifade eder (Çoştı, 2009). Bunun sonucunda kişi toplumsal bütünleşmeyi sağlayarak kimlik edinimini gerçekleştirir. Tüm bireysel farklılıklara rağmen bütünleşmeyi ilke edinir. Ortak toplum inşa sürecini de meydana getiren ‘toplumlaşma’ dır. Toplumlaşma aynı coğrafya üzerinde yer alan toplam nüfusun bir araya gelerek bireyler ve gruplar arasında bağlılık ve ortaklık hissi oluşturur (Erol, 2009). Toplumlaşma toplumun devamını sağlar ve insanların bir arada yaşamasını mümkün kılar.

2.7.10.2. Milli Egemenlik

Egemenlik kavramı devlet kavramı ile iç içe geçmiş ve devleti oluşturan temel öğelerden biridir (Yıldırım, 2001). Milli egemenlik bir ülkenin yönetiminde en üstün gücün millete ait olduğunu belirtir (Taşkın & Sallabaş, 2023). Milli egemenlik anlayışına göre devlet varlığını ve gücünü millettten alır. Bu anlayışa göre milleti oluşturan tüm fertlerin bir araya gelerek ortak bir irade oluşturup bu güce itaat etmesi temel ilke olarak kabul edilir (Akyılmaz, 1998).

Milli egemenlik ilkesi Mustafa Kemal Atatürk'ün Milli Mücadele döneminin başından Cumhuriyet'in kuruluş yıllarına kadar açık bir şekilde savunduğu ve ortaya koyduğu bir ilkedir. Milli egemenlik ilkesine dayalı bir sistemde devletin egemenliğinin kaynağının millet/halk olduğu belirtilir (Eren, 2020). Bu ilkeye göre devletin temel yetkileri ve otoritesi halkın iradesinden doğmuştur. Devlette egemenliğin tek bir otoritenin kontrolü altında olduğunu ifade

eder. Bu egemenlik hem iç hem dış düzeyde geçerlidir. İç egemenlik devletin diğer kurum ve kişilere karşı üstünlüğünü ve yönlendirme yetkisini ifade ederken dış egemenlik ise devletin bağımsızlığını ifade eder (Akyılmaz, 1998).

2.7.10.3. Ülke

TDK'ye göre ülke “Bir devletin egemenliği altında bulunan toprakların tümü; diyar, arz, iklim, memleket, mülk. “olarak tanımlanmaktadır. Ülke kelimesi için çeşitli tanımlar mevcut olsa da yaygın olarak; “bir milletin üzerinde yaşadığı sınırları belli toprak parçası” olarak tanımlanmaktadır. Ülke tanımı esas olarak o ülkenin sınırlarını belirler. Bu topraklar coğrafi olarak belirli bir alanda yer alır ve başka bir ülkenin sınırlarında son bulur. Bu açıdan bakıldığında ülke tanımı içerisinde mekânsal sınırlılık mevcuttur. Ülke kavramı zaman içerisinde birçok değişikliğe maruz kalmıştır. 1789 Fransız ihtilalinden sonra egemenliğin halka geçmesiyle beraber ulus - devlet anlayışı ön plana çıkmıştır (Tabanlı, 2018). Bir nevi günümüzdeki ulus devlet anlayışının temelleri atılmıştır. Ulus- devlet anlayışında devlet meşruiyetini halktan alır ve kültürel bir bütünlük oluşturmaya çalışılır (Zabunoğlu, 2018). Çünkü devleti var eden temel öğelerden biri de halkın/milletin var oluşudur.

2.7.11. Atatürk ve Milli Bilinç

Mustafa Kemal Atatürk Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu olan ve ülkenin modernleşme ve uygarlık seviyesine yükselme hedefi doğrultusunda birçok reformu hayata geçiren bir liderdir (Çelikkaya, vd., 2018). Türk milletinin siyasi sosyal ekonomik gibi birçok alanda ilerleme kaydetmesinde büyük bir rol oynamıştır. Türk devletini ulus devlet haline getirerek bağımsızlığı ve egemenliği için mücadele etmiştir. Nitekim bu mücadelenin en yoğun yaşandığı dönemlerden biri de Milli Mücadele dönemi olmuştur. Millî mücadele dönemi, Türk tarihinde milli şuurun en uyanık olduğu ve milli birlik duygusunun en güçlü olduğu dönem olarak kabul edilir (Cunbur, 1987). Bu dönem halkı milli bir şuurla ortak bir çatı altında toplamak önemliydi (Tünay, 1987). Nihayetinde Mustafa Kemal Atatürk liderliğinde Türk milleti büyük bir direniş göstererek bağımsızlığını kazanmıştır.

Atatürk, kurduğu cumhuriyeti yükseltmek için hem ekonomik hem manevi alanda temel referans noktası haline gelen ilkeler oluşturmuştur (Keskin, 2018). Bu ilkeleri şu şekilde ifade edilmiştir:

2.7.11.1. Cumhuriyetçilik

Milli egemenlik ve temsil anlayışı yerleştirmek yani devlet yönetimini halkın oluşturduğunu ve devletin kararlarını halkın iradesine dayandığını ifade eder. Cumhuriyetçilik ilkesi, Türk inkılabının temel taşlarından biri olarak kabul edilir. Bu ilke, halkın iradesinin egemenliğini, demokrasi ve hukuk devletini esas alarak, toplumun çağdaşlaşma sürecinde önemli bir rol oynamaktadır (Aksoy, 2022).

2.7.11.2. Milliyetçilik

Atatürkçü milliyetçilik, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk'ün düşünce sisteminin temel taşlarından biridir ve bağımsızlık için verilen Kurtuluş Savaşı'ndan güçlü bir şekilde beslenir. Bu milliyetçilik anlayışı, Türk ulusunun bağımsızlık, özgürlük ve egemenlik mücadelesi etrafında şekillenmiştir (Nurlu, 2010).

2.7.11.3 Halkçılık

Halkçılık, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucu felsefelerinden biri olup, sosyal eşitliği ve adaleti hedefleyen bir ilkedir. "İmtiyazsız ve sınıfsız millet" parolası, halkçılığın temel ilkelerinden birini ifade eder ve toplumun tüm bireylerinin eşit haklara sahip olduğu, sosyal ve ekonomik farklılıkların ortadan kaldırılması gerektiğini vurgular. Bu anlayış, sosyal sınıflar arasındaki farkların azaltılmasını ve her bireyin eşit fırsatlara sahip olmasını hedefler (Ünal & Halaçoğlu, 1998).

2.7.11.4. Devletçilik

Demokratik bir devlette ve toplumda yaşayanların, ekonomik kalkınma için dengeli ve planlı bir model oluşturmanın tam bağımsızlığın yanında ekonomik bağımsızlığa da kapsadığını ifade etmektedir. Ekonomik bağımsızlık için bireyler özel girişimi önemli olmakla birlikte, kamu yararına odaklanarak devletin etkinliğine öncelik verir (Ulusoy, 2014).

2.7.11.5. Laiklik

Laiklik; bireylere vicdan, ibadet ve din özgürlüklerini tanıırken din ve devlet işlerini birbirinden ayrılmasını sağlar. Laikliğin tam olarak yerleşmesi için bir milletin özgür ve bağımsız olması gerekir. Laiklik inanç, akıl ve pozitif bilimin sınırlarını belirler, hedefler (Ünal & Halaçoğlu, 1998).

2.7.11.6. *İnkılapçılık*

Siyasi, sosyal ve ekonomik alanlarda var olan ayrıcalıkları ortadan kaldırarak çelişkileri aşmaktır. Türk devrimi, Türk toplumunu her yönüyle ve kurumuyla çağdaş bir toplum konumuna getirmektedir (Ulusoy, 2014).

Mustafa Kemal Atatürk siyasi kültürel ve sosyal alanlarda gerçekleştirdiği reformlarla Türkiye Cumhuriyeti'ni çağdaş laik ve demokratik bir ulus devleti haline getirmeyi amaçlamaktadır. Yapılan inkılaplarla beraber ortaya çağdaş insan profili çıkmıştır. Yardımcı (1999) çağdaş ve onurlu insanı şu şekilde tarif etmiştir:

Çağdaş ve onurlu insan; kendi yaşamına egemen olan laik ve demokratik bir yaşam biçimini benimsemiş, maddi ve manevi değerleri özümsemiş, edindiği ulusal kimlikle toplumu ve insanlığı koruma kaygısı taşıyan, insan haklarına saygılı, toplumsal sorunlara çözüm arayan bir kişiliktir. Yardımcı (2008) ortaya çıkan somut insan profilini ise şu şekilde ifade etmiştir:

- Bireyin ait olduğu ülkenin bir parçası olduğunu gösteren ulusal bir kimliğe sahip
- Bilinçli bir şekilde hareket eden ve sorumluluklarının farkında olan
- Zekâsını akılcı ve bilimsel bir şekilde kullanan
- Sosyal ilişkileri ve bağlantıları olan
- Toplumsal sorumluluklarının farkında olan ve evrensel değerlere saygılı
- İnsanların temel hak ve özgürlükleri konusunda bilinçli olan
- Yaşadığı çevreyi tanıyan
- Sahip olduğu kaynakları etkili ve verimli bir şekilde kullanan bunun bilincini ve sorumluluğun taşıyabilen
- İnsan haklarına saygılı çağdaş ve onurlu bir insan olma çabasıdır.

Çağdaş medeniyetler seviyesine ulaşmak ve bu amaçla gerçekleştirilen inkılapların toplumsal kültür düzeyindeki değişimlerini Yardımcı (2008) şu şekilde ifade etmiştir:

- Ulus devlet anlayışının oluşturulması
- Eğitimde birlik ve beraberliğin sağlanması için fırsat ve imkân eşitliği sunan ulusal, laik, demokratik eğitim sistemlerinin oluşturulması

- Demokratik, çağdaş adil ve güvenilir bir hukuk sisteminin oluşturulması
- Kadınların toplum içinde söz sahibi olmaları ve haklarını savunmaları için kültürel, siyasal, sosyal, ekonomik gibi birçok hakkın tanınması
- Türk dilinin modernleşmesi ve Türk diline özgün yeni bir alfabenin kabul edilmesi
- Türk dilinin korunması ve geliştirilmesi amacıyla Türk dil kurumunun kurulması
- Türk tarihinin kurumsallaşması ve modernleşmesi için Türk tarih Kurumu'nun kurulması
- Halkçılık ilkesinin bir gereği olarak halkın eğitim düzeyini yükseltmek okuma yazma oranlarını arttırmak amacıyla millet mekteplerinin ve halk odalarının açılması
- Ülkenin ilerlemesi gelişmesi ve rekabetçi olabilmesi için bilimsel araştırmaların yapıldığı çağdaş üniversitelerin kurulması
- Toplumun değişen ihtiyaçlarına cevap vermeyen, laiklik ilkesine aykırı olan kurumların kapatılması
- Kültür ve mirasın korunması; desteklenmesi, gelişmesi için sürdürülebilir ve geliştirilebilir çalışmalar yapılması
- Toplumsal yaşamda kültürel değişimi hızlandırmak için kılık kıyafetin serbestleştirilmesi toplumsal yaşamın daha verimli hale gelmesi için takvim, saat, ölçü birimleri ve soyadı kanunu gibi düzenlemelerin getirilmesi

2.8. İlgili Araştırmalar

Keskin ve Coşkun Keskin (2009) tarafından yapılan çalışmada Sosyal Bilgiler ve Sosyal Bilgiler muadil programlarının cumhuriyet tarihi ile beraber tarihsel süreç içerisindeki ders içerikleri analiz edilmiştir. Yapılan analizler sonucunda 1924, 1926, 1936, 1948, 1962, 1968, 1998 ve 2004 Sosyal Bilgiler öğretim programı dönemin sosyolojik ve siyasal paradigmalardan etkilendiği ve bu bağlamda program içerisinde milli bilinç değerine sıklıkla yer verildiği belirlenmiştir.

Uslu (2011) tarafından hazırlanan yüksek lisans tezinde ilköğretim okulları II. kademelerinde Sosyal Bilgiler dersinin milli bilincin oluşumundaki etkisi incelenmiştir. Araştırma Niğde il merkezinde bulunan üç ilköğretim okulunda gerçekleştirilmiştir.

Araştırmaya her üç okuldan altmışar öğrenci olmak üzere toplam 180 öğrenci katılmıştır. Araştırma bulguları, öğrencilerin milli bilinç oluşumuna yönelik duyguları yüksek bir oranda taşıdıklarını göstermektedir. Çalışma içerisinde öğrenci puanlarının sınıf değişkenine göre bir farklılaşma tespit edilmediği fakat cinsiyet değişkeni açısından kız ve erkek öğrencilerin milli bilinç test puanları arasında anlamlı bir fark tespit edilmiştir.

Bozok (2010) tarafından hazırlanan yüksek lisans tezinde ilköğretim 8. sınıf Görsel Sanatlar dersinde milli değerlerin kazandırılmasında milli bayramlarımızın etkisi araştırılmıştır. Yapılan bu deneysel çalışmada Çanakkale Savaşı hikâyelerinin milli değerleri kazandırması açısından öğrencilerin ön test son test başarı puanları değerlendirilmiştir. Araştırma sonucunda öğrencilerin başarı puanları arasında anlamlı bir fark bulunurken tutum puanları arasında anlamlı bir fark bulunamamıştır.

Kökyay (2003) yüksek lisans tezinde “Atatürk’ün İfadeleriyle Milli Şuur ve Milli Şuurun Oluşmasında Türk Kimliğinin Rolü” incelenmiştir. Çalışma sonucunda milli bilincin; Cumhuriyet’in ilanı, milli kültür, vatan sevgisi, eğitim, dil, kültür, sanat, ekonomi gibi konuların tam merkezinde yer aldığı belirlenmiştir. Ayrıca Mustafa Kemal Atatürk’ün milli mücadele döneminde halka aşıladığı milli şuurun halk nezdinde önemli bir karşılık bulduğu tespit edilmiştir.

Ekici (2018) doktora tezinde “Ortaokullarda Vatandaşlık Eğitiminde Yaşanan Sorunlara İlişkin Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Görüşleri” incelenmiştir. Yapılan bu nitel çalışmaya 97 Sosyal Bilgiler öğretmeni katılmıştır. Çalışma içerisinde ayrıca doküman analizi ile Sosyal Bilgiler ders kitabı içeriği analiz edilmiştir. Araştırma sonucunda, öğretmenlerin; öğrencilerin olumsuz tutum ve davranışlarıyla karşılaştıkları, konuların soyut kaldığı ve kazanımların öğrenciler tarafından tam olarak benimsenmediği; ayrıca, konuların sınıf ve ünite bazında dengeli bir dağılımın olmadığı tespit edilmiştir.

Şenses (2002) çalışmasında “Sosyal Bilgiler Dersinin Milli Bilincin Oluşumundaki Önemi” incelenmiştir. Araştırmada veri toplama araçlarından anket ve görüşme tekniği kullanılmıştır. Araştırma verileri cinsiyet ve sınıf değişkenine göre tasnif edilmiştir. Araştırma sonucu verilerine göre öğrencilerin milli bilince sahip olma durumu cinsiyet değişkeni açısından erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha iyi bir durumda olduğu görülürken sınıf değişkeni açısından ise 5. sınıf öğrencilerinin 4. sınıf öğrencilerine göre daha iyi bir seviyede olduğu tespit edilmiştir.

Karaaytu (2014) yaptığı yüksek lisans çalışmasında lise öğrencilerinin milli kimlik bilincine yönelik görüşlerini okul türü, alan farklılığı, cinsiyet gibi değişkenlere göre belirlemeye çalışmıştır. Çalışma sonucunda okul türü değişkeninde anlamlı bir farklılık görülmezken alan farklılığı ve cinsiyet değişkeninde ise anlamlı bir fark tespit edilmiştir. Yazar cinsiyet değişkenindeki erkek öğrenci lehine olan farklılığı askerlik hizmetinin etkili olduğunu varsayarken alan değişikliğindeki anlamlı farkın Sosyal Bilgiler ve Sosyal Bilgiler muadil disiplinlerindeki derslerin ağırlıkta olması şeklinde yorumlamıştır.

Atmaca (2017) yüksek lisans tezinde “Ortaöğretim Coğrafya Dersinin Milli Bilinç Oluşturmasına Yönelik Öğretmen Görüşleri” ni incelemiştir. Araştırma hem nicel hem nitel desende yürütülmüştür. Araştırmanın nicel kısmında Çanakkale ilinde görev yapan 87 Coğrafya öğretmeni oluştururken nitel kısmına 20 Coğrafya öğretmeni dahil olmuştur. Araştırmanın nicel kısmında Coğrafya Öğretmenlerinin Milli Bilinç Oluşumuna Yönelik Öğretmen Görüşleri; cinsiyet, eğitim durumu, kurum türü, lise türü ve kıdem değişkeni açısından incelenmiştir. Araştırma sonucunda değişkenler arasında anlamlı bir farka rastlanmamıştır. Araştırmanın nitel deseninde ise öğretmen görüşleri; vatan ve millet sevgisi, birlik ve beraberlik, kültürel farklılık, kültürel değerler, doğal kaynaklar, sanat ve spor gibi başlıklarda görüş beyan etmişlerdir.

Arıkan (2010) yaptığı çalışmada Mondros Ateşkes Antlaşması imzalandıktan sonra Osmanlı devletinin içerde ve dışarda yaşadığı sorunlardan dem vurmıştır. Ülke işgale uğradıktan sonra halkın yaptığı milli direnişler sonuç vermiş Mustafa Kemal Atatürk önderliğinde başlayan bölgesel kurtuluş yolları daha sonra ulusal ve uluslararası bir boyut kazanacaktır. Halkın işgallere karşı koyduğu milli şuur amacına ulaşacak ve bu zafer yeni Türkiye Cumhuriyeti devletinin kurulması ile taçlanacaktır.

Özünal (2015) doktora tezinde “Sosyal Bilgiler Dersinde Coğrafya Konularının Kimlik İnşası ve Vatandaşlık Bilinci Kazandırmasına İlişkin Öğretmen Görüşleri” ni incelemiştir. Çalışma hem nicel hem nitel desenin birlikte kullanıldığı karma yöntemle gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın nicel bölümündeki anket soruları 286 öğretmene uygulanmıştır. Çalışma sonucunda öğretmenlerin büyük bir çoğunluğu yüzde ve frekans dağılımı olarak anket maddelerine katıldığını bildirmişlerdir. Araştırmanın nitel bölümünde ise öğretmenler kimlik inşası ve vatandaşlık bilinci açısından; milli değerler, tasarruf bilinci, ders kitapları, yeterli ve donanımlı sınıflar, okul-aile-öğretmen iş birliği, rehberlik, kulüp ve gezi çalışmaları, kitle iletişim araçları, milli bilinç gibi maddelerin etkin vatandaşlık ve kimlik oluşturma sürecinde etkili olduğu yönünde görüş beyan etmişlerdir.

Kamişli (2008) tarafından hazırlanan yüksek lisans tezinde “Ortaöğretim Coğrafya Derslerinin Ulusal Bilinç Oluşturması Açısından Değerlendirilmesi” yapılmıştır. Araştırma nicel desende yürütülmüş olup veri toplama aracı olarak anket kullanılmıştır. Ankete farklı şehirlerden 537 öğrenci katılmıştır. Araştırma verileri ayrıca öğrencilerin öğrenim gördükleri okul türü, alan ve sınıf değişkenlerine göre değerlendirmeye alınmıştır. Araştırma sonucunda belirli alt problemlere ait değerlendirmelerde okul türü, alan ve sınıf değişkenlerinde anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Ayrıca öğrencilerin ülke kaynakları, jeopolitik konum, dış politika, çevre bilinci, geri dönüşüm gibi kavramlar arasındaki ilişkiyi tam kavrayamadığı tespit edilmiştir. Bununla beraber öğrencilerin belirli konulara karşı kalıp yargılara sahip olduğu ve bu konuları milli bilinç ile ilişkilendiremediği belirtilmiştir.

Gül ve Gez Çinpolat (2021) yapmış oldukları çalışmada “Milli Bilinç Oluşturmada Milli Bayramlarımızın rolü” nü araştırmışlardır. Çalışmanın sonunda cumhuriyetin kurulması ile temelleri atılan yeni Türk devletinde halk arasında ulusal bir şuur ve yeni bir kimlik kazandırmada milli bayramlarımızın önemine vurgu yapılmıştır.

Karakuş, Özcan ve Gündoğdu (2017) yaptıkları çalışmada “Türk Halk Edebiyatı Konularının Öğrencilerde Milli Şuur Oluşturma Etkisi” ni araştırmışlardır. Nitel desende yürütülen bu çalışmada veri toplama aracı olarak görüşme tekniği kullanılmıştır. Çalışmaya 11. sınıfta öğrenim gören 60 öğrenci katılmıştır. Çalışma sonucunda öğrencilerin büyük çoğunluğu Türk Halk Edebiyatı dersinin milli kültür, milli şuur ve milli benlik oluşturmaya açısından önemli olduğu ve bu dersler sayesinde geçmişi ve geleceği daha iyi anlamlandırdıkları yönünde görüş beyan etmişlerdir.

3. YÖNTEM

3.1 Araştırmanın Modeli

İlkokul dördüncü sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarında yer alan tarih konularının milli bilinç oluşumundaki yerini saptamak amacıyla yapılan bu çalışma nitel araştırma desenlerinden durum çalışması ile oluşturulmuştur. Nitel araştırma gözlem, görüşme ve doküman incelemesi gibi veri toplama araçlarının kullanıldığı olayların doğal bir ortamda bütüncül bir bakış açısıyla ele alındığı bir araştırma olarak tanımlanabilir (Yıldırım & Şimşek, 2021). Nitel araştırma olayları yorumlayıcı bir bakış açısıyla ele alır. Bu sayede araştırmacı daha kapsamlı ve derinlemesine konuyu inceleyebilir. Araştırma hem tümevarım hem de tündengelim yöntemleriyle elde edilen verileri detaylı bir şekilde inceleyen; benzerlikleri ve farklılıkları keşfederek genel örüntü ve temaları kullanan esnek ve detaylı bir yaklaşımdır (Creswell, 2021). Nitel araştırma, amacı, verileri, yöntemleri, veri toplama araçlarının analizi ve sonuçları itibarıyla birçok özelliği bünyesinde barındırmaktadır. Özdemir ve Doğruöz (2021) ise nitel araştırmayı şu şekilde ifade etmiştir:

Nitel araştırmada amaç, "nasıl" ve "neden" gibi sorular sorarak araştırma konusunu derinlemesine incelemek ve olayları katılımcıların bakış açısıyla anlamaya çalışmaktır. Araştırmadaki verileri esnek bir yapı ile elde ederek kapsamı geliştirilebilir. Veri toplama aracı olarak görüşme, belge analizi, odak grupları gibi yöntemler kullanırken analiz kısmında verileri kategorize ederek çeşitli kodlamalar gerçekleştirir. Sonuç itibarıyla katılımcı bakış açıları bağlamsal temeller üzerinde anlaşılmaya çalışılır.

3.2. Durum Çalışması

Nitel araştırmada durum çalışması, durumu veya olayı kapsamlı ve derinlemesine inceleme fırsatı sunmasıdır (Yıldırım & Şimşek, 2021). Bu nedenle araştırmacılar genellikle detaylı ve kapsamlı verilere dayanarak sonuçları destekler. Durum çalışmasında elde edilen verilerin boylamsal ve derinlemesine analizi ise araştırmacıların elde ettikleri verileri daha kapsamlı bir şekilde inceleyerek daha derinlemesine anlamlandırma ve yorumlama imkânı sağlar (Glesne, 2013).

Durum çalışması belli aşamalardan meydana gelen bir yöntemdir. Bunun için araştırmacı çalışmayı yürütürken belli bir çerçeve planı takip etmelidir. Yıldırım ve Şimşek (2021), Ekici (2018) bu aşamaları şu şekilde ifade etmiştir:

Araştırmacı, öncelikle "nasıl" ve "neden" gibi sorular sorarak uygun araştırma sorularını seçmelidir. Daha sonra, araştırmacı ana sorusu etrafında belirlediği daha detaylı odaklanacağı alt problemleri geliştirmelidir. Bu sayede araştırmacı daha yönlü ve sistematik bir çalışma yürütebilir. Analiz biriminin belirlenmesi ile hedef kitle oluşturulur. Bu hedef kitle bir birey olabileceği gibi bir kurum veya kuruluş da olabilir. Analiz biriminin belirlenmesi araştırmacının amacına kapsamına ve yöntemine bağlı olarak farklılık gösterebilir. Çalışma durumunun saptanmasında ise genellikle kişinin belirlediği problem ve alt problemlerin kapsadığı konular öne çıkmaktadır. Bu durumda araştırmacının seçeceği durum veya durumlar araştırmanın amacına, konusuna ve sorularına uygun olmalıdır. Seçilen durum veya durumlardan sonra araştırmaya katılacak bireylerin seçimi saptanmalıdır. Araştırmaya kim dahil olacak sorusu bu aşamada ortaya çıkarır. Araştırmada verilerin toplanması araştırmanın başında belirlenen alt problemler aracılığıyla toplanmalı ve planlanmalıdır. Bu sayede alt problem konuları dışında ilgisiz kalan verilerin toplanması engellenmiş olacaktır. Ayrıca elde edilen veriler benzer ve farklı özelliklere sahip verileri uygun bir şekilde temalar halinde organize edilmesi sağlanır. Verilerin alt problemlerle uyumlu olması çalışmanın geçerliliğini ve güvenilirliğini arttıracaktır. Verilerin analiz ve yorumlanması kısmında da alt problemler önemli bir yer tutmaktadır. Alt problemleri temel alarak yorumlanan bir çalışma gereksiz verileri dışarıda bırakacaktır. Tüm bu aşamalardan sonra elde edilen veriler uygun bir şekilde raporlaştırılır.

3.3. Çalışma Grubu

Bu araştırmanın çalışma grubunu 2023-2024 eğitim öğretim yılında Diyarbakır merkez ve ilçelerindeki ilkokullarda görev yapan 40 sınıf öğretmeni ile gerçekleştirmiştir. Araştırmanın amacına uygun olarak belirlenen kriterlere uygun öğretmenlerin seçilmesinde kolay ulaşılabilir durum örnekleme tercih edilmiştir. Bu yöntemde, araştırmacı kendisine yakın ve ulaşılması kolay olan bir durumu tercih eder. (Yıldırım & Şimşek, 2021). Bu durum çalışmaya zaman kazandırır ve çalışmanın basit bir şekilde yapılmasına imkân tanır. Bu çalışmada araştırma grubu olarak Diyarbakır il ve ilçelerinde görev yapan sınıf öğretmenlerinin seçilmesi, araştırma sorularına verilen cevapların daha hızlı alınması ve buna uygun dönütler verilmesine imkân tanıdığı için kolay ulaşılabilir durum örnekleme tercih edilmiştir (Yıldırım & Şimşek, 2021). Çalışmanın doküman incelemesi kısmında ise ilkokul dördüncü sınıf Tuna Yayıncılık Sosyal

Bilgiler ders kitabı içerisinde yer alan milli bilinç öğeleri tespit edilmiş olup elde edilen veriler tablolar ve görseller şeklinde sunulmuştur. Araştırmanın çalışma grubunda yer alan sınıf öğretmenlerine ilişkin demografik özellikler aşağıdaki tabloda oluşturulmuştur.

Tablo 1. Çalışma grubu sınıf öğretmenlerinin demografik özellikleri

Demografik Özellikler		Çalışma Grubu	
		n	%
Cinsiyet	Kadın	18	45
	Erkek	22	55
Yaş	30 ve altı	7	17,5
	31-40 arası	20	50
	41 ve üstü	13	32,5
Mesleki Kıdem	1-5 yıl	8	20
	6-10 yıl	6	15
	11-15 yıl	16	40
	16 ve üstü	10	25
Eğitim Düzeyi	Lisans	32	80
	Lisansüstü	8	20

Çalışma grubu öğretmenlerine ait demografik özellikler için Tablo 1' e bakıldığında öğretmenlerin %55'ini erkekler oluştururken, %45'ini ise kadın öğretmenler oluşturmaktadır. Katılımcı öğretmenlerin yaşına ilişkin verilere bakıldığında %17,5'i 30 ve altı, %50'si 31-40 arası ve %32,5'i ise 41 yaş ve üstü olduğu görülmektedir. Tablo 1'e göre öğretmenlerin mesleki kıdem bakımından %20'si 1-5 yıl arası, %15'nin 6-10 yıl arası, %40'nın 11-15 yıl arası %25'nin ise 16 yıl ve üstü mesleki deneyime sahip olduğu görülmektedir. Eğitim düzeyi olarak sınıf öğretmenlerinin %80'i lisans öğrenim düzeyindeyken, %20'si ise lisansüstü öğrenim düzeyine sahip olduğu görülmektedir.

3.4. Veri Toplama Araçları

Araştırmaya dair verileri toplamak için görüşme tekniği kullanılmıştır. Diyarbakır merkez ve ilçelerinde görev yapan sınıf öğretmenlerinin Sosyal Bilgiler ders kitaplarındaki milli bilinç içeriğini değerlendirmek amacıyla yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşme formu belirli bir konunun derinlemesine

incelenmesini sağlarken aynı zamanda konuşmacıya serbest bir şekilde düşünme ve ifade etme imkânı da tanır (Yıldırım & Şimşek, 2021). Bu sayede görüşmede daha zengin ve derin bir tartışma ortamı oluşturulabilir ve katılımcıların daha fazla fikir ve deneyimlerini paylaşımlarına olanak tanıyabilir. Araştırmacının hazırladığı yarı yapılandırılmış görüşme formu, uzman görüşleri doğrultusunda gözden geçirilmiş ve alınan geri bildirimlerle gerekli düzeltmeler yapılmıştır. Araştırma süresince kullanılan veri toplama araçlarına dair bilgiler aşağıda sunulmuştur.

3.5. Görüşme Tekniği

Bu araştırmada verileri toplamak için kullanılan tekniklerinden biri de görüşme olmuştur. Görüşme tekniği, nitel araştırmalarda veri toplama sürecinde en sık kullanılan tekniklerin başında gelir. Görüşme tekniğinin amacına hizmet etmesi için dikkat edilmesi gereken bazı noktalar vardır. Görüşme yapacak kişi bu tekniğin güçlü ve zayıf yönlerini hazırlık ve gerçekleştirme sürecini iyi özümsemesi gerekir (Yıldırım & Şimşek, 2021). Bir veri toplama aracı olarak görüşme tekniği birçok tarzda yürütölmektedir. Bu çalışmada yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme formu tarzı; aynı konu üzerinde farklı insanlardan benzer bilgileri almak ve bu bilgileri analiz etmek için etkili bir araçtır (Glesne, 2013). Bu form, genellikle belirli konuları keşfetmek, bilgi toplamak veya bir konuda derinlemesine konuşmak amacıyla kullanılır. Sınıf öğretmenlerinin dördüncü sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabındaki milli bilinç içeriğini değerlendirmeye ilişkin görüşlerini saptamak amacıyla beş açık uçlu sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme formunun amaca hizmet etmesi için uzman görüşlerine başvurularak geçerlilik ve güvenilirlik çalışmaları yürütölmüştür. Uzmanların önerileri dikkate alınarak, ölçme aracında bulunan karmaşık ve açık olmayan maddeler çıkarılarak, araç son haline getirilmiştir.

3.6. Doküman İncelemesi

İlkokul dördüncü sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında yer alan tarih konularının milli bilinç oluşumundaki yerini saptamak amacıyla Tuna Yayıncılık Sosyal Bilgiler ders kitabının içeriği doküman incelemesi tekniği ile incelenmiştir. Doküman incelemesi, araştırmaya kaynak sağlayacak verilerin elde edilmesi için çeşitli kaynakların gözden geçirilip analiz edilmesi olarak tanımlanabilir (Özkan 2021). Bu kaynaklar makale, dergi, kitap, mektup ve rapor olabileceği gibi çeşitli fotoğraflar da olabilir. Doküman incelemesi yapılırken belgeler arasında

bağlantı kurularak ilgili konuda bir sentez oluşturmalıdır (Kısa, 2021). Bu sentez belgelerin analiz edilmesi sonucunda ortaya çıkan genel görüş ve bulguları içermelidir.

Araştırma süreci boyunca dördüncü sınıf Tuna Yayıncılık Sosyal Bilgiler ders kitabı tarih odaklı kültür ve miras öğrenme alanı içerisinde “Geçmişini Öğreniyorum” ünitesi incelenmiştir. İnceleme süresi boyunca millî bilinç öğelerini kapsayan çeşitli konular saptanmıştır. Tespit edilen bu konu ve içeriğe ilişkin çalışmanın doküman incelemesi kısmına görseller ve tablolar eklenmiştir. Çalışma içeriği ile bağlantı kurularak bu konular da araştırmaya dahil edilmiştir.

3.7. Veri Analizi

Çalışma grubunun ilkokul dördüncü sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarındaki milli bilincin içeriği ile ilgili görüşlerini saptamak için hazırlanan görüşme formundan elde edilen verileri analiz etmek için içerik analizi kullanılmıştır. İçerik analizi kısmının belli bölümlerinde sınıf öğretmenlerinin görüşleri yer almıştır. Öğretmenlerin verdiği cevapların içeriği, özellikle yüzdelik oranları ve frekans değerleri ile birlikte analiz edilmiştir. Elde edilen veriler, alt kodlar arasında ortak temaların belirlenmesi suretiyle analiz edilmiştir. Görüşme formlardaki cevaplar daha düzenli ve anlaşılır hale getirmek için numaralandırma (Ö1, Ö2, Ö3) sistemi kullanılmıştır. Alt temalar kodlanırken katılımcı sayısının yanı sıra verilen cevapların kalitesine ve çeşitliliğine odaklanarak daha derinlemesine analiz edilmiştir. Elde edilen kodlamalardan temalar elde edilmiştir.

İlkokul dördüncü sınıf Tuna Yayıncılık Sosyal Bilgiler ders kitabı, doküman analiz yöntemi ile incelenmiştir. Tuna Yayıncılık Sosyal Bilgiler ders kitabı içerisinde “Geçmişimi Öğreniyorum” ünitesi analiz edilip millî bilinç içeriğine dair görseller ve tablolar oluşturulmuştur. Çalışma içerisinde görüşme yöntemi ve doküman analiz yöntemi bir arada kullanılarak araştırma verilerinin çeşitliliği sağlamıştır. Bu durum araştırma sonuçlarının geçerliliğini de arttırmıştır. Görüşme yöntemiyle elde edilen katılımcıların doğrudan ifade ettikleri düşünceler ve duygular doküman analiz yöntemi ile incelenen belgelerdeki bilgilerle desteklenerek daha kapsamlı bir şekilde analiz edilmiştir. Doküman analizinde ve metin içerisindeki analizlerde uzman görüşlerine başvurulmuştur. Bu sayede anahtar kelimelerin belirlenmesi ve dokümanı doğru bir şekilde analiz edilip kategorize edilmesi sağlanmıştır. Doküman analizinde elde edilen tema ve kodlamalar araştırmacının önceden belirlediği problem ve alt problemlerle uyumlu olmalıdır (Yıldırım & Şimşek 2021).

Tablo 2. Milli bilinç ile ilgili anahtar kavramlar

✓ Aile	✓ Değer	✓ Kahraman
✓ Aile tarihi	✓ Maddi manevi değerler	✓ Kuvayımiliye
✓ Aile birliği	✓ Gelenek ve görenekler	✓ Doğu Cephesi
✓ Aile büyükleri	✓ Milli kıyafetler	✓ Güney Cephesi
✓ Aile geçmişi	✓ Bayram	✓ Batı Cephesi
✓ Akrabalık	✓ Sanat	✓ İnönü Savaşı
✓ Sözlü tarih	✓ Milli kültür	✓ Sakarya Zaferi
✓ Aile tarihi çalışması	✓ Kültür	✓ Başkomutanlık
✓ Sözlü tarih çalışması	✓ Etnografya müzeleri	✓ Ordu
✓ Sözlü tarih aşamaları	✓ Millet	✓ Atatürk
✓ Kronoloji	✓ Dil	✓ Milli Mücadele
✓ Oyunlar	✓ Halk	✓ Cephele

3.8. Temel Nitel Araştırmalarda Geçerlilik ve Güvenirlik

Bilimsel araştırmalarda elde edilen sonuçların inandırıcılığı o araştırmanın bilimsel olarak daha değerli ve kabul edilebilir olduğunu göstermektedir. Sonuçların inandırıcılığını artırmak için çeşitli yöntemler kullanılsa da kapsam olarak en yaygın kullanılan ölçütler geçerlilik ve güvenirlilik çalışmalarıdır (Yıldırım & Şimşek 2021). Geçerlilik, araştırmanın hedeflediği konuyu doğru ve güvenilir bir şekilde ölçüp değerlendirilmesi anlamına gelmektedir. Araştırmanın geçerli ölçme aracının olması ve verilerin doğru bir şekilde toplanması önemlidir. Araştırma sonucunda elde edilen verilerin gerçeği yansıtması araştırmanın geçerli olduğunu gösterir (Aydın & Bayazıt, 2021). Dolayısıyla ölçme aracının sadece hedeflediği özelliği doğru şekilde ölçebilmesi araştırmanın daha güvenilir ve geçerli olmasını sağlar.

Geçerlilik noktasında karşımıza çıkan önemli yöntemler bulunmaktadır. Bunlar iç geçerlilik dış geçerlilik olmak üzere iki ayrı şekilde karşımıza çıkmaktadır. İç geçerlilik araştırmanın kendi içinde tutarlılık gösterip göstermediğini değerlendirirken dış geçerlilik araştırma sonuçlarının genelleştirilebildiğini değerlendirir (Yıldırım & Şimşek 2021). Araştırmanın iç geçerliliği için ölçme aracının uygunluğu verilerin doğru değerlendirmesi; dış geçerliliği için örneklemin temsil edici olması ve farklı gruplar üzerinde benzer sonuçlar elde edilmesi gerekmektedir. Bu çalışmanın geçerliliğini sağlamak için şu önlemler alınmıştır:

- Araştırma verilerinin toplanması, analizi ve raporlandırılması bilimsel araştırma basamaklarına uygun bir şekilde gerçekleştirmiştir.
- Araştırmanın çalışma grubunu oluşturan öğretmenlerin çeşitli ilkokullardan seçilerek farklı bakış açıları kazandırılmaya çalışılmıştır.
- Araştırma verilerinin analizinde alt problemlere uygun cevaplar aranarak doğru yorum ve doğru sonuçlara ulaşılmıştır.
- Öğretmenlerin görüşlerini özgürce ifade edebilecekleri samimi ve açık bir ortam sağlanmıştır.

Bilimsel araştırmalarda inandırıcılığı etkileyen faktörlerden biri de güvenilirlik. Güvenirlik, sonuçların tekrarlana bilirligi ve doğruluğu ile ilgilidir. Güvenirlik içerisinde öne çıkan kavramlar iç güvenirlik ve dış güvenirliktir. Dış güvenirlikte aynı yöntemleri kullanan başka araştırmacıların benzer sonuçlara ulaşması; iç güvenirlik ise aynı araştırmanın farklı zamanlarda tekrarlanarak yapılabildiğinden elde edilen sonuçların tutarlı olup olmadığını gösterir (Yıldırım & Şimşek 2021). Yapılan bu çalışmada iç ve dış güvenirlik çalışmaları şu şekildedir:

- Bu çalışmada kullanılan ölçme aracının (yarı yapılandırılmış görüşme formu) güvenirligi alan uzmanı ile beraber yapılmıştır.
- Araştırmaya katılan katılımcıların bilgileri gizli tutulmuş olup analiz kısmında bunlar kodlamalar ile ifade edilmiştir.
- Araştırmanın analiz kısmında formlar tek tek incelenip kodlamalar yapılmıştır. Belli bir süre geçtikten sonra cevaplar incelenerek ikinci kodlamalar yapılmıştır. Birinci kodlama ve ikinci kodlama arasındaki veriler karşılaştırılıp verilerin güvenirligi elde edilmiştir.

4. BULGULAR

4.1. Görüşme Sonucu Elde Edilen Bulgular

Bu bölümde önceden belirlenmiş temalar üzerinden sınıf öğretmenlerinin görüşlerine yer verilmiştir. Çalışma grubu öğretmenlerinden ilkökul dördüncü sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarındaki tarih konularının milli bilinç oluşumundaki yerine ilişkin görüşleri beş ana tema şeklinde sunulmuştur. Bu beş ana tema başlıklar halinde ve öğretmen görüşleri doğrultusunda doğrudan alıntılara yer verilerek araştırma soruları çerçevesinde yorumlanmıştır.

4.1.1. Milli Bilinç Kavramına İlişkin Öğretmen Görüşleri

Milli bilinç kavramına ilişkin görüşlerin belirlenmesi amacıyla öğretmenlere “Sizce milli bilinç nedir?” sorusu yöneltilmiştir. Öğretmenlerin vermiş oldukları cevaplar sonucunda elde edilen verilere Tablo 3’de yer verilmiştir.

Tablo 3. Milli bilincin tanımına ilişkin görüşler

1.TEMA: Milli Bilinç kavramının tanımına ilişkin durum		
Alt Temalar	Katılımcılar	f
G.1. Toplumsal Aidiyet	Ö3, Ö5, Ö8, Ö9, Ö11, Ö14, Ö17, Ö18, Ö21, Ö24, Ö28	11
G.2. Kültürel Bilinçlenme	Ö4, Ö6, Ö8, Ö10, Ö16, Ö23, Ö26, Ö31, Ö33, Ö34	10
G.3. Toplumsal Değerler	Ö2, Ö10, Ö12, Ö13, Ö25, Ö27, Ö35	7
G.4. Ortak Duygu	Ö7, Ö15, Ö19, Ö29, Ö32, Ö39	6
G.5. Dayanışma Şuuru	Ö1, Ö2, Ö14, Ö22, Ö36, Ö37	6
G.6. Kolektif Kimlik	Ö3, Ö20, Ö30	3
G.7. Vatan Sevgisi	Ö25, Ö38, Ö40	3
G.8. Tarihsel Geçmişi Bilme	Ö10, Ö30	2

Tablo 3’e bakıldığında çalışma grubu öğretmenlerine yöneltilen “Sizce milli bilinç nedir?” sorusuna öğretmenlerin birbirinden farklı cevaplar verdiği görülmektedir. Katılımcılar bu soruya toplumsal aidiyet (f:11), kültürel bilinçlenme (f:10), toplumsal değerler (f:7), ortak

duygu (f:6), dayanışma şuuru (f:6), kolektif kimlik (f:3), vatan sevgisi (f:3), tarihsel geçmişi bilme (f:2) olarak görüşlerini beyan ettikleri görülmektedir.

Çalışma grubu öğretmenlerinin “Sizce milli bilinç nedir?” sorusuna verdikleri yanıtlara ilişkin bazı görüşlere aşağıda yer verilmiştir:

“Milli bilinç, yaşadığı toplumun değerlerini, geleneklerini ve göreneklerini ayrıca yaşayış biçimlerini özümsemek ve bunu kendisinden sonra gelecek olan nesle aktarılmasını sağlamaktır.” (Ö12)

“Milli bilinç, bir ulusun ya da topluluğun içinde yer alan bireylerin; ortak tarih, kültür, dil ve değerlere dayalı bir aidiyet ve dayanışma hissi geliştirme durumudur. Bu, genellikle sınırları yasaları ve sosyal normları belirleyen bir devlet yapısı içinde yaşayan insanlar arasında görülür. Milli bilinç, toplumun bireylerini bir arada tutan ve onlara kolektif bir kimlik sağlayan bir faktördür. Bu bireylerin topluluğun genel iyiliği için birlikte çalışmalarını ve birbirlerine karşı sorumluluk hissetmelerini teşvik eder.” (Ö3)

“Bilinç kavram olarak insanın çevresini tanıması, kavraması, sahiplenmesidir. Milli bilinç ise toplum olarak ataların miras olarak bıraktığı maddi ve manevi her şeye sahip çıkmak yaşadığı topluma katkıda bulunmak, toplumu; eser vererek bulunduğundan daha iyi bir yere taşımaya gayret etmektir.” (Ö8)

“Milli bilinç bir ülkede yaşayan insanların ortak değerlerini duygu ve düşüncelerini ifade etmesi ve bu konudaki farkındalığı ifade eder. Ayrıca bir milleti bir arada tutan maddi ve manevi tutum ve değerlerin farkında olmak ve hepsine sahip çıkmak olarak da değerlendirilebilir.” (Ö6)

“Bir milletin aynı duygu ve düşüncelerle birbirine ve devletine bağlı olması herhangi bir dış tehlikeye karşı topyekûn karşı direnmesi demektir. Ayrıca toplumların ortak bir düşünceye dayalı fikir birliği olarak da tanımlanabilir.” (Ö14)

“Milli bilinç kişinin kendi ülkesinin kalkınması ve inşa edilmesi yolunda toplumsal değerlere ve köklere dayanarak çağın gerektirdiği koşullar göz önünde bulundurularak geleceği inşa etme çabasıdır.” (Ö27)

4.1.2. Milli bilincin gelişme / oluşma durumuna İlişkin Öğretmen Görüşleri

Milli bilincin oluşumu ve gelişimine ilişkin görüşlerin belirlenmesi amacıyla çalışma grubu öğretmenlerine “Sizce bireylerde milli bilinç nasıl gelişir?” sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya katılımcılar tarafından verilen cevaplar sonucunda elde edilen verilere Tablo 4’de yer verilmiştir.

Tablo 4. Milli bilincin gelişme durumuna ilişkin görüşler

2.TEMA: Milli bilincin gelişimine ilişkin durum		
Alt Temalar	Katılımcılar	f
G.1. Ailelerin bilinçli olması	Ö1, Ö2, Ö8, Ö11, Ö12, Ö17, Ö21, Ö23, Ö32, Ö37	10
G.2. Öğretmenlerin duyarlı olması	Ö4, Ö10, Ö16, Ö19, Ö24, Ö27, Ö28, Ö34	8
G.3. Toplumsal değerlerin içselleştirilmesi	Ö5, Ö14, Ö20, Ö30, Ö33, Ö36, Ö38	7
G.4. Medyada eğitici programlar	Ö7, Ö9, Ö15, Ö25, Ö35, Ö40	6
G.5. Kültürel yozlaşmanın engellenmesi	Ö11, Ö13, Ö22, Ö29, Ö39	5
G.6 Sosyal sorumluluk projeleri	Ö3,Ö18, Ö26, Ö31	4

Tablo 4’e bakıldığında çalışma grubu öğretmenlerine yöneltilen “Sizce bireylerde milli bilinç nasıl gelişir?” sorusuna öğretmenlerin birbirinden farklı cevaplar verdiği görülmektedir. Katılımcılar bu soruya ailelerin bilinçli olması (f:10), öğretmenlerin duyarlı olması (f:8), toplumsal değerlerin içselleştirilmesi (f:7), medyada eğitici programlar (f:6), kültürel yozlaşmanın engellenmesi (f:5), sosyal sorumluluk projeleri (f:4) olarak görüşlerini beyan ettikleri görülmektedir.

Çalışma grubu öğretmenlerinin “Sizce bireylerde milli bilinç nasıl gelişir?” sorusuna verdikleri yanıtlara ilişkin bazı görüşlere aşağıda yer verilmiştir:

Bireylerde milli bilinç öncelikle aile içindeki değerlerin özümsemi ve çocukluktan bu değerlerin telkin edilmesi ile gelişir. Toplum olarak gerekli hassasiyetin gösterilmesi ile bu durum devam ettirilir. (Ö8)

“Bireylerde milli bilinci geliştirmek için milletin ortak değerlerinden olan bayrak sevgisi, bağımsızlık, vatan sevgisi gibi konulara ağırlık verilerek bu değerlerin özümsemi milli bilincin gelişmesine katkı sağlayacaktır.” (Ö38)

“Bireylerde milli bilincin gelişmesi için önce evde ailelerin milli bilince değer vermesi ve bu doğrultuda çocuklarını yetiştirmesi ile başlar. Daha sonra okulda devam eden süreç milli ve dini bayramların kutlanması, belirli gün ve haftalarda yapılan etkinliklerin özümzenmesi ile gerçekleşir.” (Ö17)

“Milli bilincin gelişmesi için o toplumun geçmişten gelen kültürünü, değerlerini örf ve adetlerini gelecek nesil için her zaman hatırlatmak gerekir. Bunu da kitaplarla, yayınlarla, sosyal medya ile birlikte toplumda diri tutmak gerekir. Örneğin çocuklar için çizgi filmler ya da geleneksel oyunlar ile milli bilincin varlığı telkin edilebilir.” (Ö9)

“Milli bilincin gelişmesi için önce bu kavramın içselleştirilebilmesi gerekir. Varoluş, milli değerler tam olarak anlaşılıp özümzenebilmeli. Tarihini değerlerini bilmeyen bir milletin milli bilinci geliştirmesi mümkün değildir. Bunun tam olarak özümzedikten sonra milli değerleri toplumun genelinin sahip çıkılması gerekmektedir. Buna ulaşabilmek için millet olarak ortak bir şuur geliştirilmelidir.” (Ö14)

“Toplumun çevresinde var olan maddi manevi kültürel öge ve değerlerden haberdar olması milli bilinç için olmazsa olmazlardandır. Atalarımızın meydana getirdiği medeniyetin toplumumuza ve insanlığa sunduğu katkıları; tarihi yapıları bilmek, benimsemek gereklidir. Ayrıca medeniyete katkıda bulunan bilim adamlarımız tanımamız milli bilincin gelişmesi için elzemdir.” (Ö20)

“Milli birinci gelişmesi için bizi bir arada tutan maddi ve manevi değerler hakkında bilgilendirilmeli ve milli bilinç her bireyin ruhuna işlenmelidir. Burada özellikle eğitim kavramı öne çıkmaktadır. Özellikle öğretmenlerin derslerde bu bilinçle hareket etmeleri önemlidir. Çünkü eğitimin temel amaçlarından biri de gelecek nesillere değer yargılarını ve maddi manevi öğeleri kazandırmaktır. Dolayısıyla öğretmenlerin tutum ve davranışları önem arz etmektedir.” (Ö10)

4.1.3. Milli Bilincin Gelişmesinin Önemine İlişkin Görüşler

Milli bilincin gelişmesinin önemine ilişkin görüşlerin belirlenmesi amacıyla çalışma gurubu öğretmenlerine “Bireylerde milli bilincin gelişmesi neden önemlidir?” sorusu

yöneltmiştir. Bu soruya katılımcılar tarafından verilen cevaplar sonucunda elde edilen verilere Tablo 5’de yer verilmiştir.

Tablo 5. Milli bilinç gelişiminin önemine ilişkin görüşler

3..TEMA: Milli bilinç gelişiminin önemine ilişkin durum		
Alt Temalar	Katılımcılar	f
G.1. Toplumsal Bütünlük	Ö3, Ö5, Ö8, Ö9, Ö14, Ö15, Ö19, Ö21, Ö22, Ö25, Ö26, Ö30, Ö32, Ö39, Ö40	15
G.2. Toplumun devamını sağlama	Ö4, Ö6, Ö12, Ö16, Ö20, Ö28, Ö31, Ö33, Ö36	9
G.3. Milli Kültürü Koruma	Ö2, Ö5, Ö7, Ö18, Ö34, Ö35, Ö37, Ö38	8
G.4. Aidiyet Duyma	Ö1, Ö13, Ö17, Ö29	4
G.5. İşbirliği İçinde Olma	Ö10, Ö23	2
G.6. Sorumluluk Bilinci	Ö8, Ö27	2
G.7. Toplumsal Yozlaşmayı Önleme	Ö11, Ö24	2

Tablo 5’e bakıldığında çalışma grubu öğretmenlerine yöneltilen “Bireylerde milli bilincin gelişmesi neden önemlidir?” sorusuna öğretmenlerin birbirinden farklı cevaplar verdiği görülmektedir. Katılımcılar bu soruya toplumsal bütünlük (f:15), toplumun devamını sağlama (f:9), milli kültürü koruma (f:8), aidiyet duyma (f:4), işbirliği içinde olma (f:2), sorumluluk bilinci (f:2), toplumsal yozlaşmayı önleme (f:2) olarak görüşlerini beyan ettikleri görülmektedir.

Çalışma grubu öğretmenlerinin “Bireylerde milli bilincin gelişmesi neden önemlidir?” sorusuna verdikleri yanıtlara ilişkin bazı görüşlere aşağıda yer verilmiştir:

“Bir toplumu ya da bir milleti gelecek yıllarda devam ettirmenin yolu milli bilincin gelişmesiyle olur. Dolayısıyla millet olarak var olmanın gerekliliği milli bilincin gelişmesine bağlıdır.” (Ö6)

“Toplumsal bütünlük, ulusal kimlik, vatandaşların devletine olan bağlılığı, kültürel mirasının korunması, ekonomik gelişim, eğitim gibi birçok alanda sürdürülebilirlik için milli bilinç önemlidir.”(Ö5)

“Bir toplumun ayakta kalabilmesi; tarihi, kültürel ve daha birçok alanda varlığını devam ettirebilmesi için milli bilince ihtiyaç vardır. Bu durum aynı zamanda bir milletin tarihsel sürekliliği açısından çok önemlidir.” (Ö33)

“Bireyler yaşadığı toplumdan bağımsız olamazlar. Kendi vatanına, milletine, değerlerine ait olmaları aykırılığın önüne geçecektir. Ayrıca bireylerin bulunduğu ülkede belirli sorumlulukları vardır. Bu sorumlulukları anlamaları ve anlatmaları için gerekli bilince ve bilgiye sahip olmaları gerekir. Toplumun kalkınması için de birlik ve beraberlik elzemdir. Tarihini, değerlerini, kültürünü bilen ve anlayan millet ortak paydada daha kolay buluşabilir. Bu nedenle her bireyde milli bilincin gelişmesi önemlidir.” (Ö8)

“Bireylerde milli bilincin gelişmesi, toplumsal huzur, barış ve kardeşlik açısından çok önemlidir. Milli bilinci yüksek olan toplumlara dikkat edersek ekonomik siyasi ve sosyal açıdan zengin ve refah düzeyi yüksek ülkelerdir. (Ö19)

“Milli bilincin gelişimi çok önemlidir. Çünkü geçmişini bilmeyen geleceğine ışık tutamaz. Milli bilinç gelişmezse ya da olumsuz yönde bir gelişim gösterirse toplumda kültürel yozlaşmaya yol açabilir. Bu durumun önüne geçebilmek için nesilden nesle aktarılacak maddi ve manevi öğeleri kavratmak çok önemlidir.” (Ö2)

4.1.4. Dördüncü sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında milli bilincin gelişmesi için yer alan konuların yeterliliğine İlişkin Görüşleri

Dördüncü sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarındaki tarih konularının milli bilinç ile bağlantılı olma yeterliliğine ilişkin görüşlerin belirlenmesi amacıyla çalışma grubu öğretmenlerine “4.sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarında yer alan tarih konularının öğrencide milli bilincin gelişmesi için yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?” sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya katılımcılar tarafından verilen cevaplar sonucunda elde edilen verilere Tablo 6’da yer verilmiştir.

Tablo 6. Milli bilinç ile bağlantılı konuların yeterliliğine ilişkin görüşler

4. Tema: Milli bilinç ile bağlantılı konuların yeterliliğine ilişkin durum		
Alt Temalar	Katılımcılar	f
Evet	G.1. Ancak, Bilgi Düzeyinde kalma	Ö7, Ö12, Ö14, Ö18, Ö24, Ö28, Ö30, Ö36, 9 Ö40
	G.2. Ancak, Öğrenci Düzeyine Uygun olmama	Ö10, Ö6, Ö16, Ö20, Ö22, Ö27, Ö33, Ö37 8
	G.3. Ancak, Etkinlik yetersizliği	Ö8, Ö17 2
Hayır	G.1. Farklı Konulara Yer Vermemesi	Ö2, Ö3, Ö5, Ö11, Ö15, Ö21, Ö26, Ö31, 12 Ö32, Ö34, Ö35, Ö38
	G.2. İçerik Yetersizliği	Ö1, Ö4, Ö9, Ö13, Ö19, Ö23, Ö29, Ö39 8
	G.3. Tek Bir Ünitelerde Yer alması	Ö25 1

Tablo 6'ya bakıldığında çalışma grubu öğretmenlerine yöneltilen “4.sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarında yer alan tarih konularının öğrencide milli bilincin gelişmesi için yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?” sorusuna öğretmenlerin birbirinden farklı cevaplar verdiği görülmektedir. Katılımcılar bir kısmı bu soruya evet diyerek ancak bilgi düzeyinde kalma (f:9), ancak öğrenci düzeyine uygun olmama (f:8), ancak etkinlik yetersizliği (f:2) alt temalarında birleşirken; Tablo 4'e göre katılımcıların bir kısmı hayır diyerek yeterli bulmadıklarını farklı konulara yer vermemesi (f:12), içerik yetersizliği (f:8), tek bir ünitelerde yer alması (f:1) şeklinde görüş beyan ettikleri görülmektedir.

Çalışma grubu öğretmenlerinin “4.sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarında yer alan tarih konularının öğrencide milli bilincin gelişmesi için yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?” sorusuna verdikleri yanıtlara ilişkin bazı görüşlere aşağıda yer verilmiştir

“Evet, kısmen yeterli olsa da milli bilinç konularının öğrencilere tam olarak kavratılabilmesi için çeşitli etkinliklerle öğretim durumlarının zenginleştirilmesi gerekmektedir. Proje ödevleri, müze ve ören yeri ziyaretleri bu konuların somutlaştırması açısından çok önemlidir.” (Ö17)

“Tarih konuları bilgi yönünden yeterli fakat sanki çok sıkıştırılarak özet tarzında verilmek istenmiş. Cümlelerin hepsi satır satır ezber gerektirir şeklinde verilmiş olması bu yaş gruplarının anlamlarını zorlaştırıyor. Konuların daha öyküleyici ve akılda kalıcı şekilde verilmesi gerektiğini düşünüyorum.” (Ö12)

“Ders kitaplardaki konular yeterlidir fakat öğrencilerin anlayamayacağı birçok kavram yer almaktadır. Bundan ötürü konular biraz soyut kalmaktadır. Dolayısıyla içeriğin daha sadeleştirilerek ve yaş grubunu dikkate alarak düzenlenmesi gerektiğini düşünüyorum.” (Ö33)

“Yeterli olduğunu düşünmüyorum. Milli bilinç konuları daha çok bir ünite ve bir konu ile sınırlı kalmıştır. Ağırlıklı olarak bir konu üzerinde ilerlemektedir. Milli bilinç öğelerinin diğer disiplinlerle ilişkilendirilmesi gerektiğini düşünüyorum.” (Ö25)

“Sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan konular elbette toplumun değerlerini, kültürünü öğrencilere aktarma konusunda önemli bir araçtır. Fakat milli bilincin oluşması için tek bir konunun yer almasının kısıtlı olduğunu düşünüyorum. Bunun için içeriğin daha zenginleştirilerek verilmesi gerekmektedir.” (Ö15)

4.1.5. Milli bilincin gelişmesi için, ders kitabında verilebilecek konulara ilişkin öğretmen görüşleri

Öğrencilerde milli bilincin gelişmesi için Sosyal Bilgiler ders kitabında milli bilinçle ilgili yer verilebilecek konulara ilişkin görüşlerin belirlenmesi amacıyla çalışma grubu öğretmenlerine yöneltilen “Öğrencilerde milli bilincin gelişmesi için sizce, 4. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında hangi konulara daha çok yer verilmelidir?” sorusu yöneltilmiştir. Bu soruya katılımcılar tarafından verilen cevaplar sonucunda elde edilen verilere Tablo 7’de yer verilmiştir.

Tablo 7. Milli bilincin gelişmesi için ders kitabında yer verilebilecek konulara ilişkin görüşler

5. Tema Ders kitabında milli bilinç ile ilgili verilebilecek konulara ilişkin durum		
Alt Temalar	Katılımcılar	f
G.1. Milli ve Dini Bayramlar	Ö1, Ö2, Ö5, Ö9, Ö13, Ö15,Ö20, Ö26, Ö30, Ö31, 11 Ö36	11
G.2. Tarihi Kahramanlar	Ö4,Ö7, Ö12, Ö22, Ö23,Ö29, Ö34, Ö35,Ö 37	9
G.3. Bayrak Sevgisi	Ö3, Ö6, Ö14, Ö25, Ö32, 38, Ö40	7
G.4. Somut kültürel Öğeler	Ö8, Ö11, Ö17, Ö28	4
G.5. Ulusal Savaşlar	Ö10,Ö16, Ö19, Ö39	4
G.6. Geleneksel Oyunlar	Ö18, Ö24, Ö27	3
G.7. Milli Biyografiler	Ö21, Ö33	2

Tablo 7'ye bakıldığında çalışma grubu öğretmenlerine yöneltilen “Öğrencilerde milli bilincin gelişmesi için sizce, 4. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında hangi konulara daha çok yer verilmelidir?” sorusuna öğretmenlerin birbirinden farklı cevaplar verdiği görülmektedir. Katılımcılar bu soruya milli ve dini bayramlar (f:11), tarihi kahramanlar (f:9), bayrak sevgisi (f:7), somut kültürel öğeler (f:4), ulusal savaşlar (f:4), geleneksel oyunlar (f:3), milli biyografiler (f:2) olarak görüşlerini beyan etmişlerdir.

Çalışma grubu öğretmenlerinin “Öğrencilerde milli bilincin gelişmesi için sizce, 4. Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında hangi konulara daha çok yer verilmelidir?” sorusuna verdikleri yanıtlara ilişkin bazı görüşlere aşağıda yer verilmiştir

“Milli kültür içerisinde yer alan dini ve milli bayramlar gibi konular ders kitabında daha fazla yer alması gerekir. Bu konuların daha fazla vurgulanması, öğrencilerde milli bilincin gelişmesine katkı sağlayabilir ve ulusal kimliklerin oluşmasına destek olabilir.” (Ö5)

“Ders kitaplarımız; Milli Mücadele ve savaş kahramanlarımız, geçmişten gelen Türk devlet ve komutanlarının göstermiş olduğu kahramanlıklardan daha çok bahsetmesi gerekir. Çünkü bir milleti ayakta tutan en önemli öge geçmişten günümüze gelen maddi ve manevi öğeleridir.” (Ö10)

“Kültürel değerlerimize tarihimize ve tabii ki yaşadığımız coğrafyada yer alan somut kültürel öğelerimize ders kitaplarımızda daha fazla yer verilmelidir. Bunu yaparken de disiplinler arası bir yaklaşımla Türkçe, Resim, Müzik gibi diğer disiplinlerle ilişkilendirmelidir.” (Ö28)

“Bizi biz yapan ve bize ait olan maddi ve manevi öğeler ön planda tutulmalıdır. Bunun içerisinde yer alan bayrak sevgisi önemli öğelerden bazılarıdır. Bayrak sevgisi, milletçe ortaya konan mücadelenin sembolü olarak vurgulanmalıdır.” (Ö14)

“Özellikle tarihi olaylarda ülkesinin gelişimine katkı sağlayan önemli bilim insanı, tarihi kahraman, yazar, sanatçı gibi öğeler çeşitli konular içerisinde yer almalıdır. Çünkü bu önemli insanlar yeni nesillere ilham kaynağı olabilecek önemli davranış ve tutumları aşılayabilmektedir.” (Ö7)

4.2. Doküman İncelemesi Yoluyla Elde Edilen Bulgular

İlkokul dördüncü sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarında yer alan ünite ve konular içerisindeki milli bilinç öğelerini saptamak amacıyla doküman incelemesi yapılmıştır. Dördüncü sınıf Tuna Yayıncılık Sosyal Bilgiler ders kitabı “Kültür ve Miras” öğrenme alanı içerisinde yer alan “Geçmişimi Öğreniyorum” ünitesi incelenmiştir. İnceleme sonucunda ünite içerisindeki milli bilinç içeriğini belirlemek amacıyla ders kitabındaki sayfalar görsel olarak eklenmiştir. İnceleme sonucunda ünite içerisinde yer alan milli bilinç içeriği tespit edilirken öne çıkan kavramlar tablo olarak eklenmiştir.

Görsel 1. Aile tarihi

Görsel 1’de aile, aile birliği, aile büyükleri, aile tarihi, aile geçmişi, akrabalık bağları, sözlü tarih gibi öğeler tespit edilmiştir. Aile kavramı ile annelik, babalık, kardeşlik, akrabalık gibi kavramlar ön plana çıkarılırken; ailelerin geçmiş dönemlerdeki yaşantılarını öğrenmek için

aile tarihine ihtiyaç duyulduğunu; aile tarihini öğrenmek için ise sözlü tarih uygulamasının gerekliliğinin önemi vurgulanmıştır.

Sosyal Bilgiler dersinde öğretmenimiz bizlerden sözlü, yazılı, görsel kaynaklardan ve nesnelerden yararlanarak aile tarihi çalışması yapmamızı istedi. Öğretmenimiz bu konuda aile büyüklerimizle görüşmeler yaparak onlardan yardım alabileceğimizi söylemişti. Bunun üzerine ben de ailemizin en yaşlı üyelerinden olan babaannem ile bir sözlü tarih çalışması yapmaya karar verdim. Babaannemden bu konuda yardım sözü aldıktan sonra da hemen hazırlıklara başladım.

İlk olarak görüşme sırasında soracağım soruları bir kâğıda yazdım. Daha sonra babaannemin bu sorulara vereceği cevapları sesli ve yazılı olarak kaydedebileceğim araç gereçleri mi hazırladım.

Hazırlıklarımı tamamladıktan sonra babaanneme soruları sormaya başladım. Babaannemi dikkatlice dinleyip kısa notlar alıyorum, bir yandan da onun konuşmasını cep telefonuma kaydediyordum. Böylece onun söylediği hiçbir sözü kaçırmamaya çalışıyordum.

Aile tarihi çalışmam sırasında babaannem yalnız soruları cevaplamakla yetinmedi. Ailemizin geçmişini daha iyi kavramama yardımcı olmak için evindeki çeşitli eşyalar ve belgelerle ilgili bilgiler de verdi.

Babaannem önce fotoğraf albümünü getirdi. Albümde çeşitli zamanlarda çekilmiş fotoğraflar vardı. Siyah beyaz olan fotoğrafların çoğu sararmıştı. Fotoğraflara bakarken babaannemle birlikte geçmişe doğru uzun bir yolculuğa çıktım. Ben sordum, o cevapladı. Böylece aile büyüklerimi ve akrabalarımı daha yakından tanıdım.

Biliyor muydunuz?

Sözlü tarih çalışmasının aşamaları şunlardır:

- Görüşme yapılacak kişi belirlenir.
- Görüşme yeri ve zamanı belirlenir.
- Sorular belirlenir.
- Görüşme sırasında kullanılacak araç gereçler hazırlanır.
- Görüşme yapılır.
- Görüşme kayıtları düzenlenerek yazılı hâle getirilir.

35

Görsel 2. Sözlü tarih ve sözlü tarih aşamaları

Görsel 2’de *aile tarihi çalışması*, *aile büyükleri*, *sözlü tarih çalışması*, *sözlü tarih aşamaları* öğeleri saptanmıştır. Aile tarihinin tespit edilmesinde sözlü tarih uygulamasının öneminden bahsedilirken bu yöntemin uygulanması için aile büyüklerinin geçmişteki anı, hikâye ve deneyimlerinin öne çıkarıldığı görülmektedir. Öğrencilere elde edilen bu veriler ışığında geçmiş dönemlerdeki yaşantıları birinci ağızdan dinleme fırsatı sunulurken daha derin bakış açıları kazandırma fırsatı verilebilmektedir.

Fotoğraf albümünü inceledikten sonra babaannem yatak odasına gitti ve elinde bir çantayla geri döndü. Çantadan ilk olarak dedemin ilkököl diplomasını çıkardı. Diplomadaki yazıları güçlükle okuyabildim. O zamanki diplomalarda öğrencilerin derslerdeki başarı durumları da yazılmış. Okuyunca dedemin en çok matematik dersinde başarılı olduğunu öğrendim.

Çantanın içinde ayrıca bir köstekli saat ve ince kâğıtların arasına konulmuş posta pulları vardı. Babaannem, dedemin pullara meraklı biri olduğunu ve bu koleksiyonun ondan kaldığını söyledi.

Babaannemin getirdiği çantada başka ilginç belgeler de gördüm. Bunların arasında eve gelen mektuplar, çocuklarının ve yakınlarının düğün davetiyeleri vardı. Ayrıca tren biletlerini, aldıkları ilk buzdolabının faturasını bile atmayıp saklamıştı.

Önümdeki yazılı belgeleri incelerken babamın askerleyken gönderdiği bir mektubu buldum. Mektubu okuyunca babamın askerliğini Kütahya'da yapmış olduğunu öğrendim. O sırada henüz annemle evli olmayan babam, mektubunda ailesini ve evini çok özlediğini yazıyordu.

Babaannemle sohbetimi bitirdikten sonra ona ailemizin tarihi hakkında verdiği bilgiler için çok teşekkür ettim. Sıra, topladığım bilgileri düzenleyerek aile tarihimi yazmaya gelmişti. Önce tuttuğum notları gözden geçirerek önemli olayları kronolojik sıraya koydum.

1954 : Dedem doğdu.	1987 : Babam okula başladı.
1956 : Babaannem doğdu.	2004 : Babam üniversiteyi bitirdi.
1978 : Dedem ile babaannem evlendi.	2006 : Babam annemle evlendi.
1980 : Babam doğdu.	2009 : Ben doğdum.
1984 : Dedemler Polatlı'dan Ankara'ya taşındı.	2011 : Kardeşim dünyaya geldi.

Görsel 3. Aile mirası

Görsel 3'de aile tarihine dair bilgi toplamak için ailenin geçmişten bıraktığı belge ve materyalleri içeren *aile mirası* ögesi öne çıkmaktadır. Bu materyallerin (diplomalar, posta pulları, mektuplar, davetiyeler, eski saatler) aile mirasına dair önemli ipuçları barındırdığı görülmektedir. Bu belgelerin aynı zamanda araştırmacıya aile kökenlerini anlamak ve geçmişle olan bağlantılarının güçlendirilmesinde önemli olduğu görülmektedir.

Kronolojimi oluşturduktan sonra babaannemin cep telefonuma kaydettiğim sözlerini bir kez daha dinleyip eksik kalan bilgileri tamamladım.

Sözlü tarih çalışmamın son aşamasında bilgi-sayarımın başına geçerek aşağıda okuyacağınız aile tarihimi yazmaya başladım.

AİLE TARİHİM

Benim ailemin kökleri Ankara'nın Polatlı ilçesine dayanıyor. Annemin ailesi gibi babamın ailesi de Polatlılı. Dedem, 1954 yılında dünyaya gelmiş. Babaannem ise 1956'da doğmuş. Dedem ile babaannem 1978 yılında evlenmişler.

Dedem postanede memur olarak çalışıyormuş. Babamın doğduğu yıl dedemin tayini Ankara'ya çıkmış. Bunun üzerine dedem önce babaannemi, amcamı ve babamı Polatlı'da bırakarak Ankara'ya gelmiş. O günlerde Ankara'da kiralık ev bulmak kolay değilmiş. Bu nedenle dedem, Ankara'ya geldiği ilk günlerde çalıştığı kurumun misafirhanesinde kalmış. Bir süre sonra da uygun bir ev bulup ailesini Ankara'ya getirmiş.

Babaannemin anlattığına göre Cebeci semtinde bir evde oturmuşlar. Halam bu evde doğmuş. Babam ilkokulu ve liseyi Ankara'da, üniversiteyi ise Konya'da okumuş. Askerden döndükten sonra da ticarete atılmış ve 2006 yılında evlenerek kendi evini kurmuş. Amcam öğretmen olmuş. Yurdun çeşitli yerlerinde öğretmenlik yaptıktan sonra İzmir'e yerleşmiş. Halam ise liseyi bitirmesinin ardından evlenmiş. Bir süre Ankara'da oturduktan sonra da eşinin işi gereği İstanbul'a taşınmış.

Dedem memurluk görevi süresince Ankara'dan ayrılmamış. Otuz iki yıl hizmet verdikten sonra da emekli olmuş. Dedem emekli olunca babaannemle birlikte yeniden Polatlı'ya yerleşmişler. Şu anda hâlâ orada yaşıyorlar.

Yapınız

Aile büyüklerinizden biriyle ailenizin tarihini yazmak amacıyla bir sözlü tarih çalışması yapınız. Çalışmanız sırasında aşağıdaki soruları kullanabilirsiniz.

- Nerede ve ne zaman doğdunuz?	- Kiminle, ne zaman ve nerede evlendiniz?
- Kaç kardeşiniz var?	- Kaç çocuğunuz oldu?
- Geçiminizi nasıl sağlıyordunuz?	- Annem ve babam nerede ne zaman doğdu?
- Nerelerde oturdunuz?	- Annemle babam nerede ve ne zaman evlendiler?
- Soyadınız nereden geliyor?	
- Hangi okulları bitirdiniz?	

37

Görsel 4. Kronoloji

Görsel 4'de *kronoloji*, *sözlü tarih çalışması*, *aile tarihi* kavramları tespit edilmiştir. Yaşanılan dönemlerdeki önemli olayları genel hatlarıyla belirlemek için kronoloji ögesinin öneminden bahsedilmektedir. Tarihsel olayların analizinde kronoloji ögesi ön plana çıkarılmaktadır. Sözlü tarih çalışması ile beraber toplanan bilgilerin anlaşılabilirlik düzeyini daha yukarılara taşımak için kronoloji kavramının önemi vurgulanmaktadır.

MİLLİ KÜLTÜR ÖGELERİMİZ

Evinizde millî kültürümüzü yansıttığını düşündüğünüz eserler veya eşyalar var mıdır? Varsa bunlar nelerdir?

Millet: dil, tarih ve kültür birliği olan insan topluluğudur. Bir milleti oluşturan insanlar çeşitli amaçlarla araç gereçler yapar, yapılar inşa ederler. Duygu ve düşüncelerini söz, yazı, müzik veya resim yoluyla anlatmaya çalışırlar. Sevinçlerini ve üzüntülerini paylaşarak kader ortaklığı yaparlar. Uzun bir zamana yayılan bu yaşantıların sonucunda da millî kültür adı verilen, kendilerine özgü maddî ve manevî değerler meydana getirirler. Böylece her millet; dili, gelenek ve görenekleri, millî kıyafetleri, bayramları, inançları, ahlaki değerleri ve sanat anlayışı ile başka milletlerden ayrılır.

Kökleri tarihin derinliklerine uzanan Türk milleti zengin bir kültüre sahiptir. Misafire kahve ikram etmek, dini bayramlarda büyükinin ellerini öpmek, hastaları ziyaret etmek, sünnet ve düğün törenleri yapmak millî kültür öğelerimizdendir. Ayrıca hepimizin evinde millî kültürümüzü yansıtan eşyalar ve sanat eserleri vardır.

Ceviz ağacından yapılmış el oynatan çeyiz sandığı

Üzeri Türk motifleriyle süslü el dokumalı halı

İpekli kumaştan yapılmış sarımsı işlemeli yelek

Aşa

Annemle birlikte anneannemin evine gitmiştik. Mutfaktaki eşyalar arasında kahve değirmeni olduğunu öğrendiğim bir eşya dikkatimi çekti. Anneannem değirmeni ilgiyle incelediğimi görünce sormamı beklemeden anlatmaya başladı:

"Kızım, bu bir kahve değirmenidir. Bizim gençliğimizde neredeyse her evde bir kahve değirmeni vardı. O zamanlar kahve pazardan çekirdek şeklinde alınır, evde kavrulur, daha sonra da bu değirmenlerde elle çekilirdi."

Görsel 5. Milli kültür

Görsel 5'te *millet, dil, tarih, maddi manevi değerler, gelenek ve görenekler, milli kıyafetler, bayramlar, inançlar ve sanat anlayışı* gibi milli kültürü temsil eden öğeler tespit edilmiştir. Bu öğelerin milli kültürü oluşturan temel öğeler olduğu ve aynı zamanda bir topluluğun kendine ait yaşam biçimini ifade ettiği görülmektedir. Çeşitli ritüellerin gerçekleştiği dini bayram adet ve törenler, eşya ve sanat eserleri, ise öne çıkan diğer öğeler arasında sayılmaktadır.

Görsel 6. Milli kültür öğeleri: Gelenek ve görenekler

Görsel 6'da *milli kültürün* bir parçası olan *gelenek ve görenekler* tespit edilmiştir. Her milletin kendine ait bir dili, gelenek ve görenekleri, inançları, değerleri, bayramları, giyim-kuşamı, edebi ürünleri, mimari yapısı ve sanat anlayışı olduğu görülmektedir. Bunların içerisinde yer alan gelenek ve görenekler önemli bir yer kapladığı ve geleneklerin; toplumların kendine özgü oluşturduğu, geçmişten beri süregelen alışkanlıklar, ritüeller ve yaşam tarzlarını ifade ettiği görülmektedir.

Millî kültürümüzü yansıtan öğeleri yalnızca evlerimizde değil çevremizde de görebiliriz. Bunlar mahallemizdeki tarihi bir yapı, şehrimizin meydanındaki bir anıt veya çarşıda, pazarda satılan el işi ürünler olabilir. Millî kültür öğelerimizi görebileceğimiz yerlerden biri de pek çok şehrimizde bulunan etnografya müzeleridir.

Merve

Ben el dokuması halıları ile meşhur illerimizden biri olan, Isparta'da yaşıyorum. Isparta'da kültürel değerlerimizin sergilendiği bir etnografya müzemiz var. Bu müzeyi daha önce gezmiştim. Geçtiğimiz günlerde şehir dışından gelen misafirlerimizle birlikte bir kez daha gezme fırsatı buldum.

Isparta Belediyesi tarafından 2013 yılında hizmete açılan müzemiz çeşitli bölümlerden oluşuyor. Halı Salonu adı verilen bölümünde meşhur Isparta halılarının yanı sıra ülkemizin çeşitli yerlerinde dokunan halılar sergileniyor. Bunlar arasında Doğu Anadolu, Uşak, Gördes, Çanakkale, Bergama, Antalya, Nevşehir, Kırşehir, Kayseri ve Konya yörelerine ait halılar yer alıyor. Halı ve kilimlerin üzerindeki her biri farklı anlamlara gelen motifler ziyaretçileri bekliyor. Halı Salonu'nda Isparta'ya özgü bir ürün olan gül yağının üretiminde kullanılan damıtma kazanı da bulunuyor. Müzedeki bir diğer bölüm Etnografik Eserler Salonu'dur. Burada kız isteme sahnesi, kına gecesi, çalgıcılar ve kına töreninde ikram edilen bulgur aşının hazırlanışı mankenlerle canlandırılmıştır.

Etnografik Eserler Salonu'nda yöreklere ait toprak ev, hamur tahtasında yufka açan Yörük kadını, halı dokuyan genç kız, çıkrıkta ip eğiren Yörük erkeği gibi öğeler yer almaktadır. Buradaki mankenler sanki gerçekmiş gibi duruyor. Vitrinlerde ise çeşitli aydınlatma araçları, gülabdanlar, buhurdanlıklar, kadın ve erkek giysileri ile mutfak ve kahve kültürünü yansıtan kap kacaklara yer verilmiştir. Eserler tarihsel akışa göre Osmanlı Dönemi, Kurtuluş Savaşı, Cumhuriyet'in ilk yılları ve günümüz eserleri şeklinde sergilenmiştir.

Isparta Etnografya Müzesinden görüntüler

“Çevremizde gördüğünüz ve etnografya müzelerinde sergilenmesi gerektiğini düşündüğünüz nesnelere hangi örnekleri verebilirsiniz?”

Görsel 7. Milli kültür öğeleri: Etnografya müzeleri

Görsel 7’de *milli kültürün* temel öğelerinden *etnografya müzeleri* tespit edilmiştir. Evlerimizde ve çevremizde milli kültürümüzü yansıtan pek çok öğe bulunduğu bunları sokakta, çarşı-pazarda veya mahallemizin yanı başında görmenin mümkün olduğu görülmektedir. Milli kültürümüzü yansıtan öğelerin her yerde karşımıza çıkabildiği tespit edilen vurgulardan biridir. Bu öğelerden biri olan ve milli kültürün temel taşlarından olan etnografya müzelerinin, ülke tarihini ve kültürünü keşfetme fırsatı sunduğu görülmektedir.

Çevrenizde millî kültürümüzü yansıtan, çeşitli amaçlarla inşa edilmiş mimari yapılar görürsünüz. Bu yapılar tarihî bir cami, köprü, çeşme, medrese, kervansaray veya bir ev olabilir.

Yapınız

Evinizde aile büyüklerinizden kalmış, değer verdiğiniz ve özenle korumaya çalıştığınız nesneler bulunabilir. Bunlar sandık, saat, madalya, giysi, lamba, masa, sandalye, yüzük, kemer, başlık gibi eşyalar olabilir. Şimdi bu nesnelerden birini seçiniz ve onunla ilgili olarak aşağıdaki nesne tanıtım kartında istenen bilgileri karşılarına yazınız.

NESNE TANITIM KARTI	
Nesnenin:	
Adı :	
Kullanım amacı :	
Yapılış tarihi (tahmini) :	
Yapımında kullanılan malzemeler:	
Nerede yapıldığı :	
Kim tarafından ve nereden alındığı:	
Bugüne kadar kimler tarafından kullanıldığı:	
Evinize ne zaman ve nasıl geldiği:	
Günümüzde kullanılıp kullanılmadığı:	

Ben Mardin'de yaşıyorum. Mardin, kayalık bir tepenin güney yamacına birbiri üzerinde yükselen teraslar hâlinde inşa edilmiş bir şehirdir. Geleneksel Mardin evlerinin ön cepheleri güneye bakar. Mutfak bölümü ise yiyeceklerin daha serin bir ortamda saklanması amacıyla kuzey yönünde konumlandırılmıştır. Ayrıca hiçbir evin diğerinin manzarasını kapatmamasına dikkat edilmiştir. Bu durum, kültürümüzde komşuluk hakkına ne kadar saygı gösterildiğinin bir kanıtıdır.

Mehmet

Mardin evlerinin dış cephelerinde sütunlar, kapılar, pencereler ve cumba adı verilen çıkıntılar vardır. Evlerin dış duvarlarında dikkat çeken önemli ayrıntılardan biri de taş süslemelerdir. Oya gibi işlenmiş bu süslemelerde en çok üzüm salkımı, güvercin, lale ve karanfil motifleri kullanılmıştır.

Zengin ve köklü bir geçmişe sahip olan Mardin'de eski Mardin evlerinin yanı sıra başka tarihî mekânlar da vardır. Bunlardan biri de Kasımiye Medresesi'dir. Bu medreseye yerel tarih çalışması yapmak üzere bir okul gezisi düzenledik.

Müze gezisi öncesinde öğretmenimiz bizi gezeceğimiz tarihî mekân hakkında genel olarak bilgilendirdi. Ayrıca gezi sırasında medresenin özelliklerini ve izlenimlerimizi yazmamız için bizlere önceden hazırladığı çalışma kâğıtları dağıttı.

Görsel 8. Milli kültür öğeleri: Mimari yapılar

Görsel 8'de *millî kültür* öğelerinden *mimari yapılar* tespit edilmiştir. Görselde bu yapıların dönemin yaygın mimari tarzı hakkında çeşitli ipuçları barındırdığı vurgulanırken sahip oldukları malzemeler ile yapıldığı dönemin kültürel yapısı hakkında önemli ipuçları barındırdığı görülmektedir. Aynı zamanda bu yapıların dönemin kültürel kimliğinin bir yansıması olarak toplumsal dinamikler ve kültürel değerler hakkında daha derin bir anlayışa ulaşmanın mümkün olduğu tespit edilen diğer önemli ipuçlarından olduğu görülmektedir.

Mardin'den bir görünüm

Kasımiye Medresesi'ni gezerken buranın Birinci Dünya Savaşı'na kadar faaliyet gösterdiğini ve bölgenin en önemli eğitim merkezlerinden biri olduğunu öğrendik. Yapımına Artuklular Dönemi'nde başlanan medrese Moğol saldırıları nedeniyle yarım kalmış. Daha sonra 15. yüzyılda Akkoyunlu hükümdarı Kasım Bey tarafından tamamlanarak onun adını almış.

İki katlı inşa edilen medrese etrafındaki cami ve türbe ile birlikte külliye şeklindedir. 700 yıllık bir tarihe sahip medresede toplam yirmi üç ders odası bulunur. Bunların on biri alt katta, on ikisi üst kattadır. Güneşin doğuşundan batışına kadar tüm derslikler aydınlıktır.

Medresede dinî bilimler ile birlikte fen biliminin de okutulduğunu öğrendik. Astronomi ve tıp biliminin öğretildiği derslikleri gezerken duvarlarda o bilimlere ait semboller gördük. Ayrıca bu bilim dallarının eğitiminde kullanılan bazı aletlerin sergilendiği bölümde incelemeler yaptık.

Medresenin en dikkat çekici özelliklerinden biri yüksekliği bir metreden biraz fazla olan derslik kapılarıdır. Öğretmenimiz bunun nedeninin öğrencinin hocasının huzuruna girerken başını öne eğmesini sağlamak olduğunu söyledi.

Medrese gezimiz sırasında öğretmenimizin rehberliğinde küçük bir drama etkinliği de gerçekleştirdik. Böylece medresedeki geçmiş yaşantıları canlandırarak kendimizi burada bulunmuş olan tarihî kişilerin yerine koymaya çalıştık.

Kasımiye Medresesi'ni gezerken başta giriş kapısı olmak üzere bu tarihî yapının bazı bölümlerinin tahrip olduğunu gördük. Kültürel mirasımıza karşı duyarlı olmamız gerektiğini bir kez daha düşünerek medreseden ayrıldık.

“İlkemizdeki tarihî önemi olan mimari yapılar veya tarihî mekânlardan hangilerini gezip görmek istersiniz?”

Görsel 9. Milli kültür öğeleri: Medreseler

Görsel 9'da *milli kültür* öğelerinden *medreseler* ön plana çıkmaktadır. Medreselerin dönemin eğitim öğretim ihtiyaçlarını karşılayan önemli kurumlar olduğu tespit edilirken aynı zamanda sahip oldukları mimari yapılar ile dönemin mimarisi hakkında çeşitli bilgiler sunduğu görülmektedir. Medreselerin aynı zamanda sosyal yapının bir parçası olarak da işlev gördüğü kültürel gelişim açısından da önemli bir zemin oluşturduğu tespit edilmiştir.

Millî kültür değerlerimiz içinde bayramlarımızın ayrı bir yeri vardır. Ben bayramları çok seviyorum. Kuzenlerim ve mahalledeki arkadaşlarımla birlikte bayram heyecanını günler öncesinden yaşamaya başlıyoruz. Bayram yaklaştıkça pek çok evde baklavalar açılıyor. Yaprak sarması gibi zahmetli yemekler hazırlanıyor. Anne babalar çocuklarıyla birlikte alışveriş için çarşıya çıkıyor.

Bayram sabahları erkenden uyanırım. Bayram namazının ardından bayramlıklarımı giyer ve annemin, babamın ellerini öpüp onların bayramlarını kutlarım. Kahvaltıdan sonra da komşularımla ve akrabalarımla bayramlaşırız. Gittiğim her evde bana verilen şeker, mendil ya da hançuklarla mutlu olurum.

Bayramlar akrabalarımıza ve çevremizdeki insanlara karşı olan sevgimizi ve saygımızı göstermemize fırsat sunar. Bayram kutlamaları ister ev ziyaretiyle isterse sosyal medya veya telefon aracılığıyla yapılsın herkesin yüzünde bir gülümseme yaratır.

Bayramlarda küçükler büyüklerin ellerinden öperken büyükler de onlara çeşitli hediyeler verirler. Bu güzel geleneklerimiz aile bireyleri arasındaki saygıyı, aile birliğini ve akrabalık bağlarını güçlendirir. Küçüklerin de kendilerini büyükler gibi önemli ve değerli hissetmelerini sağlar.

Bayram günlerinde herkes daha güler yüzlü ve hoşgörülü olur. Öfke ve kırgınlıklar unutulur. Bu nedenle bizim kültürümüzde bayram denildiğinde akla en çok dargınların barışması gelir.

• Ailenizde ve çevrenizde bayramlar nasıl kutlanıyor?
• Bayramlarımız dışında millî kültürümüzü yansıtan kutlama ve törenlere başka hangi örnekleri verebilirsiniz?

43

Görsel 10. Milli kültür öğeleri: Dini bayramlar

Görsel 10'da *millî kültürün* en önemli öğelerinden biri olan *dini bayramlar* ögesi tespit edilmiştir. Dini bayramların birlik ve beraberliği pekiştiren özel günler olduğu kültürel kimliği korumak adına büyük öneme sahip olduğu vurgulanmıştır. Sahip olduğu birçok değer itibarıyla kültürel mirasın önemli taşıyıcıları arasında görülmektedir. Bu bağlamda bayramların sadece dini ritüellerin gerçekleştiği günler olarak değil sosyal ve kültürel değerlerin taşıyıcısı konumunda olduğu görülmektedir.

GEÇMİŞTEN BUGÜNE ÇOCUK OYUNLARI

Geleneksel çocuk oyunlarınızdan hangilerini biliyorsunuz?

Bir önceki konuda millî kültür öğelerimize örnekler vermiş ve onları daha yakından tanımıştınız. Millî kültür öğelerimizden biri de çocuk oyunlarıdır. Çocuk oyunlarının geçmişi insanlık tarihi kadar eskidir. Tarih boyunca çocuklar, oyunlarını ya kendileri geliştirerek ya da büyüklerin oyunlarını değiştirerek oynamışlardır. Ancak değişimin gücü çocuk oyunlarını da etkilemiş ve zaman içinde bazı oyunlar ortadan kalkarken bazıları şekil değiştirmiştir. Kimi çocuk oyunları ise geçmişte oynandığı şekliyle değişmeden günümüze kadar gelebilmiştir.

Zeynep

Ben geçmişte oynanan çocuk oyunları ile ilgili bir araştırma yaptım. Aile büyüklerimden ve çevremdeki diğer insanlardan çocukluklarında oynadıkları oyunları anlatmalarını istedim. Babama çocukluğunuzda hangi oyunları oynardınız, diye sorduğumda babam bana şunları anlattı:

"Biz çocukluğumuzda çelik çomak, beştaş, seksek, körebe, saklambaç, yakan top, istop, aç kapıyı bezirganbaşı, dal-yo gibi oyunlar oynardık. Salıncakta sallanır, ip atlar, çember çevirir, uçurtma uçururduk. Bu oyunları oynarken çok eğlenirdik. Oyun alanlarımız genellikle sokaklar, mahallemizdeki boş arsalar, bahçeler ve tarlalardı. Bazen bağ bahçe sahiplerinden azar işitirdik ama doğayla iç içe olmaktan vazgeçmezdik."

44

Görsel 11. Geleneksel çocuk oyunları

Görsel 11'de geçmişten günümüze ulaşmış, *millî kültür* içerisinde önemli bir yer kaplayan *geleneksel çocuk oyunları* tespit edilmiştir. Millî kültür öğeleri içerisinde yer alan çocuk oyunları geçmişinin eskilere dayandığı bu oyunların geçmişten günümüze kadar süregelen bir geleneği temsil ettiği saptanmıştır. Bu oyunlardan bazıları geçmişten süregelen yapısını korurken bazılarının değişikliğe uğrayabildiği, bazısının ise tamamen unutulmaya yüz tuttuğu tespit edilen unsurlardandır.

DALYE

Babamdan çocukluğundaki oyunların nasıl oynandığını anlatmasını istedim. Artık çocuklar tarafından pek oynanmayan bu oyunlardan bazılarını babamdan öğrendiklerimden faydalananak sizlere tanıtmak istiyorum.

Oyun iki takım arasında bir top ve avuç içi büyüklüğündeki yassı kiremit parçalarıyla oynanır. Kiremit parçaları üst üste dizilir. Atış yapacak takımın oyuncularından biri elindeki topu dört beş metre uzağa dizilmiş kiremitlere doğru yuvarlar. Oyuncu bir kiremit bile olsa yıkmayı başardığı anda takım arkadaşlarıyla birlikte etrafa kaçar. Ebe olan takımın oyuncuları ise topa kendi aralarında paslaşarak kaçanları vurmaya çalışır. Bu sırada kaçan oyuncular bir yandan vurulmamaya dikkat ederken diğer yandan kiremitleri tekrar üst üste düzmek için fırsat kollarlar. Dallye oyununda topa vurulan oyundan çıkar. Oyuncu, üzerine gelen topu yakalayabilirse vurulmamış sayılır. Daha sonra fırlatan arkadaşlarına zaman kazandırır. Vurulmaktan kurtulup kaçabilen oyuncular kiremitlerin tamamını yeniden dizebilirlerse dallye yapmış olurlar ve oyun yeniden başlar. Atış yapan takımın bütün oyuncuların taşların tamamını dizemedi vurulurlarsa oyunu kaybetmiş sayılır ve ebe olurlar. Bu durumda atış hakkı diğer takıma geçer.

Hasan

SAKLAMBAÇ

Babamın çocukluğunda oynadığını söylediği oyunlar arasında hâlâ oynananlar da var. Bu oyunlar içinde en yaygın olanlardan biri saklambaçtır.

Saklambaç Türk toplumunda yüzyıllardır karaguni adıyla bilinen ve bugünkü şekliyle oynanan bir çocuk oyunudur. Saklambaçta oyuncular, aralarında sayarak bir ebe belirler. Ebe, yüzünü duvara dönerek yüksek sesle saymaya başlar. Bu sırada diğer oyuncular etraftaki uygun yerlere saklanırlar. Ebe saymayı bitirince gözünü açarak saklanan oyuncuların bulup sobelemeye çalışır. Bu sırada oyuncular da fırsatını buldukları anda saklandıkları yerden çıkarak ebe'nin sayı saydığı yere doğru koşarlar. Önce duvara dokunurlarsa "Sobe!" derler. Sobeleleyen oyuncu ebe olmaktan kurtulur. Eğer ebe, saklanan bir oyuncuyu görüp de sobelerse sobelenen oyuncu ebe olur. Ancak gördüğü oyuncunun adını yanlış söylerse diğerleri ortaya çıkarak "Çanak pömlek patladı." diye bağırırlar. Bu durumda ebe olan oyuncunun ebeliği devam eder.

Görsel 12. Geleneksel çocuk oyunları: Dallye ve saklambaç

Görsel 12'de *geleneksel çocuk oyunları* içerisinde yer kaplayan *dallye ve saklambaç* oyunları tespit edilmiştir. Milli kültür öğelerinden geleneksel çocuk oyunları, geçmişin izlerini taşıyan bu mirası kuşaktan kuşağa devredebilme özelliği ile ön plana çıktığı görülmektedir. Geleneksel çocuk oyunları içerisinde birçok kural ve becerinin barındığı ve bu durumun çocukların sosyal becerileri üzerinde gelişim fırsatı tanıdığı tespit edilen diğer unsurlardandır.

AŞIK OYUNU

Geleneksel çocuk oyunlarımız arasında bazı değişikliklerle günümüze kadar gelebilmiş olanlar da vardır. Bu tür oyunlara verilecek en güzel örnek bugün misket veya bilye adlarıyla bildiğimiz aşık oyunudur.

Sevgili arkadaşlarımla, ben dedeme çocukluğunda arkadaşlarıyla en çok hangi oyunu oynadıklarını sordum. Dedem, küçükken en sevdiği oyunun aşık oyunu olduğunu söyledi. Dedemin anlattığına göre aşık; koyun, keçi veya danaların ön dizlerinde bulunan bir ekleme kemiği imiş. Bu kemik eklemeden çocuklara oyuncak olumuş. Aşık kemikleri çeşitli kök boyalarıyla boyanır ve ortalarına kurşun dökülerek ağırlaştırılmış.

Çeşitli renklerde boyanmış aşıklar

Aşık oyunu sokakta veya evlerin damlarında genellikle erkek çocuklar tarafından oynanmıştır. Oyuncular yere çizdikleri dairenin içine birer aşık dizermiş. Daha sonra her oyuncu özel olarak hazırladığı kurşun dökülmüş aşığını atarak dairenin içindeki aşıklardan dışarı çıkarmaya çalışmış. Çizgi dışına çıkan aşıklar, çıkaran oyuncunun olumuş. Böylece oyun, aşıkların tamamı daire dışına çıkarılncaya kadar devam edermiş. Aşıkların yerini zamanla memmerden veya demirden yapılan bilyeler almıştır. Günümüzde ise bu oyunda genellikle renkli cam misketler kullanılmaktadır.

Aşık oyunu

Bilye oyunu

“ Evde, okulda veya sokakta arkadaşlarınızla birlikte en fazla oynamak istediğiniz geleneksel çocuk oyunu hangisidir? ”

Görsel 13. Geleneksel çocuk oyunları: Aşık oyunu

Görsel 13’de *geleneksel çocuk oyunları* içerisinde yer alan *aşık oyunu* tespit edilmiştir. Geleneksel çocuk oyunlarının, kültürel mirasımızı korumak ve çocukların sosyal becerilerini geliştirmelerine katkıda bulunmak amacıyla geçmişten günümüze aktarılan önemli unsurlardan olduğu görülmektedir. Bu oyunlar geçmişten günümüze değişikliğe uğrasa da sahip oldukları kural ve becerilerinin büyük çoğunluğunu koruduğu tespit edilmiştir.

TOPAÇ ÇEVİRME

Topaç

Bugüne kadar gelebilmiş oyunlarımızdan biri de topaç çevirmedir.

Eskiden babam ve arkadaşlarının en çok oynadığı oyun topaç çevirmeymiş. Topalar, şimşir gibi sert ağaçlardan yapılan bir ucu sivri, amuda benzeyen oyuncaklar- mış. Topaın sivri ucuna daha uzun süre dönmesini sağlamak için kabara denilen çivi çekilmiş. Topaç, bal mumu yedirilmiş pamuk bir ip yardımıyla dön- dürülmüş. Bir ucu işaret parmağına bağlanan ipin diğer ucu topaın sivri ucundan gövdesine doğru sarılır ve

topaç hızla yere fırlatılmış. Oyun ocukların topalarını aynı anda döndürmesiyle başlar, topaı en fazla dönen ocuk oyunun galibi sayılmış.

Çocuklar geçmişin topaç oyununu bugün teknolojik ürün- ler olan çekmeli topalarla oynuyorlar. Genellikle plastikten imal edilen ve eski topalara pek benzemeyen bu oyuncaklar bir fırlatma aracına takılarak çevriliyor. ekmeli topaçlar stad- yum denilen genellikle daire şeklindeki ortası çukur bir alana fırlatılıyor.

ekmeli topaç

Topaç çeviren çocuklar

ekmeli topaç çeviren ocuklar

Geçmişten günümüze değişerek gelebilmiş oyuncaklara ve ocuk oyunlarına başka hangi örnekleri verebilirsiniz?

Geleneksel ocuk oyunlarını günümüzdeki oyunlarla karşılaştırda- ğınızda neler söyleyebilirsiniz?

Görsel 14. Geleneksel ocuk oyunları: Topaç çevirme

Görsel 14’de *geleneksel ocuk oyunları* içerisinde yer alan *topaç çevirme* oyunu tespit edilmiştir. Topaç çevirmenin, geçmişten günümüze ulaşmış ocuk oyunlarından olduğu ve bu oyunun oynama kuralları, yapım malzemeleri tespit edilen ögeler arasında yer almaktadır. Ayrıca bu oyunun günümüzde kural ve yapım malzemesi olarak bazı değişikliklere uğradığı tespit edilen diğer unsurlardandır.

Eskiden ülkemizde oynanan çocuk oyunlarını incelediğimizde bunların çoğunlukla evin dışında, bahçede, sokakta veya boş bir alanda oynandığını görürüz. Bu oyunlar, aynı anda birden fazla çocuğun katıldığı grup oyunlarıdır. Günümüzde ise grup oyunları azalırken tek başına oynanan oyunlar artmış ve çocuklar sadece evlerde oyun oynar hâle gelmiştir.

Çocuklar artık zamanlarının büyük kısmını bilgisayar ve televizyon başında geçirmektedir. Bu sebeple özellikle büyük şehirlerde geleneksel oyunlar gibi geleneksel çocukluk da kaybolma tehlikesiyle karşı karşıyadır. Bu değişimin başlıca nedenleri teknolojinin gelişmesi ve hızlı kentleşmedir. Boş alanların ve bahçeli evlerin azalması nedeniyle çocuklar arkadaşlarıyla yüz yüze iletişim kurabilme imkânı bulamamaktadır.

Teknoloji sadece çocuk oyunlarını değil oyuncakları da değiştirmiştir. Bugün çoğu el yapımı oyuncakın yerini fabrikalarda üretilen yapbozlar, uzaktan kumandalı arabalar, plastik bebekler, robotlar ve bilgisayar oyunları almıştır.

48

Görsel 15. Geçmişten günümüze çocuk oyunları

Görsel 15'te geçmişten günümüze çocuk oyunlarının tarihsel süreç içerisindeki değişim ve gelişimi saptanmıştır. Tarih boyunca oynanan geleneksel çocuk oyunlarının; zamanla değişime uğradığı, yeni oyunların keşfedildiği ve bu oyunların farklı kültürlerde farklı özellikler kazandığı tespit edilmiştir. Bugün oynanan bazı geleneksel çocuk oyunlarının var olmakla beraber teknolojinin gelişmesiyle beraber farklı türde oyunlar da ortaya çıktığı görülmektedir. Dolye, saklambaç, aşık oyunu, topaç çevirme gibi geleneksel çocuk oyunları yerini bilgisayar oyunlarına ve elektronik oyuncaklara bıraktığı tespit edilen diğer unsurlardandır.

BİR KAHRAMANLIK DESTANI: MİLLÎ MÜCADELE

Vatanımızı ve özgürlüğümüzü borçlu olduğumuz kahramanlar hakkında neler biliyoruz?

Türkiye Cumhuriyeti'ni kuran Türk milleti bundan yüzyıl kadar önce yurdunu elinden almak isteyen işgalcilerin saldırısına uğramıştır. Ancak işgalci devletler ne kadar güçlü olursa olsun milletimiz onlara boyun eğmemiş ve Millî Mücadele'den zaferle çıkarak varlığını korumasını bilmiştir.

Millî Mücadele'nin kazanılmasında Türk milletinin başından çıkan kahramanlarımızın payı büyüktür. Bu kahramanların başında "Ya istiklal ya ölüm!"⁽¹⁾ diyerek Millî Mücadele'yi başlatan Gazi Mustafa Kemal Atatürk gelir.

1881 yılında Selânik'te doğan Mustafa Kemal, askeri okullardaki eğitimini tamamladıktan sonra 1905 yılında ordudaki görevine başladı. Onun askerlik hayatına adım attığı yıllarda Osmanlı Devleti büyük tehditlerle karşı karşıya bulunuyordu. Sömürgeci Avrupa devletleri Osmanlı topraklarını paylaşma konusunda anlaşmışlardı. Bu devletlerden İtalya'ya karşı 1911'de Trablusgarp'ta savaşan Mustafa Kemal, 1914'ten 1918 yılına kadar süren Birinci Dünya Savaşı'nda da çeşitli cephelerde görevler üstlendi. Çanakkale Cephesi'nde kazandığı zaferden dolayı halk arasında "Anafartalar Kahramanı" olarak tanındı.

Osmanlı Devleti 30 Ekim 1918'de imzaladığı Mondros Ateşkes Anlaşması'yla bağımsızlığını ve kendini savunma imkânlarını kaybetti. İngiltere, Fransa ve İtalya ateşkes anlaşmasına dayanarak terhis edilen ordumuzun silahlarına el koydu. Limanlarımızı, demir yollarımızı ve telgrafhanelerimizi denetimleri altına alıp topraklarımızı işgal ettiler.

Selânik'te bulunan Atatürk'ün yaşadığı ev

Mustafa Kemal Çanakkale Cephesi'nde

(1) Mustafa Kemal Atatürk, Nispet, s.18.

Görsel 16. Milli Mücadele

Görsel 16'da milli şuurun ve milli birlik ruhunun en yoğun yaşandığı dönemlerden biri olan *Milli Mücadele* dönemi tespit edilmiştir. Milli Mücadele yıllarının ulusal bilincin en yüksek olduğu ve milletçe ortak dayanışma duygularının en yoğun yaşandığı dönemlerin başında geldiği görülmektedir. Birinci Dünya Savaşı'ndan yenilgiyle ayrılan Osmanlı Devleti'nin Mondros Ateşkes Antlaşması'nı imzalaması devletin bağımsızlığını ve savunma imkânlarının kaybetmesine sebep olduğu ve bu anlaşmadan faydalanan itilaf kuvvetlerinin Osmanlı Ordusu'nu terhis ettiği ve ülke topraklarını işgal etmeye başladığı tespit edilmiştir.

Mustafa Kemal, ülkemizin uğradığı bu felâket karşısında ümidini kaybetmedi. "Geldikleri gibi giderler."⁽¹⁾ diyerek işgalcilerin yurdumuzdan kovulacağına olan inancını dile getirdi.

19 Mayıs 1919'da Milli Mücadele'yi başlatmak üzere Samsun'a ayak bastı.

Anadolu'ya geçen Mustafa Kemal, ilk iş olarak arkadaşlarıyla millî bilinci uyandırmaya çalıştı. Bu amaçla Havza ve Amasya'dan genelgeler yayımlayarak Türk milletine yurdumuzun içinde bulunduğu durumu ve kurtuluş yolunu anlattı. Halktan işgalcilere karşı protesto mitingleri düzenlemesini ve mücadele etmesini istedi. Başkanı seçildiği Erzurum Kongresi'nde vatanın bölünmez bir bütün olduğunu vurguladı. Sivas Kongresi'nde ise millî cemiyetleri tek çatı altında toplayarak birlik ve beraberliği sağladı.

Mustafa Kemal, Erzurum ve Sivas Kongrelerini yaptıktan sonra Ankara'ya geldi. 23 Nisan 1920'de Türk milletinin kendi içinden seçerek Ankara'ya gönderdiği vekillerle birlikte Büyük Millet Meclisini açtı. Böylece Ankara, Milli Mücadele'nin merkezi hâline geldi. Mustafa Kemal Büyük Millet Meclisi başkanlığına seçilerek Milli Mücadele'nin lideri oldu.

“ Mustafa Kemal'in yerinde siz olsaydınız millî bilinci uyandırmak amacıyla neler yapardınız? ”

(1) <http://www.ataturk.gov.tr/icerik/sayfa-72/mustafa-kemal'in-havza-ve-amasya-gazetecileri-ile-tilkisi> (30.07.2018)

50

Görsel 17. Mustafa Kemal Atatürk

Görsel 17'de *millî bilinç* ve *Millî Mücadele* ruhunu başlatan *Mustafa Kemal Atatürk*'ün yaptığı çalışmalar tespit edildi. Mustafa Kemal Atatürk'ün Milli Mücadele'yi başlatmak için Samsun'a hareket ettiği ve gittiği yerlerde düzenlediği çeşitli kongre ve genelgelerle millî şuuru uyandırmaya çalışıldığı saptanmıştır. Ayrıca Mustafa Kemal Atatürk'ün başından beri Milli Mücadele'nin başlangıcına liderlik ettiği belirlenmiştir.

Doğu Cephesi ve Kâzım Karabekir

İtilaf Devletleri Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra Doğu Anadolu'da bir Ermeni devleti kurmak için harekete geçti. Ermeniler de İtilaf Devletlerine güvenerek 1920 yılı ortalarında Doğu Anadolu'ya girdiler. O günlerde bölgedeki tek düzenli birliğimiz Kâzım Karabekir Paşa'nın komuta ettiği Erzurum'daki 15. Kolordu idi.

Millî Mücadele'nin önde gelen komutanlarından Kâzım Karabekir 1882'de İstanbul'da doğdu. 1905'te Harp Akademisini bitirerek Manastır'a atandı. Birinci Dünya Savaşı'nda çeşitli cephelerde başanya görev yaptıktan sonra Kurtuluş Savaşı'nda Doğu Cephesi Komutanlığına getirildi. ⁽¹⁾

Kâzım Karabekir Doğu Anadolu'ya giren Ermenileri başanlı bir taarruzla bugünkü doğu sınırımızın ötesine attı. Bu cephedeki savaş BMM hükûmetinin Ermenistan ile imzaladığı 3 Aralık 1920 tarihli Gümrü Antlaşması'yla sona erdi. Gümrü Antlaşması, Ankara hükûmetinin uluslararası alanda kazandığı ilk siyasi başarı olarak tarihe geçti.

"Kâzım Karabekir Paşa, anne babaları Erzurum ve Erzincan bölgelerinde öldürülen iki bin kadar yetim Türk çocuğunu evlat edinmişti. Bunlar, 4-14 yaş arasında çocuklardı. Kâzım Karabekir, çocukları özellikle birer sanat ve meslek sahibi olacak şekilde yetiştiriyordu. Bunlardan bazıları gayet iyi marangozluk öğrenmişti. Güzel resim çizmeyi, çocukça fakat sanatkârca oymalar yapmayı biliyorlardı.

Kâzım Paşa, ceza usulünü kaldırmıştı. Bununla birlikte çocukların kişiliklerinin serbestçe gelişmesini önlemeyecek bir disiplin kurmuştu. Kötü hareketi görülen çocuğu karşısına alıp onunla tek başına konuşurdu. "Paşa Baba'nın bir kenara çekip öğüt verdiği çocuğun bir daha kötü bir şey yaptığı olmazdı.

Çocuklarda en çok göze çarpan şey dürüstlük, doğru sözlülüktü. Bu özellikleri öğütlerle değil içinde yaşadıkları çevreden, havadan almaktaydılar." ⁽²⁾

Yukarıdaki metinden hareketle Kâzım Karabekir'in kişilik özellikleri hakkında hangi çıkarımlarda bulunabilirsiniz?

(1) Bu kitap için yazılmıştır.

(2) Hakkı Karapınar, *Türk'ün İlkleri*, s. 236, 237.

Görsel 18. Milli Mücadele cepheleri: Doğu Cephesi

Görsel 18'de *Milli Mücadele* döneminde açılan *Doğu Cephesinde halk, ordu ve komutanların* ortaya koyduğu mücadeleler tespit edilmiştir. Görselde Kazım Karabekir komutasındaki ordunun Ermeniler ile girdiği mücadeleler konu alınmıştır. Bu mücadeleler sonucunda Doğu Anadolu'da elde edilen zaferlerin Milli Mücadele sürecinin anlaşılması açısından önemli bir yere sahip olduğu tespit edilen bir diğer önemli unsurdur.

Güney Cephesi'nde Kahramanlar

Mondros Ateşkes Anlaşması'nın ardından güney ilerimiz önce İngilizlerin daha sonra da Fransızların işgaline uğradı. Adana, Maraş, Antep ve Urfa'ya giren Fransızlar bölgede yaşayan Ermenilerle iş birliği yaptılar. Fransızlar tarafından silahlandırılan Ermenilerin saldırıları üzerine Türk milleti Kuvayımiliye birlikleri oluşturarak kendini savundu ve yiğitçe mücadele ederek işgalcileri topraklarından çıkardı.

Güney Cephesi'ndeki kurtuluş mücadelesinde erkeklerin yanında kahraman Türk kadınları da görev üstlenmiştir. Bunlardan biri de Adana'yı işgal eden Fransız kuvvetlerine karşı savaşan Osmaniye'li Tayyar Rahmiye Hanım'dır.

1890'da Osmaniye'de doğan Rahmiye Hanım, Fransızların halka yaptığı zulümler üzerine gönüllülerden kurduğu müfrezesinin başında Milli Mücadele'ye katıldı. Rahmiye Hanım'a atılınca hareketlerinden dolayı Tayyar (uçan) unvanı verildi.

Tayyar Rahmiye Hanım, 1 Temmuz 1920'de Osmaniye'deki Fransız karargahına müfrezesiyle birlikte taarruz ettiği sırada düşman ateşiyle şehit düştü. Silah arkadaşları onun başlattığı taarruzu zaferle sonuçlandırıp düşman karargahını ele geçirdiler. Bugün bu vatansever Türk kadınının mezar başında şu cümleler yazılıdır:

"Yarınların sahibi ey gençlik,
İyi tanı, ebedî sükûnetle bu mezarda yatmanı.
Hak için, bayrak için canın feda edip
Armağan etti bize bu mukaddes vatani."⁽¹⁾

Sapınca

Tayyar Rahmiye Hanım'a bir dörtlük ile seslenmek isteseydiniz ona neler söylediniz? Söylemek istediklerinizi yandaki noktalı yerlere yazınız.

.....
.....
.....
.....

(1) http://arkivoloji.uz.edu.tr/CKCLIB0703/sapincayanci/sapincayanci_2.pdf (20 Ocak 2018)

Görsel 19. Güney Cephesi kahramanları

Görsel 19'da milli bilincin sağlayıcı öğelerinden *Milli Mücadele kahramanları* tespit edilmiştir. Görselde Millî mücadele döneminde yoğun çatışmaların yaşandığı Güney Cephesi öne çıkmaktadır. Cephede çatışmalar devam ederken Milli Mücadele kadın kahramanlarından Tayyare Rahmiye Hanım'ın işgaller karşısında ortaya koyduğu mücadeleler saptanmıştır. Milli Mücadele döneminde Kadın kahramanların ortaya koyduğu gayretin önemi tespit edilen diğer öğelerdendir.

Güney Cephesi'ndeki milli kahramanlarımızdan biri de Maraş'ta düşmana ilk kurşunu atarak kurtuluş mücadelesini başlatan Sütçü İmam'dır (1871 - 1922).

Maraş'taki Fransız-Ermeni askerleri 31 Ekim 1919 günü evlerine gitmekte olan Türk kadınlarna saldırdılar. Kadınları korumak isteyen Çakmakçı Sait'i de şehit ettiler. Bunun üzerine Sütçü İmam adıyla bilinen Maraşlı bir vatansever huzla dükkânından çıkarak askerlerden birini öldürdü.

Bu olaydan sonra Sütçü İmam, gündüzleri köy köy dolaşarak düşmana karşı direniş çağrısı yaptı. Geceleri ise şehre inerek düşmana karşı yürütülen mücadeleye yardım etti. Maraş savunmasına katılıp şehrin kurtuluşuna önemli katkılarda bulundu. (1)

Milli Mücadele günlerinde işgale uğrayan güney illerimizden bir diğeri Urfa idi. Urfa'da direniş ruhunu ateşleyen kişi Ali Saip Bey oldu.

1885'te doğan Ali Saip Bey Harp Okulunu bitirdi. 1919 yılında Urfa Jandarma Komutanlığına getirildi. İşgalden sonra şehrin ileri gelenleri ile bir milli teşkilat kurarak Fransızların Urfa'dan atılmasında önemli rol oynadı. Bu katkılarının dolayı Atatürk tarafından kendisine "Ursavaş" soyadı verildi. Ali Saip Ursavaş 1939'da Adana'da vefat etti.

Ali Saip Bey, Fransızlarla girdiği bir çarpışmanın ardından savaş alanını gezerken şu duygulu sözleri söylemiştir:

"Şimdi toprağa serilip kalmış bu bahtsız Fransız delikanlıları ne arıyorlardı burada? Niye geldiler, burada ne işleri vardı? Urfa nere, Paris nere? Neden gelip yaşamalarını burada bıraktı bu genç insanlar. Türk yurdunu ele geçirmek, Türk istiklalini yok etmek için buraya gönderilen bu bahtsızları oymakların ve çevre köylerini savaşçıları öldürmedi. Hayır, onları buraya gönderenler öldürdü." (2)

“ Yukarıdaki sözlerinden yola çıkarak Ali Saip Bey'in kişilik özellikleri hakkında neler söyleyebilirsiniz? ”

(1) Bu kitap için yazılmıştır.

(2) *İhtilale Marifetli; Şamdan; Türkiye Ulusal Kurtuluş Savaşı Tarihi, s. 141.*

Görsel 20. Güney Cephesi kahramanları: Sütçü İmam ve Ali Saip Bey

Görsel 20'de *Milli Mücadele kahramanlarından Sütçü İmam ve Ali Saip Bey* tespit edilmiştir. Görselde Güney Cephesi'nde mücadele etmiş Ali Saip Bey ve Sütçü İmam'ın Fransızlara karşı direniş hareketinin öncüleri olduğu ve düzenli ordunun olmayışı itibarıyla Kuvayımillîye birliklerini örgütledikleri tespit edilmiştir. Fransızlara karşı verdikleri mücadeleler ile kendi bulundukları şehirlerinin bağımsızlık mücadelesini temsil eden önemli sembol ve değerlerden oldukları görülmektedir.

Milli Mücadele’de Güney Cephesi’nin en şiddetli çarpışmaları Antep’te yaşanmıştır. Şahin Bey, Antep savunması sırasında canını bu vatan uğrunda feda eden kahramanlarımızdan biridir.

Asıl adı Mehmet Sait olan Şahin Bey, Trablusgarp ve Balkan Savaşlarında bulundu. Er olarak katıldığı Birinci Dünya Savaşı’nda Çanakkale, Yemen ve Sina cephelerinde savaştı. Gösterdiği başarılarından dolayı subaylığa yükseltildi. Fransızların Antep’i işgal etmesi üzerine Kilis Kuvayımiliye Komutanlığına getirildi. Şahin Bey Kilis-Antep kara yoluna savunma hattı kurarak Fransızların Antep’teki kuvvetlerine destek göndermelerini engelledi.

Fransızlar, Kilis-Antep yolunu açmak için 26 Mart 1920’de Antep’e doğru ilerleyişe geçtiler. Şahin Bey, emrindeki kuvvetiyle üç gün boyunca direndikten sonra şehit düştü. Adına halk tarafından türküler yakılıp ağılar söylendi. (1)

Şahin Bey kendisinden Antep yolunu açmasını isteyen Fransız Komutanlığına şu mektubu yazmıştır:

“Kırlı ayaklanmanızın bastığı şu toprakların her zerresinde Türk kanı vardır. Her bucağında bir atanın mezarı vardır. Eski zamanlardan beri Türkler bu topraklarda yaşamaktadır. Türk bu topraklara, bu topraklar da Türk’e ısındı, kaynadı. Sadece siz değil bütün dünya bir araya gelse bizi bu topraklardan ayıramaz. Sonra sen, Türk esir yaşamaz, diye duymadın mı? Namus ve hürriyeti için ölüme atılmak bize, ağustos ayı sıcaklığında soğuk su içmekten daha tatlı gelir. Sizler canı kıymetli insanlarsınız. Bize çatmayınız. Bir gün evvel topraklarımızdan savuşup gidiniz. Yoksa kıyarız canınıza.” (2)

Mektubunda yazdıklarına bakarak Şahin Bey’in kişilik özellikleri hakkında neler söyleyebilirsiniz?

Şahin Bey’in şehit düşmesinden sonra Antepliler kadın, çocuk, yaşlı demeden kahramanca savaşıma devam ettiler. Ancak açlık, susuzluk ve cephane eksikliği yüzünden 9 Şubat 1921’de teslim olmak zorunda kaldılar.

Biliyor muydunuz?

TBMM düşmana karşı gösterdikleri cesaret ve yiğitlik nedeniyle Antep’e “Gazi”, Maraş’a “Kahraman”, Urfa’ya ise “Şanlı” unvanlarını verdi.

Güney Cephesi’ndeki mücadeleler Sakarya Zaferi’ne kadar devam etti. Zaferin ardından Fransızlar, Güney Anadolu topraklarında tutunamayacaklarını anladılar. 20 Ekim 1921’de de TBMM hükûmeti ile Ankara Antlaşması’nı imzalayıp işgal altındaki Antep’i Adana’ya çekildiler.

(1) Bu kitap için yazılmıştır.

(2) <http://askiislahat.gov.tr/veriler/askiislahat-bulduklari/veriler/5> (Düzenleniş tarihi: 30.01.2018)

Görsel 21. Güney Cephesi kahramanları: Şahin Bey

Görsel 21’de *Güney Cephesi kahramanlarından Şahin Bey* tespit edilmiştir. Görselde Güney Cephesi’nde yoğun çatışmaların yaşandığı bir diğer şehir olan Antep’te ortaya koyduğu bağımsızlık ve mücadelesi konu alınmıştır. Antep’in Milli Mücadele için kritik bir öneme sahip olduğu görülmektedir. Şahin Bey’in işgaller karşısında ortaya koyduğu liderlik ve direniş onu Antep’in önemli sembol ve değerlerinden biri olduğunu göstermektedir.

Batı Cephesi'nde Savaş

Kurtuluş Savaşı sırasında milletimizin mücadele ettiği işgal güçlerinden biri de Yunanlar idi. Yunanlar 15 Mayıs 1919'da İzmir'e asker çıkardılar. Ardından da Ege'nin iç kesimlerine doğru ilerlemeye başladılar. Böylece Milli Mücadele'mizin Batı Cephesi açılmış oldu.

İzmir'in işgaline karşı ilk tepki gazeteci Hasan Tahsin'den geldi. İzmir'de yayımlanan Hukukubeşer gazetesinin başyazarı Hasan Tahsin 15 Mayıs 1919 sabahı İzmir nih-tımına çıkan Yunan askerlerine ilk kurşunu atarak Milli Mücadele'nin sembol isimlerinden biri oldu. Hasan Tahsin çıkan çatışmada şehit düştü. Ancak onun bu kahramanca hareketi Türk milletinin direniş azmini güçlendirdi. ⁽¹⁾

İzmir'in işgalı yurt genelinde düzenlenen mitinglerle protesto edildi. Ege'de de halk Yunanların ve yerli Rumların saldırılarına karşı Kuvayımiliye birlikleri kurdu. Her yaştan eli silah tutan gönüllülerce kurulan bu birliklerin liderliğini Yörük Ali Efe gibi halk kahramanları üstlendi.

Yörük Ali Efe 1895'te Aydın'ın Sultanhisar ilçesinin Kavaklı köyünde doğdu. Ege'deki Yunan işgaline karşı Aydın'da ilk Kuvayımiliye teşkilatını kurarak silahlı müca-deleyi başlattı. Yörük Ali Efe, düzenli ordu kurulana kadar Menderes ve yöresi komutanlığını yaptı. Yaklaşık yirmi ay boyunca düşman kuvvetlerinin Aydın üzerinden doğu-ya doğru ilerlemesini engelledi. Düzenli ordunun kurulması üzerine savaş tecrübesine sahip grubu ile birlikte BMM ordusuna katıldı.

Yörük Ali Efe, Milli Mücadele'ye katkılarından dolayı TBMM tarafından kırmızı şeritli İstiklal Madalyası ile ödüllendirildi. 23 Eylül 1961'de de vefat etti. ⁽²⁾

Batı Anadolu'daki Yunan ordusunun ilerleyişini ilk zamanlarda Kuvayımiliye birlikleri durdurmaya çalıştı. Kuvayımiliye'nin yetersiz kalması üzerine BMM tara-fından Batı Cephesi Komutanlığı adıyla düzenli ordu birlikleri kuruldu. Batı Cephesi Komutanlığına önce Ali Fuat Paşa daha sonra da Albay İsmet Bey atandı.

(1) Bu ifade için kaynakçadır.

(2) http://webd12.meb.gov.tr/web_gov_diyadin/0000/700373/izmirlikeremali-efe_73509.htm?CWM=3c73c9e4b5c30990b012ade0f71a7c (Düzenlenmiştir) - (31.03.2018)

Görsel 22. Batı Cephesi

Görsel 22'de *Milli Mücadele* çatışmalarının yoğun bir şekilde yaşandığı cephelerden biri olan *Batı Cephesi* tespit edilmiştir. Yunanlıların İzmir'i işgal etmeye başlamasıyla beraber Ali Fuat Paşa ve Albay İsmet komutasındaki ordunun verdiği mücadeleler konu alınmıştır. Bunun yanı sıra Hasan Tahsin ve Yörük Ali Efe'nin işgaller karşısında ortaya koyduğu direnişin Milli Mücadele'nin önemi bakımından öne çıkmaktadır.

1884'te İzmir'de doğan İsmet İnönü, 1903'te Harp Okulundan, 1906'da da Harp Akademisinden birincilikle mezun oldu. Birinci Dünya Savaşı'nda çeşitli cephelerde bulunduktan sonra Milli Mücadele'nin başlamasıyla birlikte Anadolu'ya geçti. Batı Cephesi Komutanlığına getirildi. Büyük Taarruz'un zaferle noktalanmasının ardından Mudanya Mütarekesi görüşmelerinde ve Lozan Barış Konferansı'nda Türkiye'yi temsil etti. Türkiye Cumhuriyeti'nin ilk başbakanı olan İsmet Paşa, İnönü soyadını aldı. Atatürk'ün ardından seçildiği cumhurbaşkanlığı görevini 1950 yılına kadar sürdürdü. 1973 yılında vefat etti.⁽¹⁾

Albay İsmet Bey komutasındaki düzenli ordu birlikleri Batı Cephesi'ndeki ilk başarılarını İnönü Savaşlarında kazandı. İnönü zaferleri Türk milletinin TBMM'ye ve düzenli orduya güvenini artırdı. Mustafa Kemal, İsmet Paşa'ya çektiği kullama telgrafında "Siz orada yalnız düşmanı değil milletin ters giden talihini de yendiniz."⁽²⁾ diyerek kazanılan zaferlerin önemini vurguladı.

İnönü Savaşlarında geri püskürtülen Yunan Ordusu, 10 Temmuz 1921'de Ankara'ya doğru yeniden hücumla geçti. TBMM Başkanı Mustafa Kemal, güçlü Yunan taarruzu karşısında kayıp vermemek için ordumuzu Sakarya Nehri'nin doğusuna çekti. Bunun üzerine Afyon, Kütahya ve Eskişehir Yunan işgaline uğradı. Bu zor günlerde TBMM tarafından başkomutanlığa getirilen Mustafa Kemal Paşa, Türk milletinin fedakârlıklarıyla ordumuzun eksikliklerini giderdi. Sakarya Meydan Muharebesi 23 Ağustos 1921'de Yunan Ordusunun hücumuyla başladı. 22 gün geceli gündüzlü devam eden bu büyük savaş Türk Ordusunun zaferiyle sonuçlandı.

Sakarya Zaferi yurdun her yerinde büyük coşkuyla kutlandı. TBMM, kazandığı bu zafer nedeniyle Mustafa Kemal Paşa'ya "Mareşal" rütbesini ve "Gazi" unvanını verdi.

Sakarya Zaferi'nin kazanılmasında cephe-deki Mehmetçik kadar cephe gerisinde mermi taşıyan insanlarımızın da önemli payı vardır. O günlerde İstanbul'dan gizlice ele geçirilen silah ve cephaneler Kastamonu'nun Karadeniz kıyısındaki İnebolu'ya oradan da Ankara'ya taşınıyordu. Yandaki haritada görülen ve "İstiklal Yolu" adı verilen bu güzergâhtaki en büyük fedakârlığı kadınlar üstleniyordu. Onlardan biri de Kastamonulu Şerife Bacı idi.

(1) Andrew Mango, Atatürk, s. 823, 826 (Düzenlenmiştir). (2) İZ. 07.2018
(2) Kemal Atatürk, Nispet, s. 394.

Görsel 23. Batı Cephesi savaşları

Görsel 23'te *Milli Mücadele* döneminde Batı Cephesinde yaşanan *İnönü ve Sakarya Savaşları* tespit edilmiştir. Bu savaşlarda halkın ve ordunun ortaya koyduğu ortak irade ve şuurun, savaşın zaferle neticelenmesinde önemli bir pay sahibi olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca Mustafa Kemal Atatürk'ün bu zaferlerde kritik bir rol aldığı savaşın nihai amacına ulaşması için gösterdiği gayret tespit edilen diğer öğelerdendir.

Şerife Bacı İnebolu'dan Kastamonu'ya kağınsıyla cep-
hane taşıyordu. Genç kadın bir seferinde kafilesinin geri-
sinde kaldı. Buna rağmen sürekli yağın kar altında gece
boyunca yoluna devam etti. Cephane yüklü kağınsıyla
Kastamonu Kışlası önüne kadar gelebildi. Ancak şehre
girmeye gücü yetmedi.

Sabah olduğunda yol kenarında duran kağın arabasının
yanına gelenlerin gördüğü manzara dayanılmazdı. Bu kahraman Türk kadını,
yorganını taşıdığı top mermilerinin üzerine örterek kıymetli yükünü korumak
istemişti. Kendisi de kollarını açarak yorganın üzerine kapanmış hâlde soğuktan
donakalmıştı.

Cemil ve Rifat Çavuşlar gözyaşları dökerek şehit kadının üzerindeki karları
süpürüp onu arabadan indirdiler. Tam o anda yorganın altından gelen bir çığlıkla
irildiler. Yorganı kaldınca otlara sarılı top mermileri arasında kundaklı bir kız
çocuğuyla karşılaştılar. Annesi top mermileri ıslanmasın ve o donmasın diye
kendisini feda etmişti. ⁽¹⁾

Başkomutan Mustafa Kemal Paşa, Sakarya Zaferi'ni kazandıktan sonra düşmanı
yurttan keskin olarak atmak için harekete geçti. Türk Ordusunu asker sayısı, silah ve
cephane bakımından güçlendirerek taarruz hazırlıklarına hız verdi. Bu hazırlıklar sıra-
sında onun en yakın yardımcılarından biri Genelkurmay Başkanı Fevzi Paşa oldu.

Fevzi Paşa 1876'da İstanbul'da dünyaya geldi. Harp
Akademi'sini bitirdikten sonra ordunun çeşitli kademelerinde görev yaptı. Balkan Savaşlarının ardından katıldığı
Birinci Dünya Savaşı'nda Çanakkale, Kafkasya ve Suriye
Cephelerinde bulundu. Mondros Ateşkes Anlaşması'ndan
sonra bir süre İstanbul'da kalan Fevzi Paşa, 1920 yılının
ortalarına doğru Ankara'ya gelerek Milli Mücadele'ye katıldı.
İlk meclis hükümetinde milli savunma bakanlığı görevini yürüttü.
Sakarya Meydan Savaşı öncesinde de bakanlıktan ayrılarak genel-
kurmay başkanlığı görevini üstlendi.

Sakarya Meydan Savaşı'nda çok değerli hizmetlerde bulundu. Büyük
Taarruz'un planlarının hazırlanması ve başarıyla uygulanmasında rol oynadı.
Milli Mücadele'ye yaptığı bu katkılar nedeniyle Mustafa Kemal'in teklifi üzerine
TBMM tarafından mareşalliğe yükseltildi. ⁽²⁾

(1) Bu kitap için yazılmıştır.

(2) Bu kitap için yazılmıştır.

Görsel 24. Batı Cephesi kahramanları

Görsel 24'te Milli Mücadelenin *Batı Cephesinde* önemli işler yapan *kahramanlar* tespit edilmiştir. Görselde, Batı cephesindeki çatışmalar devam ederken bu süreçte kadın kahramanların önemli bir sorumluluk aldığı görülmektedir. Şerife Bacı gibi birçok kadın kahramanın silah taşımaktan çeşitli birçok hizmete kadar Milli Mücadele'nin zaferle sonuçlanmasında büyük katkıda bulunduğu tespit edilen diğer öğelerdendir.

Başkomutan Mustafa Kemal, hazırlıkların tamamlanmasının ardından 26 Ağustos 1922'de taarruz (saldırı) emrini verdi. 30 Ağustos'ta Yunan birliklerini Dumlupınar'da kuşattı. Tarihe Başkomutanlık Meydan Muharebesi olarak geçen bu savaş Yunan ordusunun ağır yenilgisiyle sonuçlandı. Bundan sonra Mustafa Kemal'in "Ordular! İlk hedefiniz Akdeniz'dir, ileri!"⁽¹⁾ emrini alan Türk ordusu 9 Eylül'de İzmir'e girdi. Oradan da Boğazlar bölgesine ve İstanbul'a doğru yürüyüşe geçti. Bunun üzerine savaşı göze alamayan İtilaf Devletleri Türk hükûmetine ateşkes teklifinde bulundu.

Bursa'nın Mudanya kasabasında yapılan görüşmeler 11 Ekim 1922'de ateşkes anlaşmasının imzalanmasıyla sonuçlandı. Bu anlaşmayla işgal altındaki Boğazlar bölgesi, İstanbul ve Doğu Trakya savaş yapılmadan kurtarıldı.

Bizler milletimizin geçmişte uğradığı felaketlerden ve gösterdiği fedakârlıklardan ders çıkarmalıyız. Bir yandan da başta Atatürk olmak üzere kahraman atalarımızla gurur duyup onlardan aldığımız güçle kendimize güvenmeliyiz.

66 Milli mücadelenin ülkemiz ve milletimiz için önemi hakkında neler söyleyebiliyorsunuz?

Yapınız

Büyük Taarruz'u gösteren aşağıdaki resim Anıtkabir'deki Atatürk ve Kurtuluş Savaşı Müzesinden alınmıştır. Resmi inceleyiniz ve altta verilen soruların cevaplarını defterinize yazınız.

1. Dumanların arasında koşan askerlerin ortak amacı nedir?
2. Askerin elinde bulunan Türk bayrağı hangi değerleri simgelemektedir?
3. Mustafa Kemal'in en üstte çizilmesinin nedenleri neler olabilir?
4. Resimdeki kişilerden hangisiyle konuşmak ve ona neler söylemek isterdiniz?
5. Sizden resme bir ad vermeniz istenseydi hangi adı verirdiniz?

(1) <http://www.ataturk.gov.tr/dergi/sayf-09/ustataturk-cephekurdu-ve-sayf-09-01-2013> (12.01.2013)

58

Görsel 25. Başkomutanlık Meydan Muharebesi

Görsel 25'te Milli Mücadele döneminin zaferle sonuçlanmasında bir dönüm noktası olan *Başkomutanlık Meydan Muharebesi* tespit edilmiştir. Mustafa Kemal Atatürk'ün savaşın kazanılmasında önemli kritik hamleleri ve ileri görüşlülüğü saptanan diğer öğelerdendir. Atatürk'ün bu hamlelerinin mücadelenin zaferle neticelenmesine ve birçok yerin savaş yapılmadan geri kazanılmasında önemli bir yere sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 8. Dördüncü sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında milli bilinç ile ilgili yer alan kavramlar

	KAVRAM	f
1	Aile	19
2	Aile tarihi	8
3	Aile birliği	1
4	Aile büyükleri	7
5	Aile geçmişi	1
6	Akrabalık	3
7	Sözlü tarih	8
8	Aile tarihi çalışması	3
9	Sözlü tarih çalışması	5
10	Sözlü tarih aşamaları	1
11	Kronoloji	2
12	Millet	21
13	Dil	2
14	Değer	7
15	Maddi manevi değerler	1
16	Gelenek ve görenekler	1
17	Milli kıyafetler	1
18	Bayram	7
19	Sanat	2
20	Milli kültür	14
21	Kültür	27
22	Etnografya müzeleri	4
23	Oyunlar	8
24	Halk	8
25	Atatürk	10
26	Milli Mücadele	24
27	Cepheler	5
28	Kahraman	18
39	Kuvayimillie	7
30	Doğu Cephesi	2
31	Güney Cephesi	5
32	Batı Cephesi	8
33	İnönü Savaşı	2
34	Sakarya Zaferi	3
35	Başkomutanlık	3
36	Ordu	3

Tablo 8'e bakıldığında ders kitabında milli bilinç ile ilgili aile, millet, kültür, Milli Mücadele, kahraman ve Atatürk kavramları frekansı yüksek kelime grupları olarak karşımıza çıkarken gelenek ve görenekler, aile birliği, sözlü tarih aşamaları, maddi manevi değerler ve kronoloji kavramlarının geçme sıklığı daha düşük olarak görülmektedir.

5. SONUÇ TARTIŞMA VE ÖNERİLER

5.1. Görüşme sonucu elde edilen verilere ilişkin tartışma ve sonuç

İlkokul dördüncü sınıf Sosyal Bilgiler ders kitaplarında yer alan tarih konularının milli bilinç oluşumundaki yerine ilişkin sınıf öğretmenlerinden elde görüşler neticesinde edilen sonuçlar ve bu sonuçlara ilişkin öneriler bu bölümde verilmiştir.

5.1.1. Milli bilincin tanımına ilişkin elde edilen tartışma ve sonuç

Milli bilincin tanımına ilişkin elde edilen sonuçlara bakıldığında çalışma grubu öğretmenlerinin birbirinden farklı cevaplar verdiği görülmüştür. Bu farklı cevaplar içerisinde toplumsal aidiyet alt teması ön planda yer almaktadır. Öğretmenler yaptıkları bu tanımlama ile milli bilinci, toplumun bir parçası olma duygusuyla özdeşleşmiş bir kavram olarak görmektedirler. Aidiyet duygusu bireyin kendini bir grup veya topluluk içinde hissetmesini sağlayan önemli bir faktördür. Bu duygu bireyin sosyal ilişkilerini, tutumlarını ve davranışlarına etkilerken aynı zamanda bireyin kendisini nereye ait hissettiği konusunda da önemli bir rol oynar (Sözer, 2019). Ekici vd. (2023) yapmış oldukları çalışmada bireylerde göç sonrası değer değişimi nasıl olur sorusuna katılımcıların “ topluma karşı aidiyet duymama” cevabın frekansı yüksek cevaplar arasında yer almaktadır. Nitekim ait olmak, aidiyet duymak bireysel veya toplumsal düzeyde milli şuurun yerleşmesi açısından büyük öneme sahiptir.

Araştırmanın çalışma grubundan elde edilen diğer cevaplara bakıldığında milli bilinci; kültürel bilinçlenme, toplumsal değerler, ortak duygu, dayanışma şuru, kolektif kimlik, vatan sevgisi, tarihi geçmişi bilme olarak tanımlamışlardır. Bu tanımlar bireyin kendini ait hissettiği toplum veya toplumsal gruplarla olan bağlarını ve bu gruplara ait olmanın verdiği sorumlulukları ifade etmektedir.

5.1.2. Milli bilincin gelişme/ oluşma durumuna ilişkin elde edilen sonuçlar

Milli bilincin gelişme/ oluşma durumuna ilişkin elde edilen sonuçlara bakıldığında ailelerin bilinçli olması kavramının ön plana çıktığı görülmektedir. Çocukların bağımsız bir şekilde yaşamlarını sürdürebilmeleri ve kendi kendine yetebilen bilinçli ve üretken bireyler

olabilmeleri için gerekli olan beceriler aile eğitimi ile verilmektedir (Tavil & Karasu 2013). Aile, çocukların yetişkinlik dönemlerinde de etkili ve sağlıklı ilişkiler kurmalarına yardımcı olacak temel taşları atmaktadır. Bu nedenle aile içinde öğretilen değer, kültür ve miras, sorumluluk gibi temel öğeler çocukların toplumda uyumlu bir şekilde yaşamaları ve yaşadığı toplumla olan bağlarını güçlendirebilmektedir.

Milli bilincin gelişim ve oluşumunda öğretmenlerin duyarlı olması, toplumsal değerlerin içselleştirilmesi, medyada eğitici programlar cevabı, öne çıkan diğer cevaplar arasında yer almaktadır. Cevaplar içerisinde “medyada eğitici programlar ve toplumsal değerler” arasında yakın bir ilişki bulunmaktadır. Medya toplumsal değerlerin aktarılmasında önemli bir araçtır. Rolü gereği insanları bilgilendirme, eğlendirme ve sosyalleştirme görevi bulunmaktadır. Medya sahip olduğu bu rol ile kamuoyunun sağlıklı bir şekilde bilgilenebilmesini sağlarken buna paralel olarak da sorumlulukları artmaktadır. Bu sorumlulukları da yerine getirirken aynı zamanda toplumsal, siyasal ve kültürel yapının da sağlıklı bir biçimde değişim ve dönüşümüne katkıda bulunur (Mora, 2008; Ceylan, 2012).

5.1.3. Milli bilincin gelişmesinin önemine ilişkin elde edilen sonuçlar

Milli bilincin gelişmesinin önemine ilişkin elde edilen sonuçlara bakıldığında toplumsal bütünlük cevabının frekansı yüksek cevap, olarak karşımıza çıktığı görülmektedir. Nitekim Karasu Avcı ve İbret (2018) yapmış oldukları çalışmada 1968, 1998 ve 2005 Sosyal Bilgiler öğretim programının amaçlarını incelemişlerdir. Bu programlar içerisinde en çok tekrar eden kavramlardan biri de toplumsal bütünlük/uyum kavramı olmuştur. Toplumsal uyumun yanı sıra vatandaşlık bilinci, devlet bilinci, millet olma bilinci hukuk kuralları ve toplumsal değerler kategorileri de ön plana çıkmıştır. Toplumsal bütünlük/ uyum bireyin toplum içinde kabul görmesine ve sosyal ilişkilerini güçlendirilmesini sağlar. Bu sayede birey yaşadığı toplumun bir parçası olur, toplum tarafından kabul görüp onaylanır ve toplumsal kimliğin oluşumu hazırlanır.

Çalışma grubu öğretmenlerinden elde edilen diğer sonuçlara bakıldığında toplumun devamını sağlama, milli kültürü koruma, aidiyet duyma, işbirliği içinde olma, sorumluluk bilinci gibi cevaplar ön plana çıkmaktadır. Kültür, toplumları bir arada tutan ve bir milletin ortak bilinç geliştirilmesinde rol oynayan önemli bir unsurdur. Milli kültür ise bir milletin ortak değerleri, inançları anlayışları ve gelenekleri ile oluşturduğu kültürel mirastır. Öğretmenler millî kültürü koruma ve milli bilincin yerleşmesi için bir milletin tarihsel ve kültürel mirasına sahip çıkması bu mirasını koruması ve yaşatması ile ilişkilendirmişlerdir. Bir milletin kültürel yapısını koruması ve sürdürebilmesi için kültürel bilincin oluşturulması büyük öneme sahiptir

(Özçınar, 2020). Eğitim aracılığıyla telkin edilen kültür bilinci, milli beraberlik ve milli şuuru kazandırmak açısından büyük önemli bir rol oynamaktadır (Ceran &Bozarslan, 2013). Ayrıca öğretmenler verdikleri sorumluluk cevabı ile bireylerin kendi toplumlarının geçmişlerini, kültürel miraslarını ve milli değerlerini öğrenmesini bir sorumluluk ve ödev olduğunu bilip buna uygun davranmaları gerektiğini ifade etmişlerdir. Kişi bu sayede yaşadığı topluma daha fazla bağlılık hissedecek onu koruma ve geliştirme sorumluluğunu daha fazla içselleştirecektir.

5.1.4. Dördüncü sınıf Sosyal bilgiler ders kitabında milli bilincin gelişmesi için yer alan konuların yeterliliğine ilişkin sonuçlar

Milli bilinç ile bağlantılı konuların yeterliliğine ilişkin elde edilen verilere bakıldığında çalışma grubu öğretmenlerinin büyük bir kısmı konuları yeterli bulmamıştır. Konuları yeterli bulmayanların verdikleri cevaplarda farklı konulara yer vermemesi alt teması ön plana çıkmıştır. Dördüncü sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında kültür ve miras öğrenme alanı içerisinde geçmişimi öğreniyorum ünitesi ağırlıklı olarak milli bilinç öğelerini kapsamaktadır. Kültür ve miras bir toplumun tarihsel, sanatsal, dilsel, geleneksel sosyal unsurlarının nesilden nesile aktarılma sürecini ifade eder (Demirezen & Aktaş, 2020). Geçmişin izlerini taşıyan somut ve somut olmayan öğelere kadar uzanan kültürel ifadeleri kapsamaktadır. Bu bağlamda karşımıza çıkan Sosyal Bilgiler dersi kültür ve miras öğrenme alanı; öğrencilerin kendi geçmişlerini, kültürel değer ve alışkanlıkları öğrenmeleri için kritik bir role sahiptir (Sidekli & Karaca, 2013; Ulusoy, 2009). Tarih odaklı bu konular Türk kültür ve mirasının zenginliğini tanıtarak milli bilincin oluşmasına katkı sunar. Geriye kalan öğrenme alanı içerisinde yer alan ünite ve konular sosyal bilgileri oluşturan diğer disiplinlere odaklanmaktadır.

Milli bilinç, bir milletin dil, din, tarih, kültür ve miras gibi çeşitli öğeler etrafında birleşip oluşturduğu farkında olma durumunu ifade eder. Milli bilinci oluşturan çeşitli öğeler mevcuttur. Bunlar milli kültür, milli tarih, milli marş, maddi ve manevi değerler gibi çeşitli öğelerdir. Bu öğelerin bir ünite ve bir öğrenme alanı ile sınırlı kalması öğretmenlerin “tek bir üniteye yer alması” cevabı üzerinde etkili olmuştur. Bunun dışında içerik yetersizliği cevabı da bunu destekler niteliktedir. Milli bilinç konularının yeterliliğine ilişkin “evet yeterlidir” cevabı veren çalışma grubu öğretmenleri ise konuları yeterli bulsa da bilgi düzeyinde kalma, öğrenci düzeyine uygun olmama, etkinlik yetersizliği gibi çeşitli cevaplar vermişlerdir.

5.1.5. Milli bilincin gelişmesi için ders kitaplarında yer verilebilecek konulara ilişkin sonuçlar

Milli bilincin gelişmesi için ders kitaplarında yer verilebilecek konulara ilişkin elde edilen verilere bakıldığında milli ve dini bayramlar cevabının ön planda olduğu görülmektedir. Dini ve milli bayramlar, milli bilincin temel sağlayıcı öğelerindendir. Dini bayramlar, dini inanç ve ritüellerin daha yoğun yaşandığı manevi açıdan önemli günlerdir. Milli bayramlar ise bir milletin tarihinde önemli olayların anıldığı ve kutlandığı günlerdir. Bu özel günler millete ait olan kimliği, kültürü koruma ve yaşatma amacı taşır. Bayramlar ülke içinde birlik ve beraberliği pekiştirirken aynı zamanda geçmişteki kahramanlık ve vatan sevgisi gibi değerleri de vurgular. Nitekim Nalçacı ve Beldağ (2015) yapmış oldukları çalışmada değerler kazandırılırken ne tür etkinlikler daha etkili olmaktadır sorusuna öğretmenlerin çoğunluğu “dini ve milli bayramlar” yönünde görüş beyan etmişlerdir.

Çalışma grubu öğretmenlerinin verdiği cevaplardan öne çıkan önemli alt temalardan biri de tarihi kahramanlar olmuştur. Tarihi kahramanlar geçmişte yaşamış insanlık tarihine önemli katkılar sunmuş sembolik değer taşıyan önemli kişilerdir. Milli, manevi ve evrensel değerleri temsil eden iyi seçilmiş kahramanların eğitimde kullanılması, çocukların değerleri öğrenmelerine yardımcı olabilir ve onların karakter gelişimine olumlu katkıda bulunabilir (Karakuş & Çoksever, 2019). Tarihi kahramanlar ve onların hayatlarından alınacak dersleri geniş perspektifte sunan disiplinlerin başında Sosyal Bilgiler dersi gelmektedir. Sosyal bilgiler dersi tarihi konuların hikâyelerle desteklenmesi, güncel olaylarla ilişkilendirmesi ve tarihte önemli işlere imza atan tarihi kahramanların kullanılması sayesinde öğrencilere değerlerin kazandırılmasında önemli bir rol oynamaktadır. Nitekim Faiz ve Karasu Avcı (2019) yapmış oldukları çalışmada değerler eğitiminde tarihi kahramanların önemli bir rolü olduğunu tespit etmişlerdir. Birçok değeri farklı tarihi kahramanlarla özdeşleştiren öğrenciler onları sadece geçmişte yaşayan kişiler olarak değil önemli sembol ve figüranlar olarak görmektedirler.

5.2. Doküman incelemesinden elde edilen verilere ilişkin tartışma ve sonuçlar

Doküman incelemesinden elde edilen sonuçlara bakıldığında ilkokul dördüncü sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabında milli bilinç öğelerinin daha çok bir öğrenme alanı ve bir ünite ile sınırlı kaldığı tespit edilmiştir. Kültür ve Miras öğrenme alanı içerisinde yer alan “Geçmişimi Öğreniyorum” ünitesi milli bilinç öğelerinin ağırlıklı olarak yer aldığı konulardan oluşmaktadır. Bu ünite içerisinde Ailemin Tarihi, Milli Kültür Öğelerimiz, Geçmişten Bugüne

Çocuk Oyunları, Bir Kahramanlık Destanı: Milli Mücadele konuları çoğunlukla milli bilinç öğelerini kapsamaktadır.

“Ailemin Tarihi” adlı konu içerisinde; aile, aile birliği, aile büyükleri, aile tarihi, aile geçmişi, akrabalık bağları, sözlü tarih, aile tarihi çalışması, sözlü tarih aşamaları, kronoloji, gibi öğeler tespit edilmiştir. “Ailemin Tarihi” konusu ile öğrenciler ailesinin kökenleri, geçmişi, büyükleri ve geçmişten gelen aile kültür ve mirası hakkında bilgi edinme fırsatı bulabilmektedir. Aile büyüklerinden hikâyeler dinlemek, fotoğraflar incelemek, mektupları ve belgeleri okumak gibi yöntemlerle aile tarihi derinlemesine araştırılabilmektedir. Bu yöntemlerin başında gelen sözlü tarih uygulaması bireylerin geçmişteki deneyimlerini paylaşma ve kayıt altına alma fırsatı vermektedir. Sözlü tarih ve sözlü tarih aşamaları öğeleri sayesinde aile üyelerinin kim olduklarını nereden geldiklerini anlamamıza yardımcı olabilmektedir. Nitekim Dere & Kızılay (2017) yapmış oldukları çalışmada ilkökul 4. sınıfta sözlü tarih uygulamasının önemini tespit etmişlerdir. Çalışma sonucunda Öğrencilerin aile büyükleri veya akrabaları ile gerçekleştirdikleri sözlü tarih görüşmeleri sayesinde geçmişe dair daha derin bir anlayış geliştirmelerine olanak tanımıştır. Bu süreçte, öğrenciler sadece ailelerinin geçmişini öğrenmekle kalmayıp, aynı zamanda o zamanlar yaşanan olayları günümüzdeki durumlarla karşılaştırma fırsatı bulmuşlardır.

Aile tarihinin araştırılması, aile büyüklerinin yaşam deneyimlerini mücadelelerini ve başarılarının öğrenmek için bir imkân sunmaktadır. Bu çalışmaları yaparken de doğru kaynaklara başvurmak önemlidir. Yapılacak çalışmaların tümü için öncesi ve sonrası belirli bir düzen içinde olmalıdır. Bu düzen çalışmanın daha tutarlı ve anlaşılır olması için önemlidir. Yapılacak bu düzenin temel sağlayıcı ögesi kronolojidir. Şimşek & Kolbasar (2020) yapmış oldukları çalışmada kronoloji bilgisi ve becerisi, öğrencilerin zaman algısını geliştirmede ve tarihsel olayları doğru bir şekilde anlamalarında önemli bir rol oynadığını tespit etmişler. Araştırma verilerini doğru bir şekilde sunan kronoloji, yapılacak tarih çalışmaları için uygun referans ve kaynakların kabul görmesini sağlamaktadır.

“Milli Kültür Öğelerimiz” adlı konu içerisinde ise millet, din, dil, tarih, maddi manevi değerler, gelenek ve görenekler, milli kıyafetler, bayramlar, inançlar, sanat anlayışı, etnografya müzeleri, mimari yapılar, medreseler gibi temel öğeler ön plana çıkmaktadır. Bu temel öğeler içerisinde yer alan gelenek ve görenekler toplumun geçmişten günümüze taşınan değer, simge ve ritüellerini içermektedir. Her milletin kendine özgü olan bu ritüelleri o milletin kültürel zenginliğini yansıtır.

Milli kültürü yansıtan çeşitli öğeler mevcuttur. Bunları çevremizde ve evlerimizde görmek mümkündür. Çevremizde bulunan cami, kilise, medrese ve tarihi yapılar, farklı bilgi ve eserlerin sergilendiği etnografya müzeleri bunlardan bazılarıdır. Ayrıca milli kültürün en önemli öğelerinden biri olan dini ve milli bayramlar, birlik ve beraberliği pekiştiren paylaşmayı ve dayanışmayı sağlayan özel günlerdir. Bu özel günler kültürel mirasın yaşatılması ve ulusal şuurun yerleşmesi açısından da önemlidir. Bu sayede öğrencilere kültür ve miras ile ilgili zengin bir içerik sunularak Türk kültürünü ve maddi manevi değerlerin kazandırılması hedeflenmektedir (Kara & Tokmak, 2023).

“Geçmişten Günümüze Çocuk Oyunları” adlı konu içerisinde millî kültürün önemli parçalarından olan çocuk oyunları tespit edilmiştir. Geçmiş çok eskiye dayanan bu çocuk oyunları bir değişim ve gelişim ile günümüze kadar varlıklarını korumuşlardır. Geleneksel çocuk oyunlarının önemli parçalarından olan dalye, saklambaç, aşık oyunu, topaç çevirme bunlardan bazılarıdır. Geleneksel çocuk oyunları kültürün önemli bir parçası olarak görülmektedir. Bu oyunlar sayesinde çocuklar bir arada eğlenmenin, dayanışmanın ve birbirleri ile iletişim kurmanın önemini fark eder. Çelik (2020) yapmış olduğu çalışmada geleneksel çocuk oyunlarının bir toplumun kültürel mirasının önemli bir parçası olduğu ve bu oyunların çocukların öz denetim, problem çözme, sosyal becerilerinin (iletişim, iş birliği vb.) gelişimi gibi konularda yardımcı olduğu sonucuna varmıştır.

“Geçmişimi Öğreniyorum” ünitesi içerisinde son konu olan Bir Kahramanlık Destanı: Milli Mücadele, milletçe ortak değer ve amaçlar etrafında birleşerek girilen bağımsızlık mücadelesini konu almaktadır. Utkugün, Yıldırım & Yazıcı (2024) yapmış oldukları çalışmada öğrencilerin Millî Mücadele dönemine yönelik tarihsel empati geliştirmeleri ve bu dönemin koşullarını değerlendirme becerileri üzerine odaklanmaktadır. Öğrencilerin, Millî Mücadele yıllarının zorlu koşullarını hissederek, o dönemdeki askeri malzeme ve iâşe ihtiyaçlarını tarihsel bağlam içerisinde anlama çabalarının önemi vurgulanmaktadır. Bu süreçte, öğrencilerin yalnızca tarihi bilgileri aktarmakla kalmayıp, aynı zamanda dönemin duygusal ve sosyal yapısını da kavrayabildikleri anlaşılmaktadır.

Konu içerisinde Mustafa Kemal Atatürk, kongre ve genelgeler, milli egemenlik, Milli Mücadele, Milli Mücadele cepheleri, Milli Mücadele kahramanları gibi çeşitli öğeler öne çıkmaktadır. Milli mücadele cephelerinde ise doğu, güney ve batıda yaşanan çatışmalar ve bu çatışmalarda savaş kahramanlarının gösterdiği fedakârlıklar ve mücadeleler konu alınmıştır.

Egemenlik, bağımsızlık, milli, kahraman gibi kavramlar metinler içerisinde frekansı yüksek kelime grupları olarak karşımıza çıkmaktadır.

5.3. Öneriler

- Sosyal Bilgiler içerisinde yer alan ünite ve konularda milli bilinç öğelerine daha çok yer verilebilir.
- Milli bilinç öğeleri kültür ve miras öğrenme alanı ile sınırlı kalmamalı birden fazla öğrenme alanı ile ilişkilendirilebilir.
- Milli bilincin temel sağlayıcı öğelerinden milli marş, milli dil, ortak vatan ve bayrak gibi temel öğeler ön planda tutulabilir.
- Milli bilincin gelişimi ve oluşumu için sadece okul değil aynı zamanda aile, sosyal çevre ve medya gibi öğelerin de önemli bir rol oynadığı bilinmelidir.
- Milli bilincin sağlanması için bireysel değil toplumsal bütünlük kavramı vurgulanmalı, bunun için de okul ve aile iş birliği içinde olmalıdır.
- Milli bilinci kazandırmak için teorik bilgilerden ziyade uygulamaya dayalı eğitime önem verilebilir.
- Sosyal Bilgiler ders kitabında verilen tarihi olaylar daha sade ve öğrenci düzeyine uygun olmalıdır.
- Bilgi ağırlıklı ilerleyen konularda uygun materyal desteği sağlanarak konular somutlaştırılabilir.
- Milli bilincin sağlanması için sadece Sosyal bilgiler dersi değil aynı zamanda diğer disiplinlerle de ilişki kurulmalıdır.
- Öğrencilere uygulama gerektirecek alanlarda sözlü tarih, gezi, gözlem gibi tekniklerden faydalanmaları sağlanabilir.

6. KAYNAKÇA

- Açıkel, H. (2010). *Tarih eğitimi ve milli bayramlar: Milli bayramlarda okullarda yapılan kutlamaların öğretmen ve öğrenci görüşleri açısından değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Ak, M. (2023). Türkiye'nin milletleşme sürecine sosyolojik bir bakış. *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 7(2), 465-478.
- Akdağ, H. (2014). Sosyal Bilgilerin tanımı, amacı, önemi ve Türkiye'deki yeri. R. Turan, & H. Akdağ (Ed.) , *Sosyal bilgiler öğretiminde yeni yaklaşımlar - 1* (2. baskı) içinde (s. 2-24). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Aksoy, E. (2022). *Öğrencilerin Atatürk ilkelerine yönelik bilişsel yapılarının kelime ilişkilendirme testi (kit) aracılığı ile belirlenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.
- Akyılmaz, B. (1998). Milli egemenlik kavramının gelişimi. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 2(2), 1-12.
- Aras, G. (2017). Edebiyat ve kültür: Bireysel ve toplumsal gelişmede okuma ve kütüphane alışkanlığı üzerine. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(2), 945-968.
- Arıkan, R. (2010). İstiklal savaşına doğru milli bilincin doğuşu. *History Studies*, 2(2), 453-467.
- Arslan, A., & Kılıç, Y. (2012). Türkçe öğretmenleri ile öğretmen adaylarının Türkçe bilinç düzeyleri (Ağrı İli Örnekleme). *Electronic Turkish Studies*, 7(4), 800-806.
- Atmaca, D. (2017). *Ortaöğretim coğrafya dersinin milli bilinç oluşturmaya yönelik öğretmen görüşleri (Çanakkale ili örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.
- Avcı, M., & Memişoğlu, H. (2016). Kültürel miras eğitime ilişkin sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri. *İlköğretim Online*, 15(1), 104-124.
- Avcı, M., & Taşer, S. (2020). Sosyal bilgiler dersinde kültür ve miras öğrenme alanının sosyal bilgiler öğretim programı üzerinden incelenmesi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(111), 368-385.
- Ay, H., & Uçar, Ö. (2015). Devletin gelişim süreci. *Dokuz Eylül Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi*, 16(2), 195-206.

- Aydın, G., & Balım, A. G. (2005). Yapılandırmacı yaklaşıma göre modellendirilmiş disiplinler arası uygulama: enerji konularının öğretimi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 38(2), 145-166.
- Aydın, S., & Bayazıt, İ. (2021). Nitel araştırmalarda geçerlilik ve güvenirlik. M. Çelebi (Ed.) *Nitel araştırma yöntemleri* (1. baskı) içinde (s. 182-209). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Azrak, S., & Yalçınkaya, E. (2020). Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin tarihi kültürel miras eğitimine ilişkin görüşleri (Denizli şehri örneği). *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 28(3), 1307-1320.
- Bayburt, B., & Duman, D. (2020). Değerler eğitimi açısından Milli Mücadele’yi anlatmanın ve aktarmanın önemi. *Belgi Dergisi*, 2(19), 1704-1719.
- Beldağ, A., & Nalçacı, A. (2015). İlköğretim 4. ve 5. sınıf sosyal bilgiler dersindeki değerlerin kazandırılması ile ilgili öğretmen görüşleri. *International Journal of Eurasia Social Sciences*, 6(21), 67-81.
- Bıçak, A. (1996). Tarih bilinci. *Felsefe Dünyası*, 20, 46-58.
- Bilgili, A. (2017). Küreselleşme sürecinde millî tarih eğitimi meselesi. *Milli Eğitim Dergisi*, 46(216), 21-32.
- Binark, İ. (2013). Sâmîha Ayverdi’nin “Millî kültür, millî tarih şuuru, Türk dili, sanatı, mîmarîsi ve mûsikîsi” hakkındaki görüşlerinden seçmeler. *Kadem Musiki ve Edebiyat Dergisi*(11), 62-63.
- Bozok, b. (2011). *İlköğretim 8. Sınıf görsel sanatlar dersinde milli değerler kazanılmasında milli bayramlarımızın etkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Bulut, B. (2011). *İlköğretim 7. sınıf sosyal bilgiler öğretim programında yer alan konuların tarih bilinci oluşturmadaki etkililiğinin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi (Elazığ ili örneği)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans tezi, Fırat Üniversitesi, Elazığ.
- Bulut, K., & Coşkun, H. (2020). Türkçe öğretmeni adaylarının dil bilincinin belirlenmesi. *Van Yüzyüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(1), 1128-1152.
- Cabul, E. (2020). *Ortaokul öğrencilerinin sosyal bilgiler dersinde sözlü tarih deneyimleri: Geçmişten günümüze bayramlar*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Can, M. (1991). Milli kültür ve dil. *Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 6, 175-182.
- Candan, D. G., & Ergen, G. (2014). 3. sınıf hayat bilgisi ders kitaplarının temel evrensel değerleri içermesi bakımından incelenmesi. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(1), 134-161.

- Cebeci, S. (2008). Milli kimlik bağlamında din-kültür ilişkisi. *Akademik İncelemeler Dergisi*, 3(2), 1-11.
- Ceran, D., & Bozarslan, Y. (2013). İlköğretim ikinci kademe 7. sınıf türkçe ders kitaplarında yer alan “millî kültür” temasındaki metinlerin nicelik ve türkçe programına uygunluk açısından değerlendirilmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(1), 270-286.
- Ceylan, Y. (2012). Toplumsal değerler ve medya etiği. *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7, 45-58.
- Coşkun Keskin, S., & Yusuf, K. (2009). Cumhuriyet dönemi ilköğretim 1. kademe) sosyal bilgiler ve onun kapsamına giren ders programlarında bir değer olarak "barış" ın yeri. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 7(17), 69-92.
- Collingwood, R. C. (2007). *Tarih tasarımı*. (K. Dinçer, Çev.) Ankara: Doğu Batı Yayınları.
- Creswell, J. W. (2021). *Nitel araştırma yöntemleri*. (6. baskı) (Çev. S. B. Demir, & M. Bütün) Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Cunbur, M. (1987). Atatürk ve milli birlik. *Erdem*, 3(7), 1-10.
- Çakmak, Z., Akgün, İ. H., & Salur, M. (2022). Sosyal bilgiler eğitiminde tarih konuları ile ilgili yapılmış tezlerin incelenmesi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 21(82), 528-545.
- Çalışır, G., Ünal, M., & Aydoğan Kılıç, T. (2018). Dini bayram geleneklerinin kişilerarası iletişime yansımaları. *Zeugma I. Uluslararası Multidisipliner Çalışmalar Kongresi*, 1, s. 204-216. Gaziantep.
- Çatak, M., & Yıldız, Ç. (2018). Ortaokul öğrencilerinin millet kavramına ilişkin metaforik algıları. *Turkish History Education Journal*, 7(1), 17-42.
- Çelepi, M. S. (2020). Toplumsal anımsamanın millî bayramlar ile gerçekleşmesi: 23 Nisan ulusal egemenlik ve çocuk bayramı örneği. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (TBMM'nin 100. Yılı ve Millî İrade Özel Sayısı), 30-43.
- Çelik, A. (2020). Sosyal bilgiler öğretim programında yer alan becerilerin öğretiminde kullanılabilecek geleneksel çocuk oyunlarının incelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 9(1), 413-424.
- Çelikkaya, T. (2020). 21. Yüzyıl becerileri ve sosyal bilgiler öğretimi. T. Çelikkaya, Ç. Demirbaş, T. Yıldırım, & H. Yakar (Ed.), *Yeni program ve ders içeriklerine göre sosyal bilgiler öğretimi I* (2. baskı) içinde (s. 121-152). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Çelikkaya, T., Esen, Z., & Kürümlüoğlu, M. (2018). 2005 ve 2017 Sosyal Bilgiler programı 4.ve 5. sınıf ders kitaplarında Atatürk ve Atatürkçülük. *Uluslararası Sosyal ve Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5(10), 118-136.

- Çelikten, L., & Doğan, S. (2022). Üniversite öğrencilerinin Mehmet Âkif Ersoy ve İstiklâl Marşı ile ilgili kompozisyonlarının incelenmesi: Yıldız Teknik Üniversitesi Örneği. *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, 12(Özel sayı), 41-52.
- Çengelci, T. (2012). Sosyal bilgiler öğretim programında somut olmayan kültürel mirasın yeri. *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(1), 185-203.
- Çifçi, T., & Dikmenli, Y. (2016). Üniversite öğrencilerinin vatan algısı ve geçmişe dönük değişimi. *Electronic Turkish Studies*, 11(3), 847-860.
- Çoldur, M. (2019). *Sınıf öğretmenlerinin milli tarih öğretimi hakkındaki görüşleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Giresun Üniversitesi, Giresun.
- Çoştur, Y. (2009). Toplumsallaşma kavramı üzerine sosyolojik bir değerlendirme. *Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi*, 9(2), 117-140.
- Çuhadar, C. H. (2009). Türkiye'de ulusalcılığın değişmeyen simgesi: Onuncu yıl marşı. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 9(2), 199-208.
- Demir, E. (2009). *İlköğretim ikinci sınıflarda uygulanan disiplinlerarası bütüncül öğretim yaklaşımının etkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Demircioğlu, İ. H., & Tokdemir, M. A. (2008). Değerlerin oluşturulma sürecinde tarih eğitimi: Amaç, işlev ve içerik. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6(15), 69-88.
- Demirezen, S., & Aktaş, G. (2020). Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin somut olmayan kültürel miras öğretimine ilişkin görüşlerinin belirlenmesi. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(30), 413-434.
- Dere, İ., & Kızılay, N. (2017). Aile tarihinin araştırılmasında sözlü tarihin kullanımı: ilköğrencilerinin tecrübeleri. *Turkish History Education Journal (TUHED)*, 6(2), 294-323.
- Deveci, M. (2011). Mehmet Âkif Ersoy şiirlerinde millî bilinç üzerine. *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*(194), 129-146.
- Diker, O. (2019). Kültürel miras ile kültürel miras turizmi kavramları üzerine kavramsal bir çalışma. *The Journal of Academic Social Science*, 30(30), 365-374.
- Dinç, E., & Doğan, Y. (2010). İlköğretim ikinci kademe sosyal bilgiler öğretim programı ve uygulanması hakkında öğretmen görüşleri. *Sosyal Bilgiler Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 1(1), 17-49.
- Dinç, M. (2020). Türkler hakkındaki ilk etnografik kaynaklar. A. Bilgili (Ed.) *Türk kültür coğrafyası* (1.baskı) içinde (s. 1-6). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Doğan, Y., & Alkayış, M. F. (2021). İstiklal Marşı'nın kabulünün 100. yılında türk milli marşlarının dil ve ortak değerler açısından incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Bilgilerde Yeni Yaklaşımlar Dergisi*, 5(2), 518-543.

- Doğanay, A. (2008). Çağdaş sosyal bilgiler anlayışı ışığında yeni sosyal bilgiler programının değerlendirilmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17(2), 77-96.
- Dönmez, L. (2017). *Sosyal bilgilerde sosyal sorumluluk bilinci kazandırma: Belirli gün ve haftalara ilişkin öğretmen görüşleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyon.
- Duran, H., & Torun, F. (2011). Öğretmen adaylarının İstiklâl Marşı'nda kullanılan kavramları anlama düzeyleri. *Istanbul Journal of Sociological Studies*(43), 113-138.
- Durmuş, E., Baş, K., & Atik, Y. (2017). Ortaokul 7. sınıf öğrencilerinin “devlet” kavramına ilişkin metaforik algılarının bazı değişkenler açısından incelenmesi: Diyarbakır İli Örneği. *Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Dergisi*(7), 396-424.
- Ekici, Ö. (2018). *Ortaokullarda vatandaşlık eğitiminde yaşanan sorunlara ilişkin sosyal bilgiler öğretmenlerinin görüşleri*. Doktora tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Ekici, Ö. (2023). Öğretmen görüşleri doğrultusunda değer aktarımının gerçekleşmeme nedenleri. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 24(2), 820-840.
- Ekici, Ö., Doğan, A., & Bakır, S. (2023). Öğretmen görüşlerine göre göçün toplumsal değerlere etkisi. *Tarih Okulu Dergisi*, 16(66), 2656-2680.
- Er Türküresin, H. (2018). Ortaokul öğrencilerinin vatan kavramına ilişkin algılarının metaforlar yoluyla belirlenmesi. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*(10), 30-41.
- Er, A. R. (2015). *Sosyal Bilgiler dersi kapsamında öğretmenlerin tarih konularının öğretimine ilişkin görüşlerinin belirlenmesi*. Doktora tezi, Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya.
- Erdem, C., & Eskimen, A. (2017). Türk dili ve edebiyatı öğretmen adaylarının türkçe bilinci üzerine bir araştırma. *Türk dili ve edebiyatları öğretimi sempozyumu bildirileri prof. dr. m. fuad köprülü anısına*, 9, s. 9-14. Ankara.
- Eren, A. (2020). Büyük millet meclisinin kurucu meclis niteliği. *Anayasa Yargısı*, 37(1), 33-76.
- Erol, M. (2009). Türkiye'de toplumslaşma problemleri. *Cumhuriyet Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 33(1), 1-24.
- Ezer, F., & Kınacı, M. K. (2020). Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının değerler eğitimine ve sosyal bilgiler öğretim programında yer alan değerlere yönelik görüşleri. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(1), 346-365.
- Faiz, M., & Karasu Avcı, E. (2019). Tarihi kahramanların değerler eğitiminde rol model olarak kullanılmasına ilişkin ortaokul öğrencilerinin algıları. *Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16(1), 694-724.

- Glesne, C. (2013). *Nitel araştırmaya giriş*. (Çev. A. Ersoy, & P. Yalçınoglu .) Ankara: Anı Yayıncılık.
- Gömleksiz, M. N., & Cüro, E. (2011). Sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan değerlere ilişkin öğrenci tutumlarının değerlendirilmesi. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 8(1), 95-134.
- Gül, O. K., & Gez Çinpolat, A. (2021). Milli şuurun oluşmasında milli bayramlar: 1934-1948 yılları arasında sivas'ta cumhuriyet bayramı kutlamaları. *Journal of World of Turks*, 13(2), 147-168.
- Gültekin, M. (2007). İlköğretim öğretmenlerinin ilköğretimde kutlanan belirli gün ve haftaların gerekliliği ve işe vurukluğu konusundaki görüşleri:(Eskişehir ili örneği). *Milli Eğitim Dergisi*, 36(174), 72-87.
- Güneş Can, S. (2022). *Belirli gün ve haftaların kutlanmasının sosyal bilgiler dersi açısından önemi ve öğretmen görüşleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Samsun.
- Güzel, A. (2006). Edebiyat eğitiminde amaçlar ve bu amaçlara yönelik yöntem, teknik ve örnek uygulamalar. *Millî Eğitim Dergisi*, 34(169), 1-25.
- İpek, B. (2015). Bireyde dil bilinci. *Littera Turca Journal of Turkish Language and Literature*, 1(2), 33-44.
- İşcan, A., & Şimşek, Y. (2012). Üniversite Öğrencilerinin İstiklâl Marşı algısı. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 5(20), 348-360.
- Kalaycı, N., & Baysal, S. B. (2020). Sosyal bilgiler öğretim programlarının karşılaştırmalı analizi (2005-2017-2018). *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22(1), 106-129.
- Kamışlı, G. (2008). *Ortaöğretim coğrafya derslerinin ulusal bilinç oluşturmaya açısından değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Kanık Uysal, P., & Tekşan, K. (2017). Millî bilinç geliştirme niteliğine sahip bilgilendirici çocuk edebiyatı eserleri. *Kesit Akademi Dergisi*(12), 530-549.
- Kara, İ., & Tokmak, A. (2023). Doğal ve kültürel mirasın öğretiminde sosyal bilgiler dersinin yeri ve önemi. *Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi SBE Dergisi*, 13(İhtisaslaşma), 177-199.
- Karaaytu, C. (2014). *Lise öğrencilerinin milli kimlik bilincine yönelik görüşleri*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bahçeşehir Üniversitesi, İstanbul.
- Karakoç Öztürk, B. (2014). Türkçe öğretmenlerinin belirli gün ve haftalara yönelik görüşleri. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 3(4), 8-20.

- Karakuş, N., & Çoksever, P. (2019). Değerler eğitiminde rol model olarak kadın kahramanlar. *Eğitim ve İnsani Bilimler Dergisi: Teori ve Uygulama*, 10(20), 46-62.
- Karakuş, N., Özcan, Ö., & Gündoğdu, M. (2017). Millî şuur oluşturmada türk halk edebiyatı konularının önemi ve öğrencilerin bu konular ile ilgili görüşleri. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 10(20), 173-194.
- Karapınar, S. (2019). *Belirli gün ve haftalar etkinliklerinin ortaokul görsel sanatlar dersi öğretim programı öğrenme alanlarına etkisi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Karasu Avcı, E., & İbret, B. Ü. (2018). Toplumsal kimliğin oluşumunda sosyal bilgiler dersinin rolünün incelenmesi: sosyal bilgiler öğretim programları (1968, 1998, 2005). *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10(29), 337-376.
- Keçe, M. (2013). Sosyal bilgiler öğretim programında yer alan tarih konuları: öğretmen görüşlerine dayalı nitel bir araştırma. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 11(4), 343-361.
- Keskin, E. (2018). *Sekizinci sınıf T.C. inkılap tarihi ve Atatürkçülük dersi Atatürkçülük ünitesinin işlenişine ilişkin öğretmen görüşleri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi-Cerrahpaşa, İstanbul.
- Keskin, H., & Kuru, G. (2018). Sınıf öğretmenlerinin hayat bilgisi dersinde kutlanan veya anılan belirli gün ve haftalara ilişkin görüşleri. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(2), 226-239.
- Keskin, Ö. A. (2023). İstiklal Marşı'nın Millî Mücadele'deki yeri ve Marş'ın yazıldığı dönemin istikbal gazetesindeki yansımaları. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(1), 41-59.
- Kıcıır, K., & Aksoy, M. (2004). Kültürel kimliğin oluşumunda tarih bilinci ve tarih öğretimi. *XII Eğitim Bilimleri Kongresi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri*, (s. 2431-2450). Ankara.
- Kılıçoğlu, G. (2015). Sosyal bilgiler tanımı, dünyada ve ülkemizde gelişimi ve önemi. M. Safran (Ed.) *Sosyal bilgiler öğretimi* (4. baskı) içinde (s. 3-16). Ankara: Pegem Akademi
- Kısa, N. (2021). Bilimsel araştırmalarda kullanılan veri toplama araçları. N. Cemaloğlu (Ed.) *Bilimsel araştırma teknikleri ve etik* (3. baskı) içinde (s. 103-134). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Kızıltan, N., & Ersanlı Yangın, C. (2008). Üniversite öğretim elemanlarının dil bilinci ve türkçe kullanım duyarlılığı. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 0(25), 39-50.
- Kökyay, F. (2003). *Atatürk'ün ifadeleriyle milli şuur ve milli şuurun oluşmasında Türk kimliğinin rolü*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi, Elazığ.

- Köse, E. (2013). Eğitim kurumlarında gerçekleştirilen ders dışı etkinliklerin sınıflandırılmasına yönelik bir öneri. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 2(2), 336-353.
- Köse, E. (2007). İlköğretim öğrencilerinin ders dışı etkinliklerini tercih etme nedenleri. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(2), 46-61.
- Kurtdede Fidan, N. (2017). Belirli gün ve haftaların değerler eğitimine katkısına ilişkin sınıf öğretmenlerinin görüşleri. *Pegem Eğitim ve Öğretim Dergisi*, 7(2), 287-312.
- Küçük Turan, G. (2023). 4. sınıf sosyal bilgiler dersinde görsel sanatların 'Kültür ve miras' öğrenme alanı etkinliklerinde kullanılması. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- MEB. (2018). *Sosyal Bilgiler dersi öğretim programı ilkököl ve ortaokul (4,5,6,7 ve 8. Sınıflar)*. Ankara: MEB Yayınları.
- Memduhoğlu, H. B., & Yüce, T. (2020). Değerler eğitiminde drama yönteminin uygulanmasına ilişkin nitel bir çözümleme. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*, 51(51), 116-130.
- Metin Göksu, M. (2020). Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin tarih konularının öğretimine yönelik görüşleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 28(5), 1946-1955.
- Mora, N. (2008). Medya ve kültürel kimlik. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 5(1), 1-14.
- Nurlu, G. (2010). 8. sınıf T.C. inkılap tarihi ve Atatürk ilkeleri dersinde Atatürk ilkeleri ve milli devlet anlayışının öğretimi üzerine bir durum tespiti. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Orhan, S., & Gedik, M. (2013). 9. Sınıf öğrencilerinin istiklal marşındaki kelimelerin anlamlarını bilme durumlarının incelenmesi üzerine bir araştırma. *Electronic Turkish Studies*, 8(13), 1259-1270.
- Öksüzoğlu, M. K., & Çelikkol, Y. (2021). Sosyal Bilgiler öğretimi alanında yapılan lisansüstü çalışmalarda alternatif yöntem ve tekniklere ilişkin bir içerik analizi. *The Journal of Academic Social Science Studies*, 14(87), 33-49.
- Özçınar, A. (2020). Milli Kültür konumuzun ilkököl 4. sınıf programında müze ortamında yansımaları. *Dijital Communication Journal*, 3(33), 14-33.
- Özdemir, M. (2015). Kültürel küreselleşme, millî bilinç ve giresun kültür mirası okumaları. *Fikir, Sanat ve Edebiyatta Töre*(30), 47-49.
- Özdemir, M., & Doğruöz, E. (2021). Bilimsel araştırma desenleri. N. Cemaloğlu (Ed.) *Bilimsel araştırma teknikleri ve etik* (3. baskı) içinde (s. 65-102). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

- Özdemir, V., Piji Küçük, D., & Uslu, M. (2020). İlköğretim okullarında görev yapan müzik ve sınıf öğretmenlerinin belirli gün ve haftalara yönelik işlenen müzik dersi ile ilgili görüşleri. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8(102), 264-275.
- Özen , Y. (2014). Türk milli kültüründe değerler ve değerlerin milletleşmeye etkisi. *Hikmet Yurdu Sosyal Bilimler Araştırma Dergisi*, 7(14), 59-87.
- Özkan, H. H., Çelikten, M., Yıldırım, A., & Çelikten, Y. (2021). Milli bayramlarda yapılan etkinliklerin karakter ve değerler eğitimi açısından değerlendirilmesi. *Social Sciences Studies Journal (SSSJJournal)*, 7(86), 3298-3310.
- Özkan, U. B. (2021). *Eğitim bilimleri araştırmaları için doküman inceleme yöntemi* (4.baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Özkaya, Ö. (2020). Devlet olgusu üzerine bir değerlendirme. *Uyuşmazlık Mahkemesi Dergisi*(16), 317-352.
- Özmen, C. (2015). Dünyamızda ve ülkemizde sosyal bilgiler. C. Dönmez, & K. Yazıcı (Ed.) *Sosyal bilgiler öğretimi* (1. baskı) içinde (s. 3-19). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Öztürk, C. (2015). Sosyal bilgiler:Toplumsal yaşama disiplinlerarası bir bakış. C. Öztürk (Ed.) *Sosyal Bilgiler Öğretimi: Demokratik vatandaşlık eğitimi* içinde (4.baskı) (s. 1-31). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Özünel, S. (2015). *Sosyal bilgiler dersinde coğrafya konularının kimlik inşası ve vatandaşlık bilinci kazandırmasına ilişkin öğretmen görüşleri*. Doktora Tezi, Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya.
- Pamuk, A. (2017). *Kimlik ve tarih* (3.baskı). İstanbul: Yeni İhsan Yayıncılık.
- Polat, S., & Ünsal, B. (2017). 4. Sınıf Sosyal Bilgiler dersi kültür ve miras öğrenme alanındaki ders işleniş sürecinin incelenmesi. *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim (TEKE) Dergisi*, 6(3), 1844-1860.
- Pür, İ. (2020). Türk toplumunda dini bayramların sosyo-psikolojik açıdan incelenmesi. “2020 Bilge Tonyukuk Yılı” anısına 3. Uluslararası Türk Dünyası Eğitim Bilimleri ve Sosyal Bilimler Kongresi, 5, s. 121-132. Ankara.
- Safran, M. (2015). Sosyal bilgiler öğretimine bakış. B. Tay (Ed.) *Özel öğretim yöntemleriyle Sosyal Bilgiler öğretimi* (4. baskı) içinde (s. 1-18). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Sağdıç, M. (2019). Türkiye'de sosyal bilgiler eğitiminde disiplinlerarası öğretim yaklaşımının tarihsel gelişimi. *Journal of History Culture and Art Research*, 8(2), 390-403.
- Sağgöz, G. (2020). Resimli çocuk kitaplarının barış eğitimi bileşenlerinden “kültürel farkındalık” bileşeni açısından incelenmesi. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 37(1), 24-46.

- Saim, T., Karasu Avcı, E., & Faiz, M. (2020). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin disiplinlerarası yaklaşıma yönelik görüşleri. *Uluslararası Alan Eğitimi Dergisi*, 6(1), 141-163.
- Sarıkaya, B., & Şakiroğlu, Y. (2021). Türkçe öğretmeni adaylarının türkçe dil bilinç düzeylerinin belirlenmesi: bir karma yöntem araştırması. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10(özel), 40-52.
- Seçgin, F., & Er Tuna, Y. (2022). Etkinlikler yoluyla bağımsızlık sembollerinin ortaokul öğrencilerine kazandırılması: İstiklal Marşı Örneği. *Journal of History School (JOHS)*, 15(56), 658-684.
- Serinpınar, B., & Yeşilyurt, M. (2021). İlkokulda milli bilinç ve kimlik. *Ankara Iv. International Conference On Scientific Research*, (s. 151-153). Ankara.
- Sezginsoy, B., & Akkoyunlu, B. (2011). Sosyal bilgiler dersinde tarih bilinci oluşturmada dizgeli öğretimin etkililiği. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 41(41), 411-422.
- Sidekli, S., & Karaca, L. (2013). Sosyal bilgiler öğretiminde yerel, kültürel miras öğelerinin kullanımına ilişkin öğretmen adayı görüşleri. *Gaziosmanpaşa Bilimsel Araştırma Dergisi*(5), 20-38.
- Soysal, İ. (1985). İletişim inkılabı ve milli kültür. *Erdem Dergisi*, 1(1), 231-244.
- Sözer, A. (2019). Göç toplumsal uyum ve aidiyet. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 14(28), 418-431.
- Sözer, E. (1998). Sosyal Bilgiler programının amaçları, ilkeleri ve temel özellikleri. G. Can (Ed.) *Sosyal Bilgiler Öğretimi*. (s. 15-39). Ankara: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Yayınları.
- Şahin, M., & Dönmez, B. (2014). 19 Mayıs Atatürk'ü Anma, Gençlik Ve Spor Bayramı hakkında beden eğitimi öğretmenlerinin görüşleri. *Milli Eğitim Dergisi*, 44(202), 193-214.
- Şenses, A. (2002). *İlköğretim sosyal bilgiler dersinin milli bilincin oluşmasındaki önemi (Erzurum ili Oltu ilçesi Orcuk Köyü İlköğretim Okulu çalışması)*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi, Erzurum.
- Şentürk, A. (2021). Milletleşmede ve çağdaşlaşmada milli bayram kutlamalarının rolü: Isparta örneği (1925-1940). *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*(54), 178-198.
- Şimşek, A., & Kolbasar, S. (2020). 4. Sınıf Sosyal Bilgiler kitabındaki “milli mücadele” konusunun kronoloji bilgi ve becerilerini kazandırması açısından öğretmen ve öğrenci görüşleri ile incelenmesi. *International Journal of New Approaches in Social Studies*, 4(2), 335-356.

- Şimşek, H., & Yıldırım, A. (2021). *Sosyal Bilimlerde nitel araştırma yöntemleri* (12. baskı). Ankara: Seçkin yayıncılık Yayıncılık.
- Şiringel, N. (2006). *Sosyal bilgiler ve Türkçe öğretmenlerinin ilköğretim 6. ve 7. sınıfta belirli gün ve haftalara ilişkin görüşlerinin değerlendirilmesi*. Yayımlanmamış Yüksek lisans tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.
- Tabanlı, F. (2018). Thomas Hobbes ve John Locke'un devletin kökeni hakkındaki görüşleri. *Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 4(2), 331-353.
- Tanrikulu, M. (2022). *Coğrafya ve kültür* (4. baskı). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Taşkın, Y., & Sallabaş, M. E. (2023). Türkçe eğitiminde millî egemenlik ve demokrasi kavramlarının kullanımı. *Folklor Akademi Dergisi*, 6(1), 186-207.
- Tavil, Y. Z., & Karasu, N. (2013). Aile eğitim çalışmaları: Bir gözden geçirme ve Meta- Analiz Örneği. *Eğitim ve bilim*, 38(168), 85-95.
- Tay, B., & Nalçacı, A. (2020). İstiklâl Marşı'mızda değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 18(40), 243-275.
- TDK. (2000). *Türkçe sözlük*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Tekin, Z. (2020). *Küreselleşme sürecinde milli kültür ve gençlik*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Ankara.
- Tekşan, K., & Kanık Uysal, P. (2018). Türk dili ve edebiyatı bölümünde okuyan öğrencilerin türkçe bilinç düzeyleri. *Milli Eğitim Dergisi*, 47(218), 263-274.
- Tokat, Ö. (2022). *Ortaokul sosyal bilgiler öğretim programında kültür ve miras öğrenme alanının yeri ve ders kitaplarına yansımaları*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Nevşehir.
- Topkaya, Y. (2019). Sosyal bilgiler öğretim programı (2004'ten 2018'e). A. S. Bilgili (Ed.) *Sosyal bilgilerin temelleri* (9.baskı) içinde (s. 34-59). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Tosun, T., & Çalışkan, H. (2020). Sosyal bilgiler öğretmen ve öğretmen adaylarının kültür ve miras öğrenme alanına ilişkin pedagojik içerik bilgilerinin incelenmesi. *Journal of Interdisciplinary Education: Theory and Practice*, 2(1), 1-22.
- Tunçer, M. (2017). *Kültürel miras ve koruma*. Ankara: Gazi kitabevi.
- Turan, S. (2019). Sosyal bilgiler öğretim programının disiplinlerarası yapısının incelenmesi. *Journal of Innovative Research in Social Studies*, 2(2), 166-190.

- Turan, R. (2021). Türkiye’de yapılandırmacı yaklaşıma geçişin ilköğretim sosyal bilgiler dersi kapsamında tarih öğretimi üzerindeki etkileri (1998-2018). *Kesit Akademi Dergisi*, 7(29), 153-187.
- Turna, Ö., & Bolat, M. (2015). Eğitimde disiplinlerarası yaklaşımın kullanıldığı tezlerin analizi. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 34(1), 35-55.
- Tünay, B. (1987). Atatürk ve milli birlik. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 3(8), 409-420.
- Tüysüz, S. (2019). *4.Sınıf Sosyal Bilgiler ders kitabı*. Ankara: Tuna Matbaacılık.
- Türkiye Kültür Portalı*. (2024). Somut olmayan kültürel miras.
<https://www.kulturportali.gov.tr/portal/somutolmayankulturelmiras> 12.03.2024 tarihinde erişilmiştir.
- Ulukaya Öteleş, Ü. (2020). Sosyal Bilgiler öğretmen adaylarının “milli bayram” kavramına ilişkin metafor durumları. *Ekev Akademi Dergisi*(82), 501-514.
- Ulusoy, K. (2009). Sosyal Bilgiler dersi kültür ve miras öğrenme alanının işlenişinin 4. ve 5. sınıf öğrencileri tarafından değerlendirilmesi. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi*(18), 1-26.
- Ulusoy, K. (2014). *Atatürk İlkeleri ve inkılap tarihi ile Atatürkçülük konularının öğretimi (Özel Öğretim Yöntemleri İle)*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Unesco*, (2024). Somut olmayan kültürel miras listeleri.
<https://www.unesco.org.tr/Pages/126/123/UNESCO-Somut-Olmayan-K%C3%BClt%C3%BCrel-Miras-Listeleri> 12.03.2024 tarihinde erişilmiştir.
- Uslu, S. (2011). *İlköğretim okulları II. kademedeki sosyal bilgiler dersinin milli bilincin oluşmasındaki etkisi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi, Niğde.
- Utkugün, C., Yıldırım, R., & Yazıcı, F. (2024). İlkokul 4. sınıf öğrencilerinin bakış açılarından Milli Mücadele yılları ve Mustafa Kemal Atatürk. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(1), 94-150.
- Uzun, G. (2022). Milli devletin oluşum sürecinde milli dilin önemi ve etkileri. *Social Sciences Studies Journal (SSSJJournal)*, 4(16), 1297-1303.
- Üçüncü, U. (2015). Türkiye’de Türk bayrağı algısı. *Tarih Okulu Dergisi*, 8(22), 493-533.
- Üçüncü, U. (2016). İstikbal Gazetesi’ne göre Millî Mücadele’de Trabzon’da ramazan ayları ve ramazan bayramları. *History Studies*, 8(1), 153-173.
- Ünal, F. (2019). *Vatandaşlık yaklaşımları vatandaşlık bilinci karma araştırma örneği*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.

- Ünal, M. A., & Halaçoğlu, A. (1998). *Türk inkılabı tarihi ve Atatürk ilkeleri*. Isparta: Kardelen Kitabevi.
- Vurgun, A. (2016). *Milli tarih nedir?* İstanbul: Yeni İhsan Yayınları.
- Yaman, H. (2011). Türkçe bilinci ölçeği: geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 9(1), 151-167.
- Yardımcı, M. R. (1999). *Atatürkçü düşüncede ulusal kimlik bilinci kavramı*. Doktora tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.
- Yardımcı, M. R. (2008). *Türk devrim tarihi* (1. baskı.). Ankara: Maya Akademi.
- Yazıcı, H., Koca, M. K., & Dönmez, L. (2017). Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin bakış açısıyla belirli gün ve haftaların sosyal sorumluluk bilincine etkisi. Ö. Demirel, & S. Dinçer (Ed.) *Küreselleşen Dünyada Eğitim* içinde (s. 887-902). Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Yeşilbursa, C. C. (2013). Altıncı sınıf öğrencilerinin somut kültürel mirasa yönelik görüşleri. *Kastamonu Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 21(2), 405-420.
- Yeşilbursa, C. C., & Dönmez, C. (2014). Kültürel miras eğitiminin öğrencilerin somut kültürel mirasa yönelik tutumlarına etkisi. *Ilkogretim Online*, 13(2), 425-442.
- Yiğit, Ö. (2023). *Tarihi yazılı ve görsel belgeler ışığında halk mimarisi üzerine bir değerlendirme: Erzurum örneği*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Yıldırım, E. (2016). Millet ve milliyetçiliğe dair kavramlar ve sınıflandırmaların ötesinde: yeni bir model önerisi. *Uluslararası Yönetim İktisat ve İşletme Dergisi*, 12(28), 123-141.
- Yıldırım, M. (2001). *Milli egemenlik kavramı ve Türkiye'de seçim sistemleri*. Yayımlanmamış Yüksek lisan tezi, Cumhuriyet Üniversitesi, Sivas.
- Yıldız, Ö. (2003). Türkiye'de tarih öğretiminin sorunları ve çağdaş çözüm önerileri. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1(15), 181-190.
- Yılmaz, E. (2019). *Ortaokullar için güncel yeni türkçe sözlük*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Yücel Batmaz, N., & Biçici, G. (2021). Türkiye'de somut kültürel mirasın korunması üzerine bir alan araştırması: Kırıkkale-Delice örneği. *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, 4(1), 97-110.
- Yüksel, G. (2011). Kastamonu'da dini bayramları kutlama gelenekleri ve bu geleneklerin insan ilişkilerine etkisi. *Akademik Bakış Dergisi*, 26, 1-26.

Yükseler, Y. (2019). Sosyal bilgiler dersi 5.sınıf konularının tarih bilinci oluşturmadaki etkililiğinin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Rize .

Zabunoğlu, H. G. (2018). Günümüzde ulus-devlet. *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakóltesi Dergisi*, 13(1), 535-559.

7. EKLER

EK- 1. Görüşme soruları

İlkokul 4.sınıf sosyal bilgiler ders kitabı ve milli bilinç

Görüşme Formu

Saygıdeğer Meslektaşlarım,

Bu görüşme formu “İlkokul 4.sınıf sosyal bilgiler ders kitaplarında yer alan tarih konularının milli bilinç oluşumuna etkisi”ne ilişkin görüş ve önerilerinizi almak için hazırlanmıştır. Anket ve tanıma formu ile toplanacak bilgiler sadece bilimsel amaçlarla kullanılacak olup başka kişi ya da kuruluşlara verilmeyecektir. Araştırmanın sağlıklı sonuçlara ulaşabilmesi için anket sorularını dikkatle ve içtenlikle yanıtlamanızı rica ederim. Katkılarınızdan dolayı teşekkür ederim.

Abdurmelik Doğan

Cinsiyetiniz: Kadın () Erkek ()

Yaş: 30 yaş ve daha az () 31-40 yaş () 41 yaş ve üzeri ()

Eğitim düzeyiniz: Ön lisans () Lisans () Yüksek Lisans () Doktora ()

Mesleki Kıdem: 1-5 yıl () 6-10 yıl () 11-15 yıl () 16 ve üzeri ()

1. Sizce milli bilinç nedir?

.....

.....

.....

.....

2. Sizce bireylerde milli bilinç nasıl gelişir? Açıklayınız

.....

.....

.....
.....

3. Bireylerde milli bilincin gelişmesi neden önemli midir?

.....
.....
.....
.....

4. 4.sınıf Sosyal ilgiler ders kitaplarında yer alan konuların öğrencide milli bilincin gelişmesi için yeterli olduğunu düşünüyor musunuz? Açıklayınız

.....
.....
.....
.....

5. Öğrencilerde milli bilincin gelişmesi için sizce, 4. sınıf sosyal bilgiler ders kitabında hangi konulara daha çok yer verilmelidir? Neden

.....
.....
.....
.....

EK- 2. Uygulama izni

Evrak Tarih ve Sayısı: 12/12/2023-616466

T.C.
DİCLE ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Hukuk Müşavirliği

Sayı : E-14679147-663.05-616466
Konu : İnceleme (Projenin Değerlendirilmesi)

12/12/2023

Sayın ABDULMELİK DOĞAN

"İlkokul 4.Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Yer Alan Tarih Konularının Milli Biliş Oluşumuna Etkisi" başlıklı çalışmamız Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Çalışma ve Yayın Etiği Yönergesi uyarınca Üniversitemiz Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu Başkanlığı tarafından değerlendirilmiş olup söz konusu çalışmanın bilimsel etik açısından uygun olduğuna ilişkin Üniversitemiz Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu Başkanlığı kararı Üniversitemiz Rektörlük Makamının 10.12.2023 tarih ve 613554 sayılı Olur'u ile uygun görülmüştür.

Bilgilerini rica ederim.

Av. Sibel ATEŞ
Hukuk Müşaviri V.

Ek: İlgili Belgeler(1 sayfa)

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu :B5M0E5YCT2 Pin Kodu :79662

Belge Takip Adresi :

<https://belgeyiz.gov.tr/belge/EK-55156/d0-B5M0E5YCT2&sf-616466>

Adres:Dicle Üniversitesi Rektörlüğü, 21.280-Diyarbakır

Telefon:+90-412 241 10 00 Faks:+90-412 241 10 58

e-Posta:genel@diclu.edu.tr Elektronik Aj: <http://www.diclu.edu.tr>

Kapı Adresi: dicluuniversitesi@bilgi.kap.tr

Belge için: Erkan Sayın

Unvanı: Büro Personeli

Tel No: 2237

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Evrak Tarih ve Sayısı: 12/12/2023-616466

Evrak Tarih ve Sayısı: 06/12/2023-612670

	DİCLE ÜNİVERSİTESİ SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ETİK KURULU PROJE ONAY BELGESİ FORMU (EK 4)
---	---

Üniversitemiz Eğitim Bilimleri Enstitüsünde Sınıf Eğitimi Yüksek lisans öğrencisi olan Abdulmelik DOĞAN'ın "İlkokul 4.Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Yer Alan Tarih Konularının Milli Bilişç Olupununa Etkisi" başlıklı çalışması, Dicle Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu Yönergesi uyarınca değerlendirilmiştir.

SOSYAL VE BEŞERİ BİLİMLER ETİK KURULU KARARI (Etik Kurul tarafından doldurulacaktır)	
Beşvare formunun Etik Kurula ulaştığı tarih	06/11/2023-594591
Etik Kurul Karar toplantı tarihi ve karar sayısı	06.12.2023—279
☒ Proje etik açısından uygun bulunmuştur.	
☐ Proje etik açısından geliştirilmesi gerekmektedir.	
Açıklama:	
☐ Proje etik açısından uygun bulunmamıştır.	
Açıklama:	

Prof. Dr. H. Musa BAĞCI
BAŞKAN

Prof. Dr. Hasan TANRIVERDİ
ÜYE

Prof. Dr. Mehmet Mesut ERGİN
ÜYE

Prof. Dr. Kemal ÖZGEN
ÜYE

Prof. Dr. Mehmet Halis ÖZER
ÜYE

Prof. Dr. Bahar BURTAN DOĞAN
ÜYE

Prof. Dr. Oktay BOZAN
ÜYE

ASLI GİBİDİR

HKM-FRM-499/00

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

T.C.
DİYARBAKIR VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : E-30769799-44-95075979

24.01.2024

Konu : Araştırma İzni (Abdülmelik DOĞAN)

.....KAYMAKAMLIĞINA
(İlçe Millî Eğitim Müdürlüğü)

Dicle Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Sınıf Eğitimi Anabilim Dalı Yüksek Lisans Öğrencisi Abdülmelik DOĞAN'ın "İlkokul 4. Sınıf Sosyal Bilgiler Ders Kitaplarında Yer Alan Tarih Konularının Milli Biliş Oluşumuna Etkisi" konulu araştırma çalışmasını ilimize bağlı ilkokullarda görev yapan öğretmenlere uygulama talebi 22.01.2024 tarih ve 94963155 sayılı Müdürlük Onayı ile uygun görülmüştür.

Söz konusu etkinliğin Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Milli Eğitim Temel Kanunu ile Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçlarına uygun olarak ilgili yasal düzenlemelerde belirtilen ilke, esas ve amaçlara aykırılık teşkil etmeyecek şekilde 2023-2024 eğitim ve öğretim yılında denetimlerin İlçe Millî Eğitim Müdürlüğü ile ilgili okul Müdürlüğü tarafından yapılması ve derslerin aksatılmaması kaydıyla araştırma çalışmasının gönüllülük esasına bağlı olarak yapılması uygun görülmektedir.

Gereğini rica ederim.

Cafer GÜLSEVEN

Vali a.

İl Millî Eğitim Müdür Yard.

Ek:

1- Onay Yazısı (1 Sayfa)

2- Anket Belgeleri

Dağıtım:

17 İlçe Kaymakamlığına
(İlçe Millî Eğitim Müdürlüğü)

Bu belge (görevi) daktilasyonla iletilmektedir.

Adres : Milli Eğitim Bakanlığı Milli Eğitim Akademi Bulvarı, Eski Eğitim Binası

Bilgi Dağıtım Adresi : <https://www.turkiye.gov.tr/meb-bilgi>

Birlik

Bilgi İçeri: MİLLÎ EĞİTİM

Telafi No: 0 (412) 322 22 35

Ünvan: Saygı

E-posta: mgc21@meb.gov.tr

İnternet Adresi:

Baki

Kapı Adresi : mebi.bilgi.kapı

Bu belgeyi elektronik ortamda iletilen belge ile tevatü eder. <https://evraksizligu.meb.gov.tr/tevatuu> 31f9-1f5c-36b8-bb0c-f9b3 kodu ile teyit edilebilir.

ÖZGEÇMİŞ

Abdumelik DOĞAN, ilköğretim ve ortaöğretimini Diyarbakır'da tamamladı. 2018 yılında Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi sınıf öğretmenliği programından mezun oldu. 2022 yılında Dicle Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsünde sınıf eğitimi alanında yüksek lisans eğitimine başladı. 2019 yılından itibaren Diyarbakır'ın Ergani ilçesinde sınıf öğretmeni olarak görev yapmaktadır.

Uluslararası hakemli dergilerde yayımlanan makaleler:

1. Ekici, Ö., Doğan, A., & Bakır, S. (2023). Öğretmen görüşlerine göre göçün toplumsal değerlere etkisi. *Journal of History School*, 16(66), 2656-2680.

Bildiriler

1. Ekici, Ö., & Doğan, A. (2023). Öğretmen görüşlerine göre göçün toplumsal değerlere etkisi. Presented at the Anadolu 12. Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi, Diyarbakır.
2. Ekici, Ö., & Doğan, A. (2023). Bireylerde vatandaşlık bilinci oluşturmada değerlerin etkisi. 100. Yılda Uluslararası Toplumsal Araştırmalar Kongresi, Diyarbakır.